

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БАЦУЛА НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 371.134:373.3

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У
СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
(Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка)

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Н. В. Бацула

Науковий керівник: **Лунячек Вадим Едуардович**, доктор педагогічних наук,
професор

Харків – 2025

АНОТАЦІЯ

Бацула Н. В. Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2025.

Дисертацію присвячено актуальній проблемі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи початкової школи.

Зміни, що відбуваються в системі освіти в Україні, пов'язані з глобалізацією освітніх систем, зокрема, стрімкий розвиток цифровізації та різноманітних видів комунікації, перехід до масового використання дистанційних і змішаних форм навчання, зміни у нормативно-правовій базі освіти суттєво вплинули на вимоги до професійної компетентності вчителів початкових класів. Переважна більшість цих вимог відображена в Законах України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту», концепції Нової української школи, професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти», Положенні про атестацію педагогічних працівників тощо. Зазначимо, що методична компетентність вчителя початкових класів є важливою складовою його інтегральної професійної компетентності, вимоги до неї зазнали суттєвих змін у новітній період розвитку освіти в Україні, що підсилює актуальність цього дисертаційного дослідження.

Учителі є найважливішими агентами змін у процесі здійснення реформ, метою яких є трансформація національної системи освіти в контексті надання якісних освітніх послуг здобувачам освіти. Подвійна роль учителя як суб'єкта й об'єкта реформування робить розвиток його професійної компетентності нагальним питанням часу, що відображено у значній кількості наукових і методичних джерел. Зокрема, акцент робиться на поліпшенні професійної компетентності вчителя, у тому числі вчителя

початкових класів у процесі підвищення кваліфікації. У роботі ґрунтовно проаналізовано теоретичні й методичні здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених за зазначеними напрямками, зокрема, щодо формування професійної компетентності вчителів початкових класів, зокрема у системі методичної роботи. Доведено, що ці питання недостатньо висвітлені в сучасній науковій літературі, особливо в контексті підготовки вчителя початкових класів до впровадження основних положень Концепції НУШ. Значна увага приділена також впливу цифровізації як глобальної тенденції у розвитку освіти на формування професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Шляхом аналізу останніх психолого-педагогічних досліджень у роботі доведено, що сьогодні серед науковців немає єдиного бачення щодо розвитку професійної компетентності вчителів, зокрема вчителів початкових класів у системі методичної роботи в умовах перманентного реформування системи освіти, світової пандемії COVID-19, воєнного стану тощо, що підсилює актуальність представленого дослідження.

На основі аналізу поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників на структуру професійної компетентності, у тому числі в контексті предмета дослідження та на основі власного практичного досвіду автора, надано визначення поняття *професійна компетентність вчителя початкових класів*, яке трактується як певний набір знань, умінь, навичок та інших диспозицій, що дозволяють надавати якісні освітні послуги здобувачам освіти першого рівня освіти згідно з національною рамкою кваліфікацій України. У дослідженні сформульовано також визначення терміна *професійна компетентність вчителя початкових класів у системі методичної роботи початкової школи*, яка розглядається як необхідність удосконалення вчителем професійних знань, умінь, навичок та інших диспозицій згідно з положеннями концепції освіти протягом життя виходячи з результатів самооцінювання ним власної професійної компетентності та зовнішнього оцінювання результатів його діяльності. Теоретично доведено,

що процес розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи ґрунтується на методологічних підходах: системному, компетентнісному та адаптивному.

У дослідженні визначено структуру та зміст професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. У роботі науково обґрунтовано та розроблено авторську модель розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. Її мета – розвиток професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи за рахунок застосування певної методичної системи. Виходячи з поставленої мети, реалізація моделі передбачає вирішення таких завдань: залучення спеціалістів суміжних професій до співпраці з методичним об'єднанням, організація освітнього процесу на діалогічній основі; апробація, адаптація нових інноваційних технологій, освітніх онлайн ресурсів для забезпечення індивідуального вектора рівня розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи тощо. Модель складається з таких компонентів: концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, адаптивно-результативний. Окрему увагу було приділено: створенню умов для розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій та *віртуального інтерактивного методичного кабінету* (який розміщено на онлайн-платформі Genially, що дозволяє організувати інформаційно-методичний супровід педагогів за допомогою мережевих ресурсів); реалізації забезпечення індивідуальної траєкторії методичної роботи початкових класів (упровадження спецкурсу «Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи»). Усе зазначене є похідною впровадження вищезазначеної моделі.

Важливим здобутком дисертаційного дослідження є розроблений інструментарій визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. Зокрема, це

розроблені та теоретично обґрунтовані факторно-критеріальні моделі: аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів; оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Зазначені моделі дозволяють кількісно виміряти результати роботи закладу освіти щодо формування відповідних компетентностей, що дозволяє суттєво поліпшити процес надання якісних освітніх послуг. Факторно-критеріальні моделі були використані для підтвердження ефективності розробленої авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи в процесі педагогічного експерименту.

Ефективність розробленої та теоретично обґрунтованої моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи була доведена в процесі проведення класичного педагогічного експерименту. Педагогічний експеримент дозволив підтвердити припущення, що рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи підвищиться через упровадження відповідної моделі за рахунок застосування певної методичної системи. Проведений аналіз отриманих експериментальних даних довів, що загальні показники параметрів визначення ефективності в ЕГ підвищилися на 14,5 %, зокрема за першим параметром – ступінь забезпечення умов методичної роботи – приріст становить 0,03, за другим параметром – ступінь досягнення мети методичної роботи – 0,02, за третім параметром – ступінь прояву результативності діяльності вчителя початкових класів – 0,03. Саме тоді параметри визначення ефективності КГ підвищилися відповідно на 0,01; 0,01; 0,01. Загальна оцінка параметрів КГ підвищилася на 5,4 %. Було констатовано, що загальні показники рівнів розвитку сформованості критеріїв професійної компетентності змінилися: за інформаційно-технологічним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 13,4 %, в ЕГ на 35,3 %; за адаптивно-діяльнісним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 10 %, в ЕГ на 18 %; за комунікативно-педагогічним

критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 8 %, в ЕГ на 16,8 %; за аналітико-рефлексивним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 7,7 %, в ЕГ на 22 %. Отже, в ЕГ виявлена позитивна динаміка за рівнями сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Суттєвої динаміки в контрольних групах не виявлено. Аналіз результативності експерименту передбачав застосування методів математичної статистики. Для вірогідності результатів педагогічного експерименту було застосовано статистичний критерій Пірсона χ^2

Результатом наукової розвідки є забезпечення вчителів початкових класів дієвою моделлю розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи, яка може бути використана для їхнього саморозвитку; окресленням шляхів оптимізації роботи методоб'єднань учителів початкових класів; спецкурсом, що може бути реалізований на курсах підвищення кваліфікації тощо. Слід зазначити, що в результаті проведених наукових пошуків констатовано необхідність подальшого посилення уваги до наукових досліджень у сфері розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи початкової школи.

Практичне значення отриманих результатів наукового дослідження полягає в тому, що розроблено спецкурс «Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів в системі методичної роботи»; віртуальний інтерактивний методичний кабінет, що дозволяє організувати інформаційно-методичний супровід вчителів початкових класів за допомогою інтерактивної онлайн-платформи Genially (теоретична й практична допомога вчителям початкових класів в організації методичної роботи в закладі освіти щодо підвищення рівня їхньої професійної компетентності).

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, учитель початкових класів, педагогічні умови, адаптація, система, методична робота, модель, параметри, фактори, критерії, факторно-критеріальна модель.

ABSTRACT

Batsula N. V. Development of Professional Competence of Teachers within the System of Methodological Work in Primary School. – Qualification scientific work presented as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2025.

The dissertation is devoted to the urgent problem of development of the professional competence of primary school teachers in the system of methodological work of primary school.

The changes taking place in the education system in Ukraine due to the globalization of educational systems, in particular the rapid development of digitalization and various types of communication, the transition to the mass use of distance and blended learning, and changes in the regulatory framework of education have significantly affected the requirements for the professional competence of primary school teachers. The vast majority of these requirements are reflected in the Laws of Ukraine “On Education” and “On General Secondary Education,” the concept of the New Ukrainian School, the professional standard “Teacher of a General Secondary Education Institution,” the Regulation on the Certification of Teachers, etc. It should be noted that the methodological competence of primary school teachers is an important component of their integral professional competence, and the requirements for it have undergone significant changes in the modern period of education development in Ukraine, which enhances the relevance of this dissertation.

Teachers are the most important agents of changes in the process of implementing reforms aimed at transforming the national education system in the context of providing quality educational services to students. The dual role of the teacher as a subject and object of reform makes the development of their professional competence an urgent issue, which is reflected in a significant number of scientific and methodological sources. In particular, the emphasis is placed on

improving the professional competence of teachers, including primary school teachers in the process of professional development. The paper thoroughly analyzes the theoretical and methodological achievements of domestic and foreign scientists in these areas, such as the formation of professional competence of primary school teachers, in particular in the system of methodological work. It is proved that these issues are insufficiently covered in the modern scientific literature, especially in the context of preparing primary school teachers to implement the main provisions of the NUS Concept. Considerable attention is also paid to the impact of digitalization as a global trend in the development of education on the formation of primary school teachers' professional competence in the system of methodological work. By analyzing the latest psychological and pedagogical research, the paper proves that today there is no common vision among scientists regarding the development of professional competence of teachers, particularly primary school teachers in the system of methodological work in the context of permanent reform of the education system, the global COVID-19 pandemic, martial law, etc.

Based on the analysis of the views of domestic and foreign researchers on the structure of professional competence, including those in the context of the subject of the research and on the basis of the author's own practical experience, the author defines the concept of “professional competence of primary school teachers”, which is interpreted as a certain set of knowledge, skills, abilities and other dispositions that allow providing quality educational services to students of the first level of education according to the national qualifications framework of Ukraine. The study also formulates a definition of the term “primary school teacher's professional competence in the system of methodological work of primary school”, which is considered as the improvement of professional knowledge, skills and other dispositions by a teacher in accordance with the provisions of the concept of lifelong learning based on the results of self-assessment of his/her own professional competence and external evaluation of the results of his/her activities. It is theoretically proved that the process of developing

the professional competence of primary school teachers in the system of methodological work is based on methodological approaches: systemic, competence and adaptive.

The study defines the structure and content of primary school teachers' professional competence in the system of methodological work. The paper scientifically substantiates and develops a model for the development of teachers' professional competence in the system of methodological work of primary school. Its purpose is to develop the professional competence of primary school teachers in the system of methodological work through the use of a certain methodological system. Based on the goal, the model implementation involves solving the following tasks: involvement of specialists in related professions in cooperation with the methodological association, organization of the educational process on a dialogical basis; testing, adaptation of new innovative technologies, online educational resources to ensure an individual vector of the level of development of primary school teachers' professional competence in the system of methodological work, etc.

The model consists of the following components: conceptual and target, content, technological, adaptive and effective. Particular attention was paid to: creating conditions for the development of teachers' professional competence in the system of methodological work through the introduction of innovative educational technologies and a virtual interactive methodological cabinet (posted on the Genially online platform, which allows organizing information and methodological support for teachers using network resources); implementation of ensuring an individual trajectory of methodological work in primary school (introduction of a special course “Development of Professional Competence of Primary School Teachers”). All of the mentioned is a derivative of the implementation of the model above.

An important achievement of the dissertation research is the developed tools for determining the level of development of teachers' professional competence in the system of methodological work of primary school. In particular, these are the

developed and theoretically substantiated factor and criterion models: analysis of the state of methodological work on the development of primary school teachers' professional competence; assessment of the level of development of primary school teachers' professional competence in the system of methodological work. These models allow to quantify the results of the work of an educational institution on the formation of relevant competencies, which can significantly improve the process of providing quality educational services. Factor-criterion models were used to confirm the effectiveness of the author's model of developing teachers' professional competence in the system of methodological work of primary school in the process of pedagogical experiment.

The effectiveness of the developed and theoretically substantiated model of developing teachers' professional competence in the system of methodological work of primary school was proved in the process of conducting a classical pedagogical experiment. The pedagogical experiment allowed us to confirm the assumption that the level of development of primary school teachers' professional competence in the system of methodological work will change through the introduction of an appropriate model by using a certain methodological system. The analysis of the obtained experimental data proved that the general indicators of the parameters of determining the effectiveness in the EG increased by 14.5%, in particular, the first parameter - the degree of ensuring the conditions of methodical work - the increase is 0.03, the second parameter - the degree of achieving the goal of methodical work - 0.02, the third parameter - the degree of manifestation of the effectiveness of primary school teachers - 0.03. It was then that the parameters for determining the effectiveness of the CG increased by 0.01, 0.01, and 0.01, respectively. The overall assessment of the CG parameters increased by 5.4 %. It was stated that the general indicators of the levels of development of the criteria of professional competence have changed: according to the information and technological criterion, the percentage of respondents in the CG increased by 13.4%, in the EG by 35.3%; according to the adaptive and activity criterion, the percentage of respondents in the CG increased by 10%, in the EG by 18%; by the

communicative-pedagogical criterion, the percentage of respondents in the CG increased by 8%, in the EG by 16.8%; by the analytical-reflective criterion, the percentage of respondents in the CG increased by 7.7%, in the EG by 22%. Thus, the EG showed positive dynamics in terms of the levels of formation of the criteria of primary school teachers' professional competence in the system of methodological work. No significant dynamics was found in the control group. The analysis of the experiment's effectiveness involved the use of mathematical statistics methods. For the reliability of the results of the pedagogical experiment, the Pearson's statistical criterion χ^2 was applied.

The result of the scientific research is to provide primary school teachers with an effective model for the development of teachers' professional competence in the system of methodological work of primary school, which can be used for their self-development; to outline ways to optimize the work of methodological associations of primary school teachers; a special course that can be implemented in advanced training courses, etc. It should be noted that the research has revealed the need to further increase attention to research in the field of developing the professional competence of primary school teachers in the system of methodological work of primary schools.

The practical significance of the results of the research is that a special course “Development of Professional Competence of Primary School Teachers in the System of Methodological Work” has been developed; a virtual interactive methodological room that allows organizing information and methodological support for primary school teachers using the interactive online platform Genially (theoretical and practical assistance to primary school teachers in organizing methodological work in an educational institution to improve their professional competence).

Keywords: competence, professional competence, primary school teacher, pedagogical conditions, adaptation, system, methodical work, model, parameters, factors, criteria, factor-criterion model.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

1. I. Romanchenko, O. Vasylevska, S. Haltsova, H. Babicheva, N. Batsula, H. Kravchenko, A. Lytvyn. Theoretical Basis of Studying the Educational Environment with the Application of GR-Technologies. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. V. 21. No. 4. April 2021. С. 28–32 URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202104/20210404.pdf.

(Особистий внесок здобувачки: розробка теоретико-методичної частини, що характеризує оцінку сучасного стану теорії GR-діяльності. Відповідні результати наведені в теоретико-практичній частині публікації.

Особистий внесок I. Romanchenko: дослідження ролі GR-технологій (Government Relations) у розвитку освіти. Відповідні результати наведені в теоретичній частині публікації.

Особистий внесок О. Vasylevska: постановка завдань для побудови ефективної моделі використання GR-технологій у процесі розвитку системи освіти з використанням GR-технологій Відповідні результати наведені в теоретико-практичній частині публікації

Особистий внесок S. Haltsova: обґрунтування сутності та змісту поняття GR-технології, класифікація. Відповідні результати наведені в теоретичній частині публікації.

Особистий внесок H. Babicheva: обґрунтування сутності та змісту поняття GR-технології. Відповідні результати наведені в теоретичній частині публікації.

Особистий внесок H. Kravchenko: перевірка відповідності термінів, редагування матеріалів статті. Відповідні результати є матеріалами публікації.

Особистий внесок А. Lytvyn: переклад статі на англійську, редагування матеріалів статті).

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Kravchenko H., Batsula, N. Ensuring the quality of primary education by managing the development of primary school teachers' professional competence. *Adaptive management: theory and practice. Series Pedagogy*. 2022. V. 14. No 27. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-04).

(Особистий внесок здобувачки: порівняння трактування сутності та змісту понять «моніторинг початкової освіти», «контроль якості початкової освіти», «оцінювання якості початкової освіти» за характеристиками: сутність, завдання, зміст, застосування, технологія. Визначення факторів (методичне забезпечення освітнього процесу, індивідуальна освітня траєкторія вчителя, інформаційно-освітнє середовище) та критеріїв якості професійного розвитку вчителів початкових класів. Відповідні результати наведені в теоретико-практичній частині публікації).

Особистий внесок Kravchenko H.: обґрунтування теоретико-методологічної основи дослідження. Відповідні результати наведені в теоретичній частині публікації).

3. Nataliia Batsula. Experimental testing of organizational and pedagogical conditions for the development of professional competence of primary school teachers. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*. 2023. V. 16. No 31. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-16\(31\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0255-16(31)-03).

4. Kravchenko H., Batsula N. Organizational and pedagogical conditions for the professional competence development of primary school teachers in the system of methodical work. Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн. 2023. № 3 (210). С. 46–53. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3\(210\)-46-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3(210)-46-53).

(Особистий внесок здобувачки: обґрунтування теоретико-методологічної основи дослідження: уточнено дефініції понять «умова», «організаційно-педагогічні умови»; доведено, що організаційно-педагогічні умови для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів пов'язані з використанням нових технологій у навчанні, з розвитком практичних

навичок учнів та опановуванням нових навичок у вчителів, а також з підвищенням ефективності взаємодії між вчителями, учнями та їх батьками. Відповідні результати наведені в теоретико-практичній частині публікації.

Особистий внесок Kravchenko H.: постановка проблеми дослідження, перевірка наукової достовірності отриманих результатів, редагування. Відповідні результати є матеріалами публікації).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Бацула Н. В. Умови створення освітнього середовища закладу загальної середньої освіти на адаптивних засадах. *Адаптивні процеси в національній системі освіти : збірник матеріалів V Всеукраїнського наукового форуму* / упоряд. О. О. Почуєва; ред. кол.: Г. В. Єльнікова (голова), Г. Ю. Кравченко, Л. О. Лузан, М. Л. Росток, З. В. Рябова. Харків : Мачулин, 2020. С. 55–56. URL: http://adaptive.org.ua/files/zbirka_forum.pdf.

6. Бацула Н. В. Інноваційні технології у професійному розвитку вчителя початкової школи. *I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 6–7 лютого 2020 р. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 57–62.

URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/02/TOM-1-Zbirnik-1-mizhnarodna-nauk-prakt-int.-konf-Winter-Debates-1.pdf>.

7. Бацула Н. В., Кравченко Г. Ю. Створення освітнього середовища закладу загальної середньої освіти як засобу управління професійним розвитком учителів початкової школи. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Харків – м. Торунь, 3–4 березня 2020 року. Харків : ФО-П Панов А. М., 2020. С. 236–239. URL: https://b264252c-434d45eeba7161230c6cf60a.filesusr.com/ugd/540c3d_8857973b6136416e95674a5b83234a18.pdf?index=true.

(Особистий внесок здобувачки: обґрунтування сутності та змісту освітнього середовища, яке впливає на мотивацію педагогів, залучає їх до самоосвіти, внаслідок чого набувається досвід творчої діяльності, формується ціннісне ставлення до професійної діяльності. Відповідні результати наведені в теоретико-практичній частині публікації.

Особистий внесок Кравченко Г.: перевірка відповідності термінів, редагування матеріалів статті. Відповідні результати є матеріалами публікації.

8. Бацула Н. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості освіти в закладі загальної середньої освіти. *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research*, January 19–21, 2021, Berlin, Germany. С. 614–618. URL:<https://isg-konf.com/uk/i-international-science-conference-onmultidisciplinary-research-ua/>.

9. Бацула Н. В. Адаптивність освітнього процесу в умовах гуманізації закладу загальної середньої освіти. *Адаптивні процеси в освіті : збірник матеріалів 6-го Всеукраїнського наукового форуму з міжнародною участю*; [за наук. ред. Г. В. Єльнікової, М. Л. Ростоки; ред. з заг. питань: Л. О. Лузан, О. О. Почуєва, З. В. Рябова]. Харків : Мачулин, 2021. № 3. С. 134–135. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/730333/1/Zbirnyk%20AAE\(6\),%202021.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/730333/1/Zbirnyk%20AAE(6),%202021.pdf).

10. Бацула Н. В. Дискурс: виклики, реалії та персональний бренд освітян в умовах воєнного стану в Україні [Discourse: Challenges, Realities and Personal Brand of Educators under the Conditions of Military Situation in Ukraine]. *Адаптивні процеси в освіті : матеріали Другого міжнародного наукового форуму*. Київ – Харків – Запоріжжя, 07-08.02.2023. С.96–98.

11. Batsula N. V. Methodological work of primary school teachers to overcome educational losses. International scientific-practical conference «Modern science: problems, prospects, innovations»: conference proceedings. Aarhus, Denmark: Scholarly Publisher ICSSH, 21.12. 2024. P. 14–17. URL: <https://www.economics.in.ua/2024/12/21-2024.html>

12. Batsula N. V. Methodological work as a component of the competence

model of primary school teacher. The 6th International scientific and practical conference «Scientific achievements of contemporary society» (January 10-12, 2025) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. P. 335-339. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-achievements-of-contemporary-society-10-12-01-2025-london-velikobritaniya-arhiv/>

Публікації, які додатково відображають результати дисертації

13. Бацула Н. В. Управління професійним розвитком учителів початкової школи в умовах Нової української школи / Batsula N. V. Professional development management of primary school teachers under the new ukrainian school reform. *Scientific, Journal Virtus*. November, № 38, 2019. С. 83–85. URL: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua> › Journal 38.
14. Бацула Н. В. Зміст професійного розвитку вчителів початкової школи в умовах закладу загальної середньої освіти. Content of primary school teachers' professional development in the conditions of general secondary education. *Освіта і суспільство : збірник наукових праць. Прешовський університет (Словаччина)*, 2020. С.10–19. URL: <https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova14/subor/9788055524382.pdf>.
15. Batsula N. Theoretical bases of primary school teachers' professional development management / N. Batsula, H. Kravchenko. Management and administration in the field of services: selected examples / Editors: Tadeusz Pokusa, Tetyana Nestorenko. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. ISBN 978-83-66567-14-6. - P. 104–118. URL: https://www.wszia.opole.pl/ebook/11_2020.pdf.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	18
ВСТУП	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	28
1.1. Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів: понятійно-термінологічне та технологічне підґрунтя	28
1.2. Структура та зміст професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи	49
1.3. Сучасний стан розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи	68
Висновки до розділу 1	84
РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	86
2.1. Методична робота як складник компетентнісної моделі вчителя початкових класів	86
2.2. Розроблення й теоретичне обґрунтування авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи та визначення організаційно-педагогічних умов її забезпечення	99
2.3. Визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи	121
Висновки до розділу 2	142
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ АВТОРСЬКОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	144
3.1. Організація експериментального дослідження та діагностування вхідного рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи	144
3.2. Впровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи	157
3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи	168
Висновки до розділу 3	184
ВИСНОВКИ	186
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	191
ДОДАТКИ	221

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- МТК – мобільний творчий колектив;
МО – методичне об'єднання;
МОПК – методичне об'єднання початкових класів;
ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти;
ІППО – інститути післядипломної педагогічної освіти;
НУШ – Нова українська школа;
ЦПРПП – Центр професійного розвитку педагогічних працівників;
РПКВ – розвиток професійної компетентності вчителя;
ПКВПК – професійна компетентність вчителя початкових класів;
РПКВПК – розвиток професійної компетентності вчителя початкових класів;
ПК – початкові класи;
ПШ – початкова школа;
КГ – контрольні групи;
ЕГ – експериментальні групи.

ВСТУП

Зміни, що відбуваються в системі освіти в Україні, пов'язані з глобалізацією освітніх систем, зокрема стрімкий розвиток цифровізації та різноманітних видів комунікації, перехід до масового використання дистанційних і змішаних форм навчання, зміни у нормативно-правовій базі освіти суттєво вплинули на вимоги до професійної компетентності вчителів початкових класів. Переважна більшість цих вимог відображена в Законах України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту», концепції Нової української школи, професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти», Положенні про атестацію педагогічних працівників тощо. Зазначимо, що методична компетентність вчителя початкових класів є важливою складовою його інтегральної професійної компетентності, вимоги до неї зазнали суттєвих змін у новітній період розвитку освіти в Україні, що підсилює актуальність цього дисертаційного дослідження.

Учителі є найважливішими агентами змін у процесі здійснення реформ, метою яких є трансформація національної системи освіти в контексті надання якісних освітніх послуг здобувачам освіти. Подвійна роль учителя як суб'єкта й об'єкта реформування робить розвиток його професійної компетентності нагальним питанням часу, що відображено у значній кількості наукових і методичних джерел. Зокрема, акцент робиться на поліпшенні професійної компетентності вчителя, у тому числі вчителя початкових класів у процесі підвищення кваліфікації (А. Дрокіна, Г. Єльнікова, Г. Кравченко, А. Крижановський, Л. Мартинець, О. Муковіз, З. Рябова, В. Серов, С. Сисоєва, Т. Собченко, Л. Хоружа). Окрема увага приділяється питанням поліпшення організації методичної роботи із вчителями та трансформації її змістовного наповнення (О. Віролайн, І. Горбачова, В. Гуменюк, В. Демчук, А. Єрмола, А. Зевіна, Л. Назаренко, І. Наумчук, Т. Сорочан, І. Співакова, Ю. Шабала). Так, у працях А. Зевіної, І. Жерносека, Н. Клокар, В. Крижка, Н. Островерхової визначено зміст, структуру методичної роботи; Л. Армейська, А. Зевіна, В. Пекельна,

Л. Покроєва досліджували методи, форми організації методичної роботи у школі; взаємозв'язок післядипломного навчання й самоосвіти вчителів висвітлено в роботах О. Андрющенко, Л. Лузан, В. Луначека, А. Марчук, М. Навроцької, А. Остапенко, Т. Сорочан, Т. Хлебнікової, З. Рябової, І. Якухно та ін.

Актуальними в контексті нашого дослідження є роботи: Ю. Шабала розглядає професійний розвиток учителів початкової школи в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти; Л. Мартинець досліджує керівництво освітнім середовищем професійного розвитку освітян; І. Співакова вивчає інноваційний розвиток вчителя в системі методичної роботи ЗЗСО; О. Федій розвиток критичного мислення і рефлексію розкриває як складові емоційної культури вчителя початкової школи; О. Муковіз висвітлює методичну компетентність вчителя початкових класів у контексті Нової української школи; Т. Собченко розглядає формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах воєнних викликів; В. Ковальська досліджує педагогічне лідерство як умову формування стимулюючого освітнього середовища сучасного закладу освіти; Л. Бачієва аналізує закордонну практику моделювання дослідницької діяльності фахівців педагогічної освіти [209; 113; 191; 201; 127; 181; 82; 15].

Аналіз останніх психолого-педагогічних досліджень показує, що сьогодні серед науковців немає єдиного бачення щодо розвитку професійної компетентності вчителів, зокрема вчителів початкових класів у системі методичної роботи в умовах перманентного реформування системи освіти, світової пандемії COVID-19, воєнного стану тощо, що підсилює актуальність представленого дослідження.

Актуальність досліджень окресленої проблематики посилюється наявністю певних суперечностей між:

- сучасними вимогами до рівня методичного забезпечення початкової школи в умовах реалізації концепції НУШ та теоретико-методичним, технологічним обґрунтуванням цього процесу;

- сучасним станом методичної роботи в ЗЗСО та реальним її впливом на професійний розвиток вчителів початкових класів;

- реальними результатами реформування загальної середньої освіти в Україні та необхідністю розроблення моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкових класів як одного з механізмів, що дозволить досягти цілей, задекларованих у концепції НУШ.

Виявлені суперечності, недостатній рівень теоретичної дослідженості й практичної розробленості проблематики, що розглядається, зумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі **завдання**:

1. Провести теоретичний аналіз дисертаційних фондів, монографічної й періодичної літератури, електронних джерел інформації щодо питання розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи.

2. Визначити структуру та зміст професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

3. Науково обґрунтувати та розробити модель розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи та визначити організаційно-педагогічні умови її забезпечення.

4. Розробити інструментарій визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи.

5. Експериментально перевірити ефективність моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи.

Об'єкт дослідження – розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів.

Предмет дослідження – модель розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

У процесі підготовки дисертаційного дослідження ми виходили з того, що рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи підвищиться у разі теоретичного обґрунтування та практичного впровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

Теоретико-методологічна основа дослідження акцентує увагу на роботи науковців, у яких висвітлено педагогічну діяльність учителя початкових класів (Н. Бібік, Т. Борова, О. Варецька, О. Савченко, С. Сисоєва); тенденції та специфіку педагогічної діяльності вчителя в умовах післядипломної освіти (В. Бондар, Л. Васильченко, В. Лунячек, А. Єрмола); психологічні особливості молодших школярів (О. Виговська, О. Попова); застосування методів інтерактивного навчання в початковій школі (Н. Баліцька, О. Біда, Г. Волошина, О. Савченко); професійну компетентність учителя початкових класів (О. Ануфрієва, Н. Бібік, О. Гандабура, Г. Дмитренко, Г. Кравченко, В. Олійник, З. Рябова); упровадження компетентнісного підходу в освіті (Л. Ілійчук, Л. Коваль, А. Лісовська).

У ході наукового дослідження було використано комплекс загальнонаукових **методів**:

– *теоретичні*: порівняльно-зіставний та структурно-функціональний аналіз наукових джерел для визначення та уточнення понятійно-термінологічного апарату; аналіз, синтез, абстрагування, моделювання для теоретичного обґрунтування моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи та таких факторно-критеріальних моделей: факторно-критеріальна модель аналізу стану методичної роботи початкової школи; факторно-критеріальна модель оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі

методичної роботи початкової школи; вивчення нормативно-правових документів та елементів практичної діяльності вчителів початкових класів ЗЗСО для констатації та узагальнення їхнього досвіду з питань розвитку професійної компетентності;

- *емпіричні*: анкетування, спостереження, інтерв'ювання, експертне оцінювання, ранжування для оцінювання параметрів рівня розвитку професійної компетентності вчителів; експериментальне дослідження для перевірки моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи;

- *статистичні*: для обробки результатів використовувалися кваліметричні обчислювання для об'єктивізації та забезпечення вірогідності, для розподілу контрольних та експериментальних груп учителів початкових класів за рівнями розвитку сформованості критеріїв професійної компетентності використано критерій Пірсона χ^2 .

Наукова новизна та теоретична значущість одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що

вперше:

- розроблено та теоретично обґрунтовано авторську модель розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи та визначено організаційно-педагогічні умови її забезпечення;

- розроблено та теоретично обґрунтовано такі факторно-критеріальні моделі: факторно-критеріальна модель аналізу стану методичної роботи початкової школи; факторно-критеріальна модель оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. Зазначені моделі дозволяють комплексно оцінити професійну компетентність учителя початкових класів у системі методичної роботи;

- *уточнено* поняття «професійна компетентність вчителя початкових класів у системі методичної роботи початкової школи» (уточнення полягає у його трактуванні як певного набору знань, умінь, навичок та інших

диспозицій, що дозволяють надавати якісні освітні послуги здобувачам освіти першого рівня освіти згідно з національною рамкою кваліфікацій України); поняття «професійна компетентність вчителя початкових класів у системі методичної роботи початкової школи» (уточнення полягає у необхідності удосконалення вчителем професійних знань, умінь, навичок та інших диспозицій згідно з положеннями концепції освіти протягом життя виходячи з результатів самооцінювання ним власної професійної компетентності та зовнішнього оцінювання результатів його діяльності);

– *подальшого розвитку набули* питання організації методичної роботи в початковій школі, підходи до оцінювання окремих складових професійної компетентності вчителя початкової школи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Наукове дослідження виконано згідно з темою науково-дослідницької роботи кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності Української інженерно-педагогічної академії «Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації працівників системи освіти у сфері інтелектуальної власності» (№ 0119U101770). Тему наукової розвідки затверджено на засіданні Вченої ради Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 8 від 26.12.2019 р.) й узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 28.01.2020 р.).

Практичне значення отриманих результатів наукового дослідження полягає в тому, що розроблено спецкурс «Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів в системі методичної роботи»; віртуальний інтерактивний методичний кабінет, що дозволяє організувати інформаційно-методичний супровід вчителів початкових класів за допомогою інтерактивної онлайн-платформи Genially (теоретична й практична допомога вчителям початкових класів в організації методичної роботи в закладі освіти щодо підвищення рівня професійної компетентності).

Матеріали наукового дослідження висвітлено, позитивно схвалено на засіданнях: кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності; кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії; кафедри ННІ міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Основні результати дослідження **впроваджено** в освітню діяльність Харківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 72 Харківської міської ради Харківської області (довідка № 02 – 23/79 від 12.04.2023 р.), Харківської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 109 Харківської міської ради Харківської області (довідка № 74 від 21.04.2023 р.), Харківської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 142 Харківської міської ради Харківської області (довідка № 01– 31/113 від 19.04.2023 р.), Кочетоцького ліцею Чугуївської міської ради Харківської області (довідка № 01–11/48 від 25.04.2023 р.), Комунального закладу освіти «Олексіївський ліцей Олексіївської сільської ради» (довідка № 97 від 21.04.2023 р.), «Введенського ліцею», «Новопокровського опорного ліцею», «Есхарівського ліцею», «Тернівського ліцею» Новопокровської селищної ради Чугуївського району Харківської області (довідка № 01– 26/291 від 19.04.2023 р.), Комунального закладу «Богодухівський ліцей № 1» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області (довідка № 01 – 22/29 від 11.05.2023 р.), комунальної установи «Богодухівський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Богодухівської міської ради Харківської області (КУ Богодухівський ЦПРПП) (довідка № 04 – 05/52 від 05.05.2023 р.) (Додаток Ж).

Особистий внесок здобувача. У працях, написаних у співавторстві, здобувачці належить (відповідно списку наукових праць): [1] – теоретико-методична частина, що характеризує оцінку сучасного стану теорії GR-діяльності; [2] – порівняння трактування сутності та змісту понять «моніторинг початкової освіти», «контроль якості початкової освіти», «оцінювання якості початкової освіти» за характеристиками: сутність,

завдання, зміст, застосування, технологія; визначення факторів (методичне забезпечення освітнього процесу, індивідуальна освітня траєкторія вчителя, інформаційно-освітнє середовище) та критеріїв якості професійного розвитку вчителя початкових класів для здійснення постійного спостереження, фіксації та оцінки якості стану управління розвитком професійної компетентності; [4] – обґрунтування теоретико-методологічної основи дослідження: уточнено дефініції понять «умова», «педагогічні умови», «організаційно-педагогічні умови»; доведено, що організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів пов'язані з використанням нових технологій у навчанні, а також з підвищенням ефективності взаємодії між вчителями, учнями та їхніми батьками; [7] – обґрунтування сутності та змісту освітнього середовища, яке впливає на мотивацію педагогів, залучає їх до самоосвіти, внаслідок чого набувається досвід творчої діяльності, формується ціннісне ставлення до професійної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було апробовано на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня:

– *міжнародних*: «Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості освіти в закладі загальної середньої освіти» (Berlin, Germany, 2021); «Інноваційні технології у професійному розвитку вчителя початкової школи» (Дніпро, 6-7 лютого 2020); «Створення освітнього середовища закладу загальної середньої освіти як засобу управління професійним розвитком учителів початкової школи» (Харків – Торунь, 3-4 березня 2020); «Теоретичні аспекти адаптивного управління у закладах вищої освіти в умовах гуманізації освіти» (Chicago, USA, 2021); «Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації» (Данія, 21 грудня 2024); «Scientific achievements of contemporeri societi» (London, 2025);

– *всеукраїнських* «Умови створення освітнього середовища закладу загальної середньої освіти на адаптивних засадах» (Харків, 2020),

«Адаптивність освітнього процесу в умовах гуманізації закладу загальної середньої освіти» (Харків – Мачулин, 2021), «Дискурс: виклики, реалії та персональний бренд освітян в умовах воєнного стану в Україні» (Київ, Харків, Запоріжжя 07-08.02.2023).

Публікації. Основні положення роботи висвітлено в 15 публікаціях (11 одноосібних): 3 у наукових фахових виданнях України, 2 в зарубіжних наукових періодичних виданнях, 1 стаття у публікації, проіндексованій у науково-метричній базі Web of Science, 8 тез доповідей на всеукраїнських і міжнародних конференціях.

Структура дисертаційного дослідження: вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список джерел, додатки.

У тексті міститься 22 таблиці, 24 рисунки, 4 формули, 7 додатків (на 29 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 172 сторінки (обсяг основного тексту – 249 сторінок). Список використаних джерел містить 237 найменувань, із них 20 іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1. Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів: понятійно-термінологічне та технологічне підґрунття

Широке запровадження концепції «Нова українська школа» посилює вимоги до професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи, завдання якої націлено на формування педагога, який має вільно орієнтуватися в інформаційному науковому просторі, бути готовим до реалізації концепції освіти протягом життя, особистісного професійного саморозвитку. Зокрема, у Законі України «Про освіту» (частина 2 ст. 5) [71] визначено такі вимоги до вчителя: «постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність; дотримуватися установчих документів та правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, виконувати свої посадові обов'язки...». Важливим у контексті нашого дослідження є вимоги стандарту вчителя початкових класів [49] та оновленого стандарту вчителя ЗЗСО [129].

Професійний стандарт [129] визначає вимоги до компетентностей педагогів, що є основою для присвоєння професійної кваліфікації (вчитель-фаховий молодший бакалавр; вчитель-бакалавр; вчитель-магістр). Це сприяє забезпеченню цілісності організації освітнього процесу. Врахування вимог цього стандарту допомагає в розробці програм професійного розвитку, ідентифікуванні власних компетентностей, визначенні основних напрямків та змісту професійного вдосконалення. Зокрема, кількість компетентностей конкретизована та оптимізована (з 15 до 12), якими має володіти вчитель, а саме: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічного партнерства, інклюзивна,

здоров'язберезувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, здатність до навчання впродовж життя. Зауважимо, у попередніх стандартах компетентність реалізовувалася через знання, вміння й навички, у новому документі додали додаткові компоненти: комунікація (компетентна взаємодія усіх учасників освітнього процесу), відповідальність і автономія (вчителі можуть виконувати свої професійні функції самостійно).

Отже, під час комплексного оцінювання професійної діяльності педагогів відповідно до посадових обов'язків [146; 149; 150; 152; 153; 155; 161], вимог Професійного стандарту [129] зосереджується увага на компетентності.

Масштабність проблеми вимагає розгляду фахового зростання вчителя початкових класів закладу освіти як багатофакторного, складного процесу. Ця подвійна роль учителя в освітній реформі – як суб'єкта і об'єкта реформи – усе більше привертає увагу теоретиків і практиків освіти. Сучасні виклики суспільства висувають якісно нові вимоги до професії вчителя початкових класів, його фахової майстерності. У професійному становленні та інноваційному розвитку вчителя важливу роль відіграє система методичної роботи закладу освіти, яка, з одного боку, є сполучною ланкою між діяльністю педагогічного колективу, державною системою освіти, психолого-педагогічною наукою, перспективним професійним досвідом школи, з іншого – дозволяє системно, планомірно компенсувати недоліки професійних знань учителів і створює умови для розвитку його професійної компетентності.

Звернемось до теоретико-методичних основ зазначеного питання.

Для визначення професійного зростання вчителів у науковій літературі вживаються різні терміни: «розвиток людських ресурсів» (human resource development), «розвиток вчителя» (teacher development), «розвиток персоналу» (staff development), «розвиток кар'єри» (career development), «професійний розвиток» (professional development), «освіта упродовж життя» (life long learning), «неперервна освіта» (continuing education).

Розглянемо результати дефініції поняття «розвиток», надані у різних наукових джерелах.

В енциклопедії освіти зазначено, що розвиток людини – це зміни в людській системі, необхідні, послідовні, прогресивні, тобто від нижчих до вищих рівнів життєдіяльності [58].

Так, з точки зору психології «розвиток» – це процес закономірних змін виникнення кількісних та якісних перетворень у психиці й поведінці людини. С. Скляр зосереджує увагу на тому, що основа розвитку персоналом забезпечується здатністю й компетенцією здобутих нових знань, перетворенням, використанням для створення нового продукту, процесу, послуги, нових споживчих переваг [179]. Н. Пазюра розглядає розвиток людських ресурсів як процес фахової підготовки, розвитку працівників з метою поліпшення діяльності компанії [138]. Акцентуємо увагу на визначенні поняття «розвиток» у системі освіти [27; 33; 37; 38; 45; 51; 83; 97; 98; 99; 162]. Цей термін визначають як здатність розвиватися, самостійно вирішувати значущі проблеми, орієнтовані на підвищення якості життя, розширення можливостей людини.

У своєму дослідженні й подалі ми будемо розглядати поняття «розвиток» як специфічні зміни в оновленні якостей особистості.

На думку Г. Кравченко, професійний розвиток – це основна складова людського капіталу, яка повинна бути пріоритетною для будь-якого закладу освіти. Проте сам розвиток необхідно спрямовувати на досягнення результату в такий спосіб, де будуть узгоджені цілі як навчального закладу, кафедри, так і науково-педагогічного працівника [90].

І. Хоржевська розглядає професійний розвиток особистості як засвоєння нового досвіду, знань, вмінь та трансформацію мотивації й інтересів конкретної людини [203]. Доцільним є тлумачення розуміння професійного розвитку Т. Боровою, як-от: «це безперервний процес, що керується як іззовні, так і внутрішньо, залежно від рівня розвитку.

Ефективність професійного розвитку науково-педагогічних працівників вишу залежить від механізмів, які спрямовують ці зміни» [27].

Важливою в контексті нашого дослідження є думка польської дослідниці Г. Папротної [141]. Професійний розвиток – це процес кількісних, якісних змін, котрі наближають до досконалої діяльності в певній галузі, та зумовлюваний як суб'єктивними, так і об'єктивними чинниками. Саме такий розвиток проявляється в таких формах соціальної активності: адаптація, ідентифікація, стабілізація, перепідготовка й самопідготовка, вдосконалення, успіхи, поступовий регрес активності, вихід із чинної діяльності, ремінісценція та рефлексія. Саме така категорія цілком охоплює індивідуальність вчителя.

Проаналізувавши визначення поняття «професійний розвиток» з різних позицій, ми дійшли висновку, що цей термін належить до міждисциплінарних понять [2; 16; 77; 80; 81; 91; 100; 104; 119; 141; 203; 209; 214]. У нашому дослідженні ми будемо визначати професійний розвиток як особистісну траєкторію побудови кар'єри.

У сучасному суспільстві слід враховувати й ризики, що супроводжують професійний розвиток фахівця, а саме:

- розвиток альтернативної культури, що безпосередньо пов'язана з новим типом мислення, поведінки, культури, що має тісний взаємозв'язок із феноменом кліповості;
- дигіталізація – цифрова трансформація, що включає надання переваги віртуальним цінностям;
- надмірна гейміфікація освіти – використання ігрових матеріалів у навчанні дорослих для розвитку їхніх компетентностей, підвищення мотивації до саморозвитку й самоосвіти [176].

Для вчителя не менш важливо осягати нові тенденції, адже це одна з професій, орієнтованих на майбутнє, яка вимагає постійного вдосконалення особистісних та професійних якостей.

Отже, професійний розвиток учителів можна визначити як процес якісних змін, спрямований на удосконалення педагогічної діяльності в освітньому середовищі.

Сьогодні професійний розвиток учителя передбачає в першу чергу поліпшення його професійної компетентності. Розглянемо погляди на визначення поняття в різних наукових джерелах.

Як зазначено в психологічній енциклопедії, розвиток професійної компетентності охоплює процес, етапи та завдання щодо просування від одного кваліфікаційного рівня до іншого [58]. Тому один із головних шляхів реформування освіти є підготовка нової генерації педагогічних кадрів, про що зазначено в нормативних документах МОН України.

У психологічному тлумачному словнику найсучасніших термінів поняття «компетентність» ґрунтується на відчутті власної успішності й корисності, тобто спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням [166].

У словнику з педагогіки компетентність людини визначається як процедура набутих у процесі навчання структурованих знань, умінь, навичок, ставлень [144].

У сучасних зарубіжних та вітчизняних наукових дослідженнях не існує єдиного визначення терміна «компетентність».

Першим дослідником, що запропонував науковій спільноті розширене тлумачення терміна «компетентність», став британський психолог Дж. Равен, який у 1984 р. презентував компетентність як багатогранний феномен, підкресливши, що компетентність викладача залежить від його вміння аналізувати, розуміти та впливати на загальноприйняті погляди й суспільні процеси, навіть якщо ці дії безпосередньо не належать до його професійних обов'язків, адже фахова компетентність викладача визначається саме цими соціальними та громадянськими переконаннями й процесами [235].

Досліджуючи походження змісту поняття компетентність, австралієць П. Хагер виділив три підходи, що визначають сутність еволюції змісту цього поняття: 1) тлумачиться як діяльність у межах окреслених завдань, що

сприяють розвитку навичок та умінь (до 1970-х років); 2) розглядається як сукупність навичок загального характеру (1980–1990 рр.); 3) визначається не лише як діяльнісна характеристика, а як обов’язкове володіння певними моральними та соціальними рисами (починаючи з 1990-х років) [226].

Науковці з Тайланду та Великої Британії С. Чуенджитвонгса, Р. Олівер, Е. Буллок визначають компетентність як поєднання знань, умінь і переконань, що вказують на здатність професійно виконувати завдання з дотриманням безпеки й етики [225].

На переконання малайзійського науковця М. Аріфіна, компетентність – це здатність відповідати критеріям ефективності (знання, вміння, здібності, ставлення та поведінка) [218].

Група нідерландських науковців: Х. Біеманс, Л. Ніувенгуїс, Р. Поелл, М. Мюлдер, Р. Весселинк наголосили, що запровадження компетентісно зорієнтованого навчання породжує певний парадокс: на рівні навчальних процесів передбачається забезпечення більшої гнучкості, тоді як на загально-державному рівні компетентісна освіта вдало відповідає тенденції стандартизації на основі посадових інструкцій [227].

Беззаперечно, авторитетним для нас лишається точка зору вітчизняного педагога, академіка АПН України І. Зязюна, який наголосив, що «поняття компетентність має конкретно-історичну визначеність і може оцінюватися тільки в практичній діяльності» [76].

Влучним є трактування поняття «компетентність» В. Лунячеком, який вважає, що формування компетентності здійснюється через набуття в процесі навчання певних знань, умінь, навичок та інших професійно важливих якостей. Дослідник акцентує увагу на тому, що комбінація компетентностей дозволяє забезпечити виконання професійних обов’язків на високому рівні [105].

Ми погоджуємося також з І. Єрмаковим, який стверджує, що показниками «компетентності» слід уважати професійні вміння адекватного поновлення й застосування знань, самоосвіти, соціальні та комунікативні;

працювати в команді, які необхідні для життєдіяльності [68].

Важливою в контексті нашого дослідження є думка Г. Єльнікової, що «компетентність» педагогічного працівника розглядається як певна ієрархія компетентностей: ключових, загальнофахових, спеціальнофахових [67].

Л. Штефан та С. Нечіпор зазначають, що поняття «компетентність» вживається у випадку наявності потенційних можливостей особистості стосовно виявлення своєї обізнаності, готовності до застосування знань, умінь, навичок, досвіду діяльності, що компетентність характеризує компетенцію в дії [212].

За певної схожості тлумачення цього терміна в літературі не дається однозначної відповіді, унаслідок чого й надалі ведеться дискусія науковців щодо його трактування. Наведемо деякі приклади, які найбільш поширені в наукових джерелах:

- системне поєднання знань, умінь, навичок, емоційно-ціннісного ставлення [3; 86; 130; 133; 144; 164; 169; 197].
- специфічна здатність особистості до продуктивної діяльності [31; 50; 53; 94; 122; 125; 128; 193].
- володіння певними компетенціями [29; 116; 139; 163; 208; 224].

У науковий обіг української психолого-педагогічної науки це поняття введено як багатофакторна якість фахівця та знайшло своє відображення у низці законодавчих актів, законів, проєктів, стандартів, зокрема зазначено в Законі України «Про освіту» [71], в Національній рамці кваліфікацій [154] тощо. «Компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та подальшу навчальну діяльність» [71].

Національний стандарт України «Системи управління якістю» визначає «компетентність» як доведену здатність використовувати знання, уміння й навички в практичній діяльності, а також як виявлені особисті якості й доведену здатність застосовувати знання та вміння [131].

Отже, ми будемо дотримуватися такого визначення, що *компетентність – це здатність особистості до усвідомленого застосування знань, умінь, навичок, емоційно-ціннісного ставлення в певній галузі.*

Для нашого дослідження також важливе визначення терміна «професійна компетентність».

Науковець І. Смагін зазначає, що професійна компетентність педагога – це інтегрована здатність особистості здійснювати професійну педагогічну діяльність згідно з нормативно визначеними функціями в рамках вимог до професійної діяльності [237].

Дослідник І. Гевко визначає професійну компетентність вчителя як інтегровану особистісну професійну властивість, яка дає змогу сучасному вчителю виконувати посадові обов'язки та професійні завдання на відповідному рівні в системі освіти [228].

Важливою в контексті нашого дослідження є думка С. Іванової, що професійна компетентність – це здатність фахівця, відколи він почав працювати за фахом, відповідати вимогам суспільства, щодо конкретної професії на рівні, що визначається певним державним стандартом. Це реалізується через ефективну роботу, а також прояв особистих якостей. Для цього фахівець використовує знання, уміння, навички, емоції, спираючись на власну мотивацію, переконання, моральні й етичні принципи та досвід. Водночас, він усвідомлює обмеження у власних знаннях та вміннях, залучаючи інші ресурси для їхньої компенсації [231].

Науковець І. Шмиголь вважає, що професійна компетентність педагога – це складна система, яка включає професійні знання, навички, вміння, готовність до роботи, а також цілий ряд професійно важливих особистісних якостей, таких як: креативність, мобільність, комунікабельність, толерантність, збалансованість, чуйність, доброзичливість, прагнення до самопізнання, саморозвитку і самореалізації, саморефлексія [236].

Нам імпонує думка В. Береки та А. Галаса, за їхнім визначенням, «професійна компетентність» має суттєві ознаки: критичність мислення, гнучкість, професійна мобільність [163].

Важливою для нас є думка Н. Мілорадової та В. Шевченка, що «професійна компетентність» – це інтеграція професійних та особистісних якостей людини, застосування їх у прогнозуванні, плануванні та реалізації фахової діяльності [121].

Т. Я. Довга у статті «Іміджева компетентність майбутнього вчителя початкової школи як освітньо-професійна новація» розглянула інваріанти поняття професійна компетентність: спеціальна, соціальна, аутокомпетентність, екстремальна професійна, педагогічна, психологічна, соціальна, комунікативна тощо [54]. Зупинимось на деяких: спеціальна компетентність – володіння фахом на достатньо високому рівні, вміння планувати власний подальший професійний розвиток; соціальна компетентність – володіння спільною фаховою діяльністю, взаємодія, а також прийнятими у цій професії методами фахового спілкування, соціальна відповідальність за результати своєї професійної діяльності; аутокомпетентність – адекватне розуміння соціально-професійних характеристик і володіння технологіями подолання професійних деструкцій; екстремальна професійна компетентність – здатність діяти в умовах раптового ускладнення, під час аварійних ситуацій, порушень технологічного процесу.

У своєму дослідженні болгарська науковиця Г. Димитрова розглядає професійну компетентність як інтегральну характеристику конкурентоспроможної особистості та виділяє в її складі такі підкомпетентності: концептуальну, комунікативну, конфліктну, компетентність в емоційній сфері, компетентність в окремих галузях діяльності [52]. Ця структурно-типова різноманітність професійної компетентності надає науковцям можливості для подальшого розвитку та розгалуження цього складного педагогічного явища.

Професійна компетентність вчителя – ключовий індикатор його професійного зростання. Сучасна освіта ставить перед вчителями серйозні завдання. Відтак, концепція професійної компетентності еволюціонує, стає більш багатогранною і вимагає безперервного оновлення та удосконалення відповідно до сьогоденних освітніх змін.

Аналіз робіт сучасних науковців щодо цього поняття свідчить про наявність різних поглядів, основними серед яких є: сукупність професійних навичок, умінь і знань; інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця; здатність до ефективної професійної діяльності; як інтегральна характеристика конкурентоспроможної особистості.

Професійна компетентність передбачає володіння професійними знаннями (суспільними, психолого-педагогічними, предметними, прикладними вміннями та навичками). Змістом цієї компетентності є: знання предмета, методики його викладання, педагогіки та психології. Особливості професійних знань вимагають: здатність синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, обирати засоби взаємодії, висловлювати власну точку зору.

На основі окреслених робіт вищезазначених науковців можна зробити висновок, що *«професійна компетентність» – це інтеграція професійних й особистісних якостей людини, яка допомагає здійснювати професійну діяльність.* Оскільки освітня діяльність педагогів вимагає орієнтації в достатньо широкому колі питань: відкритість до змін і творчого пошуку, професійна мобільність, здатність до самореалізації.

У посібнику «Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для педагогів» В. Берека, А. Галас [163] висвітлена оцінка професійної діяльності вчителя початкових класів, яка може здійснюватися з позицій таких підходів:

- особистість учителя розглядається як сучасний фахівець;
- до вчителя початкових класів висуваються специфічні вимоги як учителя і вихователя дітей молодшого шкільного віку;

– система педагогічної культури вчителя початкових класів.

Перший підхід – це сучасний фахівець, тому й виділяють дві складові – компетентність (глибокі професійні знання, загальна ерудиція) й фундаментальність (глибина знання наукових основ педагогічної діяльності).

Другий підхід – це специфічні вимоги до вчителя й вихователя дітей молодшого шкільного віку; до навчання в системі безперервної освіти; до знань специфічних вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку; до значущості роботи з сім'єю.

Третій підхід – це система педагогічної культури вчителя початкових класів, яка включає п'ять компонентів:

- емоційний компонент – розуміння емоційного стану, співпереживання;
- комунікативний компонент – відкритість у співпраці та спілкуванні;
- конструктивний компонент – організація продуктивної діяльності;
- інноваційний компонент – інноваційна діяльність, оновлення професійного досвіду;
- компонент рефлексії – самовизначення, самооцінка свого професійного розвитку [163].

З огляду на зміст типової освітньої програми для підвищення кваліфікації педагогічних працівників [73] існує думка науковців О. Білик, Н. Король, О. Куцик щодо професійної компетентності вчителя початкових класів – це інтегральна характеристика, яка базується на ділових та особистісних якостях, визначається наявністю професійних знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення педагогічної діяльності, що визначає професійну гнучкість у доборі педагогічних технологій, методик, що допомагає створити умови для розвитку особистості молодшого шкільного віку [25]. Найголовнішою вимогою до професійних характеристик вчителя НУШ є його компетентність. Саме освітні зміни вимагають від учителів початкових класів мобільно, доцільно й ефективно застосовувати сучасні технології як у процесі навчання молодших школярів, так і під час роботи зі стейкхолдерами з метою удосконалення педагогічної майстерності,

підвищення власного професійно-методичного рівня в системі методичної роботи.

В. Огнев'юк підкреслює, що важливим місцем у професійному розвитку й необхідним елементом освітнього процесу є компетентнісне спрямування, тобто розуміння необхідності й готовності до неперервної освіти впродовж життя, уміння вчитися й застосовувати знання, прагнути до постійного збагачення свого духовного світу, оволодівати скарбами культури [135].

Нам імпонує *трактування професійної компетентності*, яке розкрито в дисертації М. Юзик, – «характеристика теоретичної та практичної підготовки, що виявляється у професійній діяльності й забезпечує готовність і здатність виконувати педагогічні функції відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, бажання і вміння створювати нову педагогічну реальність на рівні цілей, змісту, технологій, а також розуміння і бачення цілісного освітнього процесу в початковій школі» [213]. У дослідженні науковець пропонує розглядати структуру фахової компетентності майбутніх учителів початкових класів «як сукупність ключових (універсальних; *key skills*: соціальна, комунікативна, інформаційно-комунікаційна, проблемна, кооперативна та ін.), базових фахових (загально професійних; *base skills*: психологічна, педагогічна, рефлексивна, нормативно-правова та ін.) і спеціальних (*core skills*: сукупність характеристик професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи, наприклад: методична, предметна, дидактична та ін.) компетентностей» [213].

Компетентність педагога не мусить бути обмеженою фаховою діяльністю, оскільки вчитель постійно аналізує численні психологічні, педагогічні питання та ситуації, пов'язані з освітою. Він має бути свідомим у всіх аспектах буття, володіти інформацією про події в світі, різні винаходи й новинки науки і техніки, що дасть змогу підтримувати в учнів сталий пізнавальний інтерес [213]. При цьому «оцінка професійної діяльності

педагога в системі початкової освіти може здійснюватися з позицій таких підходів: вимоги до особи вчителя як сучасного фахівця в галузі освіти; специфічні вимоги до педагога початкових класів як учителя і вихователя дітей молодшого шкільного віку» [213].

Педагогічний професіоналізм вчителя початкових класів проявляється в його здатності мислити й чинити професійно, що зумовлює розвиток професійних рис та якостей особистості педагога відповідно до вимог вчительської професії та володіння ним необхідними засобами, які забезпечують не лише педагогічний вплив на вихованця, але й взаємодію, співпрацю та співтворчість з ним. Елементи всіх цих якостей мають бути присутні не тільки в структурі та змісті загальної освіти, але й у структурі грамотності. З одного боку, це, власне, функціональна грамотність, що реалізується на професійному рівні, а з іншого – ті її складові, котрі відносяться до якостей особистості, які формуються: відповідальність, креативність, адаптивність, наполегливість, прагнення здобувати нові знання, прагнення самореалізації, без якої неможливий справжній професіонал. Зміст професійної компетентності педагога визначається кваліфікаційною характеристикою. Вона виступає нормативною моделлю компетентності вчителя, що відображає науково обґрунтовані фахові знання, вміння та навички. Кваліфікаційна характеристика – це, фактично, узагальнені вимоги до вчителя щодо його теоретичних та практичних знань, умінь та навичок. Професійна компетентність охоплює теоретичну та практичну складові. Лише їхня взаємодія гарантує справжній або повноцінний професіоналізм фахівця. Адже практичне перетворення дійсності стає можливим на основі знань. У процесі професійної діяльності практик може здобути лише досвідчені знання. Вирішення практичних завдань вимагає застосування не лише емпіричних, але й теоретичних знань. Без належних теоретичних знань неможливо ефективно вирішувати відповідні практичні задачі, оскільки теорія завжди тісно пов'язана з практикою. Теоретична готовність вчителя в структурі його професійної компетентності часто трактується як певна

сукупність психолого-педагогічних і спеціальних особливостей. Але здобуття знань – це не самоціль. Знання, що не застосовуються і є безсистемними, лишаються непотрібним надбанням. Тому необхідні певні форми вияву теоретичної готовності вчителя до практичної професійно-компетентної діяльності. Такою формою є теоретична діяльність, яка проявляється в узагальненій здатності педагогічно мислити або, іншими словами, в конструктивних і гностичних вміннях, що відносяться до групи внутрішніх (ідеальних) умінь. Сформованість аналітичних умінь є одним з основних критеріїв професійної компетентності вчителя початкових класів. За їхньої наявності вчителем здобуваються знання в процесі практичної діяльності. На нашу думку, *професійна компетентність вчителя початкових класів* постає як складова розвитку професійних властивостей особистості: пам'яті, логічного мислення, здатності до самоаналізу, організованості, пунктуальності, емоційної стабільності, уваги, зацікавленості, рішучості, адаптивності. Розвиток цих ключових якостей є фундаментом формування конкурентоздатності сучасного вчителя початкових класів.

Отже, *професійна компетентність вчителя початкових класів* нами трактується як певний набір знань, умінь, навичок та інших диспозицій, що дозволяють надавати якісні освітні послуги здобувачам освіти першого рівня освіти згідно з національною рамкою кваліфікацій України.

Визначення поняття професійної компетентності вчителя початкових класів, зміст її складників – це перші кроки на шляху вирішення проблеми розвитку цієї компетентності.

Актуальними в контексті нашого дослідження є також поняття «технологія» та «педагогічна технологія». При їхньому аналізі ми виходимо з того, що професійна компетентність вчителів у системі методичної роботи початкової школи передбачає в тому числі оволодіння низкою педагогічних технологій, які дозволяють забезпечити надання якісних освітніх послуг здобувачам освіти.

У своїй роботі ми виходили з того, що поняття «технологія» – це спосіб розв’язання певної задачі, вказівка на те, як саме та в якій послідовності отримати результат, однозначно визначений вихідними положеннями [58]. Дослідження сутності технологій, розроблення класифікацій, концептуальні ідеї освітлені в наукових працях учених України: В. Вітюк (інноваційні технології професійного розвитку педагогів в умовах реформування освіти) [32], Т. Сорочан, Ю. Шабали (post-упровадження інтерактивної технології професійного розвитку учителів ПШ в системі методичної роботи ЗЗСО) [190], Т. Сорочан, А. Гуржій, В. Зайчук, Л. Карташової (експірієнс-технології професійного розвитку педагогів у відкритому університеті) [189], Н. Бахмат (використання хмарних технологій у діяльності вчителя ПШ зі спрямуванням на неперервний розвиток) [20], С. Беляєв (професійна підготовка майбутніх учителів до розробки і використання педагогічних технологій) [22], Н. Беседа (підготовка вчителя до застосування здоров’язбережувальних технологій у системі методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу) [23], Т. Довга (технологія формування іміджу майбутнього вчителя початкової школи) [55], Т. Потапчук, І. Пукас (цифрові технології у професійно-педагогічному розвитку педагога) [147], В. Дем’яненко (психолого-педагогічні аспекти адаптивного навчання) [47], О. Ляска, Н. Чаграк, Т. Стриженко (оцінювання ефективності технологій викладання в умовах дистанційної освіти) [110].

У контексті досліджуваної проблеми поняття «педагогічна технологія» трактується по-різному залежно від розуміння авторами-розробниками мети, сутності й структури педагогічного процесу, критеріїв та підходів, його складових та результатів. Нам імпонують інтерактивні технології навчання дорослих, про які вказує академік С. Сисоєва [177], і адаптивні технології навчання дорослих, на які звертає увагу доктор педагогічних наук О. Аніщенко [195]. Технології навчання дорослих – способи реалізації змісту освіти зрілих людей, ефективні та оптимальні для віку й фізичного стану дорослої людини, що передбачають взаємодію змістової, процесуальної,

мотиваційної, організаційної складових, сприяють диференціації та індивідуалізації освітніх програм на основі врахування набутих раніше знань, інших компетентностей і професійного досвіду особистості, допомагають активізації діяльності, розкриттю її потенційних можливостей, виробленню практичних навичок з метою виконання конкретних завдань тощо [88]. Як свідчить аналіз праць вищезазначених науковців, в освіті дорослих поширені наступні технології навчання, які спрямовані на професійний розвиток, а саме:

- структурно-логічні (поетапна організація);
- комп'ютерні (застосування інформаційних, розвивальних, контрольних навчальних програм);
- тренінгові (відпрацювання визначених алгоритмів дій і способів розв'язання завдань в ході навчання);
- дистанційні (підвищення ефективності взаємодії зворотного зв'язку, організація спілкування за допомогою форумів, відеоконференцій в онлайновому режимі).

У посібнику «Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradnik» (упорядники: Т. Сорочан, М. Скрипник) розкрито технології професійного розвитку педагогічних кадрів у системі ППО (технопарк (Research Park), технологія науково-методичного супроводу, проекти професійного розвитку, мережева взаємодія як технологія фахового розвитку педагогів у системі післядипломної освіти тощо) [198].

Надамо характеристику технологіям, які створюють умови професійного розвитку вчителів початкових класів.

Експірієнс-технології – це опанування й застосування різних видів досвіду, тобто сукупність технологій освіти дорослих. Поєднання цифрових і освітніх методів з експірієнс-технологіями в освітньому процесі є інноваційним кроком до забезпечення безперервної освіти дорослих, особистісного й професійного розвитку фахівців. Етапи експірієнс-технології: пошук необхідного досвіду (спостереження, а для фіксації –

презентація, скрайбінг, відеоролик, інфографіка); вибір зразка досвіду (систематизації на основі аналізу та узагальнення); адаптація / модернізація в певних умовах; новий досвід; відтворення нового способу застосування; рефлексія набутого досвіду. Основні форми роботи в цьому напрямі – це навчання в малих групах; проєктна діяльність / робота в команді; тренінг; кейс-технології; моделювання; майстер-класи/воркшоп; наставництво/менторство; рольова гра [189].

Корпоративне навчання як новий бренд методичної служби школи – це оперативне формування професійних компетентностей, що передбачає максимальне втілення їх у реальній освітній ситуації й виражається в зміні поведінки вчителів, підвищенні якості та продуктивності їхньої праці [140]. Основні форми роботи в цьому напрямі – коучинг, наставництво, баддінг, консультування, супервізія, симуляційні ігри, фасилітація, стретчінг, сторітеллінг, навчання дією (реалізація навчальних проєктів), відео- та аудіокурси, mobile learning.

Мультимедійні технології – це створення мультимедіа продуктів: спеціальних фахових курсів з підвищення кваліфікації, дистанційних курсів з певного предмета, комп'ютерних фільмів, роликів, баз даних, у яких об'єднується текстова, графічна, відеоінформація, анімація. Мультимедіа технології – це повноцінний співрозмовник, який дозволяє педагогу (будь-якого віку), не виходячи з навчальної аудиторії, бути присутнім на лекціях, брати участь у конференціях, діалогах.

Мережеві технології призначені для телекомунікаційного спілкування, яке здійснюється через усесвітню мережу Інтернет. Формами такої комунікації є електронна пошта – призначається для обміну інформацією між суб'єктами зв'язку, здійснення консультування, організації дистанційного навчання; телеконференція дозволяє викладачеві та учням, що знаходяться на значній відстані один від одного, організувати спільне навчання, обговорювати навчальні питання, брати участь у ділових іграх, практикумах тощо в умовах так званого віртуального класу.

Методичний супровід інтерпретують як спеціально організовану системно унормовану, цілісну діяльність, у процесі якої створюються сприятливі умови для наукового й методичного зростання педагогів, здійснення їхньої фахово-педагогічної самореалізації [173]. Питання науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників розкриті науковцями, такими як: В. Бондар, Л. Даниленко, Л. Колосова, С. Литвиненко, Н. Любченко, В. Маслов, В. Олійник, Н. Островерхова, В. Сидоренко, Т. Сорочан. У проаналізованих джерелах поняття науково-методичного супроводу визначається як технологія, певний метод, окрема функція, напрям діяльності. Методичний супровід розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів можливий на діалогічній основі, взаємодії, партнерських взаємовідносинах усіх педагогів методичного об'єднання початкових класів.

Ефективною технологією вищезазначеного супроводу професійного розвитку науково-методичних працівників є педагогічний коучинг (від англ. *coaching* – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей, готувати до вирішення певних завдань) як система андрагогічних, акмесинергетичних, праксеологічних принципів і прийомів, які сприяють зростанню потенціалу особистості та групи працівників (команди, організації), а також забезпечують максимальне розкриття та ефективну реалізацію цього ресурсу [198]. Дослідниця В. Гурієвська переконана, що невдовзі коучинг стане поширеним серед усіх керівників, оскільки це сучасний інструментарій розвитку персоналу, стратегія досягнення успіху [172]. У науково-педагогічній літературі трапляються публікації про педагогічний коучинг у діяльності вчителя в контексті реалізації концепції «НУШ» (О. Петренко); педагогічний коучинг як інноваційну технологію науково-методичного супроводу професійно-особистісного розвитку педагога в системі ППО (В. Сидоренко). Коучинг виконує важливі функції: креативна створює умови для розвитку творчості, прояву ініціативи; розвивальна спрямована на удосконалення особистості, професіоналізму; мотивуюча формує внутрішні

потреби досягнення цілей, кар'єри, результатів діяльності – це одна із основних функцій коучингу; адаптаційна допомагає працівникам пристосуватись до плинності та змін зовнішнього середовища [172, 200]. Дж. Уїтмор, О. Марцінковська, Н. Фижик порівнюють коучинг як метод роботи з персоналом із менторством, інструктуванням, наставництвом, тренінгом. Саме він передбачає виконання спільної роботи, під час якої відбувається формування командних стосунків, і орієнтований на швидке досягнення цілей та результатів, сприяє розвитку корисних навичок та мотивації персоналу, формуванню професійних компетенцій [200, 172]. Розглянемо з практичного підходу, як експерт-коуч здійснює методичний супровід вчителів початкових класів, який спрямований на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів, а саме: аналізує можливості, потреби вчителів початкових класів щодо професійної самореалізації; проектує та допомагає реалізовувати особисту траєкторію професійної діяльності; організовує роботу та заохочує до самоосвіти, саморозвитку. Діяльність експерт-коуча значно впливає на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів. Виокремимо основні функції в цьому напрямі:

- 1) спонукальна – передбачає виявлення потреби вчителя початкових класів у професійному саморозвитку та професійній самореалізації;
- 2) корегуюча – передбачає виявлення проблем у професійній діяльності та надання рекомендацій стосовно їхнього усунення;
- 3) стимулююча – виявляється у стимулюванні вчителя початкових класів щодо реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку;
- 4) стабілізаційна – проявляється у своєчасній підтримці впевненості вчителя початкових класів у можливості досягнення цілей професійного саморозвитку та адекватна оцінка позитивних змін у розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів;

5) прогностична – проявляється в наданні орієнтирів щодо проєктування, моделювання оптимальних умов розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів;

6) евристично-емпірична – проявляється в науково-методичному забезпеченні умов для практичної апробації, реалізації творчих досягнень вчителя початкових класів.

Найбільш ефективними методами у проведенні занять є тренінги – відпрацювання визначених алгоритмів дій і способів розв’язання завдань у ході навчання. Відсутність чіткого опису цього поняття призводить до широкого тлумачення й позначення цим терміном різновиди прийомів, форм, способів і засобів, які використовуються в освіті [168]. Тренінгова форма навчання базується на методиці участі (партисипаторний підхід), що означає активну участь усього класу (групи) в процесі навчання, під час якого можна обмінятися власними думками, життєвим досвідом і проблемами, а також разом знайти оптимальне вирішення цих питань [50]. Завдання тренінгу – опанування навичок ефективного слухання; розширення діапазону творчих, креативних професійних здібностей; активізація процесу самопізнання, самоактуалізації. Умовами успішної роботи тренінгових груп визначено наступне: встановлення гуманних стосунків між членами групи в процесі занять; формування умінь позитивно оцінювати один одного; розвиток відповідальності, стійкої мотивації до роботи в групі, самостійності, активності та ініціативності [60].

Технологія дистанційного навчання. У зв'язку з масовою цифровізацією освіти конкурентноздатними стають учителі, які здатні ефективно працювати в новому освітньому середовищі. Ці знання й уміння сприяють індивідуалізації освітнього процесу, розвитку творчого потенціалу, вдосконаленню прийомів мислення, підвищенню якості навчання учнів початкових класів. Концепцією НУШ визначено наскрізне застосування ІКТ у навчальному процесі та управлінні закладами освіти [132]. Інформатизація освіти з використанням онлайн-інструментів висвітлена в наукових працях

А. Ганашок (інтерактивна дошка як спосіб підвищення пізнавальної активності й ефективності навчання) [36], М. Гладун, М. Сабліної (сучасні онлайн-інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва) [39], А. Гуржій, В. Лапінського (інформаційні технології в освіті) [44].

Ю. Шабала (post-упровадження інтерактивної технології професійного розвитку вчителів початкової школи в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти) [209] у своєму дослідженні запропонувала використання самокерованої онлайн-дошки Padlet. Це віртуальна цифрова стіна з розміщенням документів, покликань, відеороликів тощо, на якій можлива спільна робота вчителів дистанційно. Для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у методичній роботі можливе використання наступних електронних інтерактивних дошок: Nearpod, Pear Deck, Wizer.me, Lino, Scrumbler, Twiddla, Thinglink, Popplet, Classroom Screen, Genially для створення новітніх підбірок різноманітних матеріалів, що можуть містити презентації, документи, покликання тощо. У своєму дослідженні для підвищення ефективності методичної роботи ми застосували мультизадачний онлайн-сервіс Genially, який містить різноманітні шаблони, за допомогою яких без зайвих зусиль можна створювати інтерактивний контент (презентації з яскравими візуальними ефектами із завантажуванням медіафайлів із Dropbox, Google Maps, Infogram, YouTube), що дозволяє організувати як індивідуальну, так і проєктну діяльність [40; 96; 184; 196].

За своєю сутністю вищерозглянуті технології адаптовані, тому що передбачають узгодженість всіх складових (цілей, змісту, методів, форм, діагностики результатів), що дозволяє вчителям початкових класів успішно їх опановувати. Така система організації методичної роботи сприяє посиленню мотивації вчителів початкових класів, підвищенню емоційної стійкості.

В основу організації підвищення професійної підготовки вчителів у контексті методичної роботи покладені такі основи та пріоритети, що успішно функціонують у постійному режимі оновлення й розвитку та

сприятимуть підвищенню професійного рівня вчителів. Сьогодення потребує лише тих фахівців, які готові до саморозвитку, до самовдосконалення.

Отже, на основі розглянутих вище наукових джерел та виходячи з предмета нашого дослідження визначимо *професійну компетентність вчителя початкових класів у системі методичної роботи початкової школи* як необхідність удосконалення вчителем професійних знань, умінь, навичок та інших диспозицій згідно з положеннями концепції освіти протягом життя виходячи з результатів самооцінювання ним власної професійної компетентності та зовнішнього оцінювання результатів його діяльності.

1.2. Структура та зміст професійної компетентності вчителів початкових класів в системі методичної роботи

Сучасна ситуація в галузі освіти України характеризується активною трансформацією ЗЗСО. МОН України розроблено концепцію реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Упроваджуються нові освітні стандарти, механізми реалізації компетентнісного навчання, щоб підготувати дітей до життя в XXI столітті, тому що найбільш успішними будуть фахівці, які вміють критично мислити, спілкуватися, навчатися впродовж життя, ставити амбітні цілі та досягати їх, працювати в команді [114].

Реалізувати цілі державної освітньої політики є функцією учителя, який прагне працювати з використанням інноваційних технологій та підходів до розвитку та навчання особистості, сам удосконалюється в умовах інформаційного простору та творчо підходить до вирішення щоденних педагогічних ситуацій. Якість освітнього процесу в умовах нинішньої політичної та воєнної ситуації потребує постійної уваги до формування в міжтестастійний період рівня розвитку професійної компетентності сучасного вчителя в системі методичної роботи початкової школи.

Останніми роками значно активізувалися дослідження проблеми підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників, зокрема вчителів початкової школи, у зв'язку з гострою потребою у кваліфікованих кадрах високого рівня (ситуація значно погіршилася у період воєнного стану), здатності до творчої роботи та розвитку професійної компетентності вчителя (А. Дрокіна, Г. Єльнікова, Л. Мартинець, З. Рябова, В. Серов, С. Сисоєва, Е. Соф'янц, Л. Хоружа) та організації методичної роботи з педагогічними працівниками (І. Горбачова, В. Демчук, А. Єрмола, А. Зевіна, Л. Назаренко, І. Наумчук, Т. Сорочан, І. Співакова, Ю. Шабала).

Дослідження нами питання щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів доводить, що в недостатній кількості сьогодні представлені дослідження з теоретичного обґрунтування та апробації моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи та діагностування професійної компетентності вчителя початкових класів, у значній мірі не розкрита специфіка самоосвіти в системі підвищення кваліфікації.

Розроблення досліджуваної проблеми в наукових джерелах висвітлює використання різних методологічних підходів у контексті предмета нашого дослідження. Під час виконання представленого дослідження ми базувались на положеннях системного та компетентнісного підходів. У процесі роботи були використані також окремі положення адаптивного підходу в освіті. Розглянемо докладніше їхні характеристики.

Л. Мартинець трактує методологію як сукупність принципів, що лежать в основі стратегії дослідницької діяльності управління освітнім середовищем та професійним розвитком учителів, а також способів, прийомів, процедур, що забезпечують реалізацію обраної стратегії в практичній діяльності [112].

Системний підхід досліджувався такими вченими-психологами (О. Бондарчук, В. Семиченко), педагогами (В. Андрущенко, Н. Гузій, В. Луговий, В. Маслов, О. Семеног, С. Сисоєва, О. Сухомлинська). На

думку С. Гончаренка, системний підхід – це послідовність процедур для створення складно організованого об'єкта як системи, а також способів опису, пояснення, прогнозування поведінки таких об'єктів; дослідження складноорганізованих об'єктів як комплексу взаємопов'язаних підсистем, поєднання загальною ціллю, що розкриває інтегративні властивості об'єкта як системи, а також зовнішні й внутрішні зв'язки; цілісне бачення складно організованих об'єктів дослідження [29].

Як зазначає І. Андрощук, цінність системного підходу визначається тим, що він орієнтує процес освіти на розкриття цілісності її компонентів і механізмів, які її забезпечують, на виявлення різноманітних типів зв'язків складних процесів і зведення їх у єдину цілісну систему [1].

Сутність системного підходу до розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів ми вбачаємо у можливості виділити компоненти та відповідні взаємозв'язки між ними в системі методичної роботи початкової школи. Саме системний підхід дозволяє розглянути предмет нашого дослідження із позицій цілісності та взаємоузгодженості усіх його компонентів, враховуючи при цьому властивості і специфіку соціально-педагогічної системи, що розглядається.

Для сутності професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи необхідно визначити такі поняття: «система», «методична робота», «система методичної роботи початкової школи». Існують різні визначення поняття «система», які доповнюють одне одного. В онлайн-енциклопедії «система» трактується як множина елементів, єдине ціле, як категорія, якою позначається об'єкт, організований як цілісність [58]. У термінологічному словнику поняття «система» – це структурована, упорядкована сукупність складових з конкретними особливостями [208]. Wedster's Revised Unabridged Dictionary надає визначення «системі» як єдине ціле об'єктів, пов'язаних метою, принципом, якимось спільним законом [235]. Наприклад, учнівський колектив, педагогічний колектив, навчально-виховний процес, управління, кожна складова має системне підґрунтя, і

взаємодія між ними забезпечує розвиток усієї системи й стабільність [117].

Для всіх наявних систем характерні певні ознаки (за П. Лузан, І. Сопівник, С. Виговською), а саме:

- цілісність: не можна звести властивості системи до суми властивостей та ознак її складових, а з властивостей останніх не впливають характерні ознаки системи;
- структурність: будь-яку систему можна охарактеризувати на основі наявних зв'язків і відношень між її елементами (на основі її структури); функціонування системи зумовлюється роботою її окремих елементів і властивостями структури;
- взаємозалежність системи й середовища: оскільки оточення, у якому система функціонує, знаходиться у взаємовідносинах, з якими відбиває свою цілісність;
- ієрархічність: будь-яка система може бути елементом концепції більш високого рангу, а її елементи більш низького порядку;
- множинність опису, що обумовлено складністю системи, тому що вимагає побудови інших моделей, які описують чи відбивають лише певний аспект системи [103].

Нижче проаналізуємо сутність поняття «методична робота» (В. Бондар, І. Жерносек, В. Пуцов, В. Симонов, Т. Сорочан, Г. Щедровицький). Деякі автори вважають, що ключові слова до визначення цього поняття: педагогічна майстерність учителів, підвищення кваліфікації, компетентності; надання практичної допомоги з методики навчання та виховання; взаємозв'язок науки й практики, безперервність, охоплення міжкурсового періоду [148].

Методична робота – це педагогічна система, яка розвивається й забезпечує професійний розвиток педагогів (зокрема вчителів НУШ), здійснює супровід освітніх інноваційних практик у закладах освіти [186].

Для нашого наукового дослідження важливим є *адаптивний підхід*, адже трансформаційні процеси, які нині відбуваються в освіті, зокрема в

початковій школі (реалізація концепції «НУШ», сертифікація педагогічних працівників, непередбачувані політико-економічні проблеми), спричинили необхідність адаптації до викликів сучасності.

Адаптивний підхід, за визначенням Г. Єльнікової, окреслює таку організацію освітнього процесу, здійснення якої передбачає актуалізацію адаптивних процесів навчання/самонавчання, виховання/самовиховання, розвитку/саморозвитку для оптимального засвоєння педагогічної інформації та формування відповідних життєвих компетентностей [229; 230]. Ця проблематика відображена в роботах таких науковців, як: З. Рябова, Г. Кравченко, Т. Борова, І. Лапшина, Л. Лузан, В. Лунячек, Г. Полякова, О. Почуєва, М. Ростока, О. Михасюк тощо.

У своїх розвідках науковці висвітлювали: Г. Єльнікова – проблеми адаптивного управління, його сутність; З. Рябова – міжгалузеві зв'язки, науково-прикладний аспект [65]; Г. Кравченко – адаптивне управління розвитком фахової компетентності педагогів на рівні закладу освіти в умовах НУШ [91; 92]; Т. Борова – теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу [27]; Л. Лузан – інноваційні підходи до підвищення професійної авторитетності вчителів філологічних дисциплін в умовах НУШ [102].

З огляду на вищезазначені дослідження представників наукової школи з питань адаптивного управління, можна дійти висновку, що реалізація адаптивного підходу забезпечується:

- високою мотивацією та наданням своєчасної і дієвої допомоги кожному, хто її потребує;
- використанням сучасних технологій, що передбачає інтерактивну двосторонню взаємодію в реальному часі засобами інтернет-технологій (з одного боку, через навчання здійснюється адаптація до нових умов освітніх викликів, а з іншого – відбувається адаптація цих викликів до конкретних суб'єктів);

- здійсненням за допомогою процесів самоорганізації, пристосуванням умов до рівнів розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів;
- співпрацею та спілкуванням на основі «рівності коуч-тренера та вчителя початкових класів»;
- рефлексивним сприйняттям свого успіху;
- усуненням недоліків з розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів; становленням особистості на основі самоорганізації процесу пізнання.

Перераховані ознаки є неповними без створення адаптивного простору, який базується на гармонійності у відносинах між учасниками освітнього процесу, на діалогічній основі взаємовпливу, взаємодії [90] і завжди має місце в невизначених умовах та нестабільній ситуації [92].

Методологічні основи в системі методичної роботи спираються на принципи компетентності й науковості, перспективності й адаптивності, системності й безперервності, гуманізації й гуманітаризації, індивідуалізації й диференціації, діяльнісного підходу й результативності.

Для нашого дослідження особливого значення для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи набувають принципи, які висвітлені в дослідженнях Г. Єльнікової, Г. Кравченко [90; 61; 62; 63].

Принцип мотивації – розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів без зовнішніх важелів примусовості й відбувається за доброю волею. Механізмом (спонукання до дії) можуть бути створені умови для забезпечення потреб у спілкуванні, самовираженні, самоствердженні.

Принцип пріоритетного визнання розвитку людини й визначальності природного шляху його здійснення. Зростання професійної компетентності вчителів початкових класів буде успішним, коли природний шлях розвитку не буде примусовим, а свідомим спрямуванням у визначеному напрямі.

Принцип резонансу – природний шлях розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів можливий за умови активізації виконання певної діяльності добровільно, бо переводить учителя в активний стан.

Принцип управління через самоуправління – реакція вчителя початкових класів на певне виконання поставлених завдань, які можна одержати, делегувавши йому повноваження часткової відповідальності за планування, поточне регулювання, вибір форм, методів, засобів навчання.

Принцип адаптивності – взаємна адаптація цілей коуч-тренера та вчителя початкових класів. Саме діалогічне узгодження допомагає поєднати зусилля й запобігає виникненню непорозумінь та педагогічних конфліктів.

Принцип кооперації – партнерська взаємодія коуч-тренера та вчителя початкових класів, яка спрямована на досягнення спільної мети. Учителі початкових класів залучаються до спільного вироблення моделей діяльності, що розширює ступінь участі вчителів у процесі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів.

Принцип відкритості – зняття психологічного напруження, що є обов'язковою умовою кооперації дій.

Принцип спрямованої самоорганізації – свідоме визначення вчителем початкових класів індивідуальної освітньої векторної моделі своєї діяльності, спрямованої на визначений результат.

Принцип постійного підвищення розвитку професійної компетентності – створення ситуації додаткової фахової орієнтації, тобто необхідність у нових знаннях, уміннях і навичках, якими володіє вчитель початкових класів. Це задовольняє потреби й стимулює діяльність.

Принцип моніторингу – проведення поточного самоаналізу з розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів та самоспрямування освітньої діяльності вчителя професійної компетентності. Моніторинг здійснюється за моделлю «вхід-вихід» вчителем початкових класів. Саме процес делегування повноважень контролю за процесом розвитку

професійної компетентності вчителів початкових класів підвищує відповідальність учителя за якість виконання своєї роботи.

Принцип кваліметрії – кількісне вимірювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів за допомогою умовних балів. Інструментарієм для здійснення моніторингу є факторно-критеріальні моделі.

Принцип спільного прогнозування – визначається ступінь досягнення заданого результату, вимірюються певні параметри, оцінюються показники рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів. На основі одержаної інформації коригується індивідуальна освітня траєкторія з розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів.

Для нашого дослідження не менш важливим є *компетентнісний підхід*, в контексті якого українські науковці визначають *компетентність* як спроможність виконувати професійну роботу, базуючись на поєднанні професійних знань, навичок та вмінь. Цю проблематику розглядали такі науковці, як: В. Лунячек – компетентнісний підхід як методологію професійного розвитку працівника освіти [105; 108], компетентнісну модель працівника закладу загальної середньої освіти в сфері інтелектуальної власності [106; 109]; С. Паламар – компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти [138]; К. Рудніцька – сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми [174]; Т. Сорочан – феномен педагогічної майстерності як методологія трансформації професіоналізму педагогів Нової української школи [191]; О. Часнікова – компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування [24].

Т. Сорочан пише, що трансформація професіоналізму передбачає перехід фахівців з одного стану до іншого. До цих станів вона відносить перехід від знань, умінь, навичок до компетентностей, які неодмінно включають ціннісний компонент; від очікування повного контролю – до відповідальності; від необхідності виконувати чітко визначені дії – до

свідомого відповідального вибору напрямів і технологій професійної діяльності тощо [191].

Як зазначає С. Паламар, *компетентнісний підхід* – це принцип перебудови змісту й процесу заради досягнення певних цілей, що оцінюється як освітній результат. Він вказує, що основою освітнього результату має бути не набір знань, умінь та навичок, а сукупність ключових компетентностей в інтелектуальній, комунікативній, інформаційній, соціальній та інших сферах [138].

К. Рудніцька пише, що *компетентнісний підхід* передбачає не тільки транслявання знань, вмінь, навичок від викладача до студента, а й формує у майбутніх фахівців професійну компетентність. Застосування такого підходу вимагає використання відповідних освітніх технологій у навчанні, рефлексії студентів, самостійного використання професійних вмінь і навичок на практиці [174].

Т. Борова зазначає, що *компетентнісний підхід* є більш ефективним для оцінювання професійного зростання сучасного фахівця, дозволяє глибше оцінити його професіоналізм, адже справжньою феноменологією професійного досвіду є не його складові (роль яких виконують знання, уміння, навички, котрі проявляються з великим ступенем варіативності у різних професійних видах діяльності), а особливості структурної організації педагогічної діяльності, які визначають властивості професійного досвіду, що фіксуються [27].

Г. Дегтярьова ґрунтовно проаналізувала основні засади *компетентнісного підходу*, зосередила увагу на інформаційно-комунікаційній компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти. Важливі нароби автора про природу та структуру цієї компетентності можуть бути використані в процесі дослідження як ключових, так і спеціальних компетентностей [45].

Отже, аналіз наукових досліджень, які розвивали головні теоретичні та методологічні основи компетентнісного підходу, показує, що переважна

частина з них й далі зосереджується на структурі компетентності та аналізі її суті за певними напрямками професійної підготовки. Водночас значно менше представлено робіт, що пропонують технології формування певних компетентностей і процедури вимірювання рівня їхньої сформованості.

Сутність *компетентнісного підходу* ми вбачаємо в гармонійному поєднанні теоретичних знань, методичних умінь та особистісних якостей, що дозволить вчителю успішно адаптуватися до сучасних освітніх викликів. Одним із ключових аспектів є розвиток цифрової грамотності та вміння використовувати сучасні технології у навчальному процесі.

Окрім цього, цей підхід ґрунтується на безперервному професійному розвитку, співпраці вчителів, обміні досвідом та залученні інтерактивних методів навчання. Важливим є формування рефлексивної культури педагогів, що дозволяє аналізувати власну діяльність, коригувати освітній процес відповідно до потреб і впроваджувати інноваційні методики.

Таким чином, розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів через *компетентнісний підхід* забезпечує якісну освіту, яка відповідає викликам сучасного світу, сприяє формуванню самостійності, креативності та впевненості, а також відкриває нові можливості для педагогів.

Широке впровадження концепції «Нова українська школа» посилює вимоги до професійної обізнаності вчителів початкових класів у системі методичної роботи, завдання яких націлено на формування вчителя, який має бути готовим до реалізації плану неперервного самонавчання та саморозвитку, зазначено в Законі України «Про освіту» [71]. Саме реалізація компетентнісного підходу націлена на розвиток професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи й забезпечується шляхом упровадження в освітньому процесі відповідних організаційно-педагогічних умов, розв'язання професійних завдань і проблем з урахуванням особливостей сучасних потреб та вимог освіти за рахунок застосування сучасних освітніх технологій навчання.

Виходячи з наведених вище методологічних підходів, нами було здійснено обґрунтування структури та змісту професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. У процесі роботи ми виходили з аналізу наукових робіт таких науковців, як Н. Ашиток, Л. Байдюк, Л. Бачієва, С. Беляєв, Л. Бранашко, В. Горбунова, К. Гоцуляк, О. Дрогайцев, Ю. Завалевський, С. Карпенчук, А. Кияновський, В. Ковальська, Т. Котик, О. Макаренко, О. Муковіз, О. Попова, Н. Сергієнко, Т. Собченко, Т. Сорочан, Т. Турбар, О. Часніков, О. Яструб, С. Яценко [4; 5; 16; 18; 19; 21; 29; 42; 43; 56; 70; 79; 80; 84; 89; 111; 126; 145; 176; 180; 187; 199; 206; 215; 216] та професійного стандарту «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Учитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», «Оцінювання професійних компетентностей вчителя початкових класів під час сертифікації» [156; 157; 136]. До уваги також було взято упровадження в освітній процес обумовлених специфікою поточного моменту розвитку освіти технологій дистанційного навчання (які вбачають головним завданням створення команди фахівців для організації ефективної роботи закладу освіти в умовах цифровізації), враховані також вектори сучасних змін через результати опитування вчителів тощо. Виходячи із викладеного вище, нами було виділено такі ключові *складники* професійної компетентності сучасного вчителя початкової школи: *особистісні* (гнучкість мислення та адаптивність; постійне самовдосконалення, саморозвиток; креативність та творчий підхід), *академічні* (знання з теорії та методики викладання в початкових класах; компетентність щодо моделювання освітнього процесу в початковій школі; компетентність у сфері інформаційно-інноваційної діяльності); *методичні* (цифрова компетентність у сфері організації та проведення дистанційного, змішаного навчання в початкових класах; методична компетентність на адаптивних засадах; метапредметна компетентність); *дослідницькі* (теоретична обізнаність; компетентність у сфері наукових досліджень; адаптація до освітнього середовища); *комунікативні* (компетентність у сфері комунікації;

компетентність у сфері комунікативної взаємодії; педагогічна мовна компетентність).

Надамо авторське бачення структури професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Структура професійної компетентності вчителя ПК у системі методичної роботи

Нижче нами надано змістовне наповнення складників представленої на рис. 1.1 структури професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи.

I. Особистісні складники професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи.

1. Гнучкість мислення та адаптивність. Розвиток компетентності

вчителя щодо процесів диференціації в освітньому процесі дозволяє йому стати більш гнучким та адаптивним у своїй роботі. Це і оволодіння сучасними педагогічними технологіями та методиками навчання, і практика роботи з онлайн-платформами та соціальними мережами; розвиток умінь знаходити й розв'язувати нестандартні завдання; розвиток емпатії та комунікативних навичок – здатність сприймати почуття, емоції учнів та вміння спілкуватися та реагувати на них відповідним чином тощо. Завдяки цьому учитель стане краще розуміти своїх учнів, буде розвивати в собі найкращі якості: терпіння, розуміння, повагу та ін.

2. Постійне самовдосконалення, саморозвиток. Упевненість у собі та позитивний настрій – здатність мотивувати учнів та колег на досягнення успіху, поглиблення своєї професійної компетентності, суттєво впливають на результативність роботи вчителя початкових класів. Вивчення технік мотивації, лідерства (тренування в публічних виступах) стимулює педагога на розвиток своєї професійної кар'єри, пошук нових ідей та постійне прагнення до досконалості. Розвиток компетентності у сфері спілкування та рефлексії, самодисципліни дозволить вчителю постійно вдосконалювати свої навички взаємодії з учнями, колегами та іншими учасниками освітнього процесу. Вчитель стане більш самовпевненим, досвідченим фахівцем, готовим до постійного самовдосконалення, саморозвитку.

3. Креативність та творчий підхід. Використання нових технологій – поєднання освітнього процесу зі штучним інтелектом та віртуальною реальністю – є вимогою сьогодення. Це дозволить учителю створювати більш цікаві та динамічні уроки, проекти, залучати учнів до творчого процесу та забезпечувати успішний розвиток їхніх особистісних якостей. Саме розвиток компетентності у сфері інтеграції нових технологій в освітній процес стане в пригоді вчителю та надасть можливість практично реалізовувати сучасні виклики освіти та суспільного життя в цілому.

II. Академічні.

1. Знання з теорії та методики викладання в початкових класах.

Сучасний учитель початкових класів виконує не лише роль передавача знань, а й стає наставником, мотиватором та організатором освітнього середовища. Успішне виконання цих завдань неможливе без постійного розширення знань з теорії та методики викладання, що дає змогу вдосконалювати навчальний процес відповідно до сучасних освітніх тенденцій та сприяє професійному розвитку вчителя. Розвиток цієї компетентності допоможе вчителю вміло проводити та планувати уроки, враховуючи особливості та потреби кожного учня. Методики, направлені на поліпшення індивідуалізації освітнього процесу, є сьогодні нагальною вимогою часу. У результаті розвитку цієї компетентності вчитель ефективніше реалізовує освітню програму, підвищує активність та мотивацію учнів до вивчення матеріалу.

2. Компетентність щодо моделювання освітнього процесу в початковій школі. Розвиток цієї компетентності дозволить учителеві за рахунок використання методу моделювання взяти до уваги психолого-педагогічні особливості кожного учня та розробляти індивідуальні плани їхнього навчання. Особливо важливим є емпатія, бо, як відмічає М. Заброцький, саме ця здатність педагога впливає на ефективність педагогічного процесу [164]. Вивчення техніки емоціональної регуляції (саморегуляції) допоможе вміло працювати з учнями, які мають фізичні та емоційні проблеми, такі як стрес, депресія, конфлікти тощо. У результаті розвитку цієї компетентності вчитель зможе створити сприятливе та дружнє освітнє середовище в класі, у якому учням буде легше успішно адаптуватися до шкільного життя та підвищити свої результати.

3. Компетентність у сфері інформаційно-інноваційної діяльності. Розвиток компетентності у цій сфері дозволить учителю використовувати інформаційно-інноваційні технології в навчанні, розвивати й особисту комп'ютерну грамотність, застосовувати електронні освітні ресурси та мультимедійні матеріали, які допоможуть оптимізувати навчальний процес та покращити якість освіти. З розвитком цієї компетентності вчитель стане більш гнучким та відкритим до нових педагогічних методик, що дозволить

йому успішно працювати та стати конкурентоспроможним, що позитивно вплине на його кар'єру й мотивацію.

III. Методичні.

1. Цифрова компетентність у сфері організації та проведення дистанційного, змішаного навчання в початкових класах. Розвиток цієї компетентності дозволить ефективно використовувати в освітньому процесі існуючі сьогодні системи дистанційного навчання. Це може здійснюватись у тому числі завдяки участі в онлайн-дослідницьких проєктах, проведенні онлайн-анкетування та інтернет-досліджень за допомогою різних онлайн-інструментів, а також вмінню аналізувати та інтерпретувати отримані результати. Результатом формування цієї компетентності є розробка та проведення онлайн-курсів тощо. Сьогодення вимагає від учителя вміння створювати дистанційні курси та ефективно взаємодіяти з учнями в інтернет-просторі, на що зроблено наголос у професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти.

2. Методична компетентність на адаптивних засадах.

Сучасний вчитель опановує вміння адаптуватися до нової інформації та нових умов, працювати в команді та проводити освітній процес у різних напрямках. Саме розвиток цієї компетентності можливий завдяки гнучкому підходу до методичної роботи, використанню різних методів та прийомів підготовки, плануванню своєї діяльності та власним навчанням. Розвиток цієї компетентності має можливість забезпечити освітні заклади кваліфікованими педагогами, готовими до викликів щодо методичної роботи в нових умовах. Слід акцентувати увагу на тому, що актуальність цієї компетентності суттєво підвищилась в умовах воєнного стану в Україні.

3. Метапредметна компетентність.

Сучасна освіта вимагає від учителя початкових класів не лише глибокого знання окремих предметів, а й здатності формувати в учнів цілісне розуміння світу. Це можливо завдяки розвитку *метапредметної компетентності*, яка допомагає інтегрувати знання з різних галузей,

розвивати критичне мислення, комунікативні навички та здатність вирішувати нестандартні завдання, підвищує його методичну майстерність. Розвиток цієї компетентності допомагає вчителю початкових класів розвивати метапредметні вміння учнів, допомагати їм усвідомлювати та оцінювати свої досягнення та особливості (передача учням не просто знань, а саме способів роботи зі знаннями; розвиток в учнів мислення, уяви, самовизначення, самопізнання). Адже це і є фундаментом успішного навчання особистості й розвитку в подальшому житті.

IV. Дослідницькі.

1. *Теоретична обізнаність.* Сучасний педагог має бути знайомий з основними теоріями та концепціями в галузі педагогіки та психології, а також з різними методами оцінювання та контролю успішності. Він має вміти адаптувати вищезазначене в закладі освіти. Розвиток цієї компетентності допоможе сучасному вчителю використовувати наявні методики та підходи в ефективному поєднанні з інноваційними методами та технологіями, які мають суто практичну спрямованість.

2. *Компетентність у сфері наукових досліджень.* Компетентність у цій сфері передбачає наявність певного комплексу знань, умінь, навичок та інших диспозицій, направлених на поліпшення якості освітнього процесу. Зокрема, вчитель повинен вміти формулювати наукову проблему та обирати відповідний метод науково-дослідницької діяльності; проводити та аналізувати науково-дослідницькі експерименти в освітньому середовищі тощо. Важливою також є робота зі статистикою, надання методичних рекомендацій на основі існуючих емпіричних даних. Сучасний педагог, який вміє аналізувати та застосовувати технології наукових досліджень, використовуючи сучасні методи навчання, може стати джерелом знань та нового досвіду в освітньому середовищі та досягти високих результатів. Розвиток цієї компетентності можливий завдяки участі в дослідницьких проєктах, аналізу наукової літератури та вивченню останніх досягнень у галузі науки та технології. Зауважимо, що досвід магістерських програм, що

реалізуються в зарубіжних університетах, передбачає в тому числі викладання окремих дисциплін, направлених на формування зазначеної компетентності.

3. Адаптація до освітнього середовища. Ця компетентність допомагає вчителю бути готовим до будь-яких змін в освітньому середовищі, таких як зміни в освітніх програмах чи методах навчання. Ми виходили з того, що кожен клас має свої особливості, і вчителю необхідно обирати доцільні інструменти та методи наукового дослідження залежно від віку учнів, їхніх здібностей та інтересів. Розвиток цієї компетентності для освітянина – це ефективне використання методики дослідження, визначення кращих методик і технологій та розробка індивідуальних підходів до кожного учня.

V. Комунікативні.

1. Компетентність у сфері комунікації. Ця компетентність допомагає ефективно використовувати мову, усні та письмові форми спілкування для передачі інформації в межах методичної роботи. Вона передбачає опановування технології онлайн-комунікації на онлайн-платформах та в соціальних мережах; виступи на конференціях, майстер-класах, публічних заходах та роботу з медіаресурсами для просування власних методик; ефективне спілкування з учнями, батьками, професійними та науковими спільнотами. Розвиток цієї компетентності потребує вміння чітко формулювати свої думки, адекватно реагувати на запити учнів, батьків, адміністрації та вміння знаходити комунікативний підхід до різнопланових аудиторій.

2. Компетентність у сфері комунікативної взаємодії. Ця компетентність допомагає не просто передавати інформацію, а налагоджувати ефективну співпрацю з колегами, адміністрацією, методистами та іншими учасниками освітнього процесу. Може здійснюватися завдяки організації тренінгів та майстер-класів і вмінню працювати в командних проєктах; вивченню методів управління проєктами та оптимізації використання ресурсів освітнього закладу та середовища в

цілому; вивченню технік переконання та презентації освітнього продукту; вивченню методик наставництва, менторства, щоб допомогти молодим вчителям опанувати професію та розвивати свої здібності. Розвиток цієї компетентності можливий завдяки вивченню методів організації командної роботи та створенню партнерських взаємовідносин із колегами, батьками та іншими науковими й професійними спільнотами.

Компетентність у сфері комунікації та компетентність у сфері комунікативної взаємодії мають різні акценти та сфери застосування. Розглянемо їх детальніше в порівняльній таблиці (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

**Порівняльна характеристика
компетентності в сфері комунікації та компетентності в сфері
комунікативної взаємодії**

<i>Критерій</i>	<i>Компетентність у сфері комунікації</i>	<i>Компетентність у сфері комунікативної взаємодії</i>
Фокус	Передача інформації	Спільна діяльність, співпраця
Форма взаємодії	Монологічна (доповідь, написання статті, презентація)	Діалогічна та полілогічна (обговорення, фасилітація, групові проєкти)
Засоби	Усна та письмова мова, цифрові технології	Командна робота, психологічна взаємодія, соціальні навички
Рівень взаємодії	Індивідуальний	Груповий або командний
Результат	Передача знань, оформлення методичних матеріалів	Спільне прийняття рішень, створення нових освітніх продуктів

Таким чином, перше поняття охоплює передачу інформації (здатність педагога до чіткого, грамотного і професійного спілкування, яке є основою методичної роботи), а друге – створення продуктивного комунікативного середовища в методичній діяльності (здатність не просто передавати інформацію, а й уміння співпрацювати, будувати ефективні стосунки, об'єднувати зусилля для досягнення спільних методичних цілей).

3. Педагогічна мовна компетентність.

Учитель, який володіє мовною компетентністю, здатний налагодити

контакт із учнями, створюючи привабливу та зрозумілу навчальну атмосферу, що передусім сприяє легкості засвоєння навчального матеріалу. Педагогічна мовна компетентність – це прояв професіоналізму, що є особливо важливим під час взаємодії з іншими педагогами, адміністрацією та батьками. Нами з'ясовано, що ця спеціальна компетентність впливає на розвиток професійної компетентності протягом усієї педагогічної діяльності. Вона включає здатність використовувати мову професійно й грамотно, правильно використовуючи термінологію, тобто доступні й зрозумілі форми пояснення навчального матеріалу.

Оволодіння професійною майстерністю, яка є в тому числі результатом поліпшення професійної компетентності вчителя початкових класів, доступно кожному вчителю за умови наполегливої роботи. *Професіоналізм* формується на основі не будь-якого досвіду, а тільки осмисленого з точки зору суті, цілей і технології діяльності. Саме такий процес веде до *якості надання освітніх послуг через визначення професійних потреб, перебудови своєї діяльності, застосування наукових методів і технологій тощо*. Саме професійно компетентний учитель початкових класів досягає кращих результатів у своїй роботі, що в свою чергу впливає на *престиж професії* вчителя в Україні.

Престиж професії – це рівень суспільного визнання, поваги та цінності, яку надають цій професії держава, громада, батьки та самі педагоги. Він визначається такими факторами, як: якість освіти та компетентність учителя – чим вищий рівень його професійної компетентності, тим вища довіра до нього та його професії; фінансова та соціальна підтримка – рівень зарплати, забезпеченість соціальними гарантіями, можливості кар'єрного зростання; суспільне визнання та ставлення – повага до вчителів з боку батьків, учнів, колег, а також їхній статус у суспільстві; інноваційність та цифрова грамотність – здатність учителя використовувати сучасні методи навчання та технології; участь у міжнародних освітніх процесах – інтеграція вчителів у глобальні освітні тренди, можливість професійного розвитку за межами

України.

Престиж учительства – це не лише суб'єктивна оцінка, а й показник рівня розвитку суспільства. Вчителі – це люди, які формують майбутнє нашої нації. У країнах, де освіта є національним пріоритетом, професія вчителя має високий статус. В Україні підвищення престижу вчителя потребує комплексного підходу – як з боку держави, так і самих педагогів. Тільки таким чином ми зможемо виховати компетентних, впевнених у собі та активних громадян, які зможуть змінити наше суспільство на краще.

Запропоноване нами авторське бачення структури та змісту розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи включає широкий спектр особистісних якостей, спеціальних знань та умінь професійної взаємодії, діагностики й підходить для всіх типів закладів освіти, може бути ускладнене та доповнене новими компетентностями відповідно до зміни освітніх вимог та потреб.

1.3. Сучасний стан розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи

Сьогодення пропонує достатньо високий темп і обсяг змін у системі освіти, пов'язаних з військово-політичними та інноваційними процесами, які стали частиною нашого життя. Отже, зміни в освітньому середовищі, змісті освіти, методах та інструментах навчання є нагальною потребою часу. Вони відповідають викликам нового покоління людей, покоління digital, для яких мобільний телефон, комп'ютер та мережі є необхідними складовими їхнього життєвого простору.

Завдання, котрі стоять перед сучасним педагогічним працівником, який володіє сучасними технологіями навчання, знає психолого-педагогічні особливості здобувачів освіти, сьогодні пов'язані з його систематичним професійним розвитком. Оскільки професійний розвиток педагога відбувається за умов безперервності, ми розглядаємо цей процес як

структурну та змістову єдність фахових курсів учителів, науково-методичної роботи, самоосвіти, інноваційної діяльності та ін., що передбачає використання нових методів, форм та прийомів навчання. У зв'язку з оновленням змісту освіти виділяють методико-орієнтовані (сучасні інформаційні технології, проєктне навчання, модульне навчання, розвиваюче навчання, проблемне навчання, диференційоване навчання) та проблемно-орієнтовані інноваційні процеси (спрямовані на усвідомлення своєї особистості та соціальної значущості).

Сучасні вимоги до цифровізації освіти базуються на максимальному використанні цифрових засобів в освітньому процесі та повсякденному житті; застосуванні мережі Інтернет для роботи та самоосвіти в освітньому середовищі (онлайн та офлайн), професійних сайтах та освітніх хабах для поглибленого вивчення дисциплін чи окремих їхніх розділів, дистанційних курсах, навчальних спільнотах, соціальних мережах; проєктах, конкурсах, конференціях, семінарах тощо; участі в програмах підвищення кваліфікації педагогічних працівників, стажуваннях.

Відповідно до професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 23.12.2020 року № 2736, та з урахуванням нового «Положення про атестацію педагогічних працівників» від 09.09.2022 р. № 805, який набрав чинності з 01.09.2023 р., учитель може проаналізувати й оцінити свої психолого-педагогічні, предметні та методичні компетентності [165, 158]. Учителі початкових класів стали першими в авангарді нововведень реформи НУШ, і саме вони й стали цільовою групою пілотного проєкту сертифікації, що розпочався в 2019 році. Міністерка освіти 2016–2019 років Лілія Гриневич зазначила, що «із самого початку сертифікація мала на меті: знайти й мотивувати тих педагогів, які готові просувати реформу «НУШ», й об'єктовізувати процес оцінювання діяльності вчителів» [160]. Відповідно до положень Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» [71, 72] педагоги, які успішно пройшли сертифікацію, мають право на

зарахування сертифікації як проходження чергової, позачергової атестації з присвоєнням відповідної кваліфікаційної категорії та/чи педагогічного звання; доплату до ставки заробітної плати в розмірі 20 % [98; 151].

Сертифікація починається з реєстрації учасників, триває протягом року й розділена на етапи: незалежне тестування, самооцінювання педагогічної майстерності, вивчення практичного досвіду вчителів. Процедура сертифікації протягом року дійсно підштовхнула до змін: застосування сучасних методик та технологій в освітньому процесі, початок поширення об'єднання вчителів початкових класів у педагогічні спільноти за інтересами (фейсбук, вайбер, телеграм-групи), що фактично підмінило наявні методичні об'єднання.

Звернемось до статистичних даних про результати сертифікації вчителів початкових класів з 2019 р. по 2023 р. (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Узагальнені результати сертифікації вчителів початкових класів

Квота МОН	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
	1000 уч.	2000 уч.	2000 уч.	2500 уч.	1500 уч.
Приступили до сертифікації	85,7 %	80 %	81 %	79 %	97%
Пройшли сертифікацію	82,3 %	56,7 %	63 %	66,8 %	69 %
Не пройшли сертифікацію	3,4 %	23,3 %	18 %	12,2 %	31 %

Як ми бачимо із таблиці, в умовах стрімкого розвитку суспільства постає нагальна потреба у висококваліфікованих фахівцях, які зможуть демонструвати здатність і виявляти готовність перебудовувати свою професійно-педагогічну діяльність відповідно до нової ситуації, що значною мірою залежить від його професійного рівня й майстерності, і як результат – квота МОН України збільшилась з 1000 до 2500 учасників, але зменшилась до 1500 у 2023 році.

На жаль, не всі зареєстровані учасники допускалися до проходження сертифікації за результатами опрацювання пакетів документів, і розбіжності між роками стабільно несуттєві від 14,3 % до 21 %. 2019 року в

перший рік сертифікації виявилось, що 82,3 % педагогічних працівників мають високий рівень педагогічної майстерності, володіють методикою компетентнісного навчання й новітніми освітніми технологіями та сприяють їх поширенню, а 3,4 % – не пройшли випробування. 2020 року через карантинні обмеження етап практичного досвіду замінили на етап розв’язування ситуаційних завдань онлайн, до чого не були готові вчителі, тому і найнижчий показник проходження сертифікації становив лише 56,7 %, а 2021 року – 63 %, 2022 року – 66,8 %, 2023 року – 69 %.

Розглянемо більш детально порівняльні результати сертифікації вчителів початкових класів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

Порівняльні результати сертифікації вчителів початкових класів

Квота МОН/ реєстрація	2020 р.		2021 р.	
	2000 уч. / 1591 уч.		2000 уч. / 2000 уч.	
	реєстрація	відсів	реєстрація	відсів
Допуск до сертифікації	1591 уч.	–	2000 уч.	378 уч.
Незалежне тестування	1591 уч.	546 уч.	1622 уч.	451 уч.
Самооцінювання	1045 уч.	143 уч.	1171 уч.	146 уч.
Практичний досвід	902 уч.	–	1025 уч.	–

Порівняльні результати сертифікації вчителів початкових класів свідчать про те, що незалежне тестування серед трьох показників показало найбільший відсоток – 34,3 %, 2020 року – 28 %, 2021 рік за своїм наповненням нагадував ЗНО, яке містило питання, пов’язані з фаховими вміннями, реалізацією реформи НУШ, із запитаннями загального розвитку.

Самооцінювання педагогічної майстерності – це заповнення онлайн-анкет, створених Державною службою якості освіти, й воно показало, що відсів існує – це 13,7 % у 2020 році і 12,7 % у 2021 році. Вивчення практичного досвіду вчителів (оцінювання експертами ДСЯО п’ятнадцяти професійних компетентностей педагогів під час проведення уроків) демонструє значний процент відсіву. В умовах освітянських викликів методична робота учителів початкових класів спрямована на фаховий

розвиток, формування нових компетентностей, реалізацію інноваційного потенціалу, але при проведенні сертифікації виявилися суттєві прогалини в психолого-педагогічних знаннях. Проведений аналіз наведених вище матеріалів дозволив нам зробити висновок, що система методичної роботи у закладах загальної середньої освіти і початковій школі зокрема потребує змін і реформацій. Ми дійшли також висновку, що для розкриття перед учителями початкових класів нових шляхів, перспектив творчого розвитку, реалізації запланованих результатів слід усунути такі певні недоліки. Для усунення цих прогалин необхідно:

- розробити та впровадити нові підходи до змісту, методів, форм, технологій щодо підвищення професійного розвитку та кваліфікації;
- розвивати професійну компетентність у вчителів, адаптовану під сучасні вимоги;
- залучати сертифікованих вчителів до співпраці, транслявати їхній досвід в освітніх закладах та в цифровому просторі, призначати коуч-експертами.

Незалежне тестування сертифікації протягом п'яти років стало індикатором ефективності методичної роботи початкової школи і окреслило проблему з розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів.

Методична робота в ідеалі – це засіб перманентного підвищення професійної компетентності вчителів у межах концепції освіти протягом життя, а для закладу освіти – це створення освітнього середовища для апробації експериментів, інновацій, що стимулює розвиток творчого потенціалу вчителя.

Щоб зрозуміти, як це відбувається нині в ЗЗСО, ми переглянули 22 шкільні сайти в інтернеті з різних областей України. На жаль, 41 % переглянутих вебсторінок шкільних сайтів щодо висвітлення методичної роботи має лише презентаційний характер і є поверхневим. Зміст вебсторінок зводиться до переліку інформаційно-рекламних текстів, схем, фотографій. Не використовуються можливості сучасних телекомунікаційних технологій, щоб

стати ефективним інструментом в розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів. На засіданнях методичних рад розглядаються теоретичні питання, визначаються аспекти практичної реалізації окремих інновацій, проводиться аналіз їхньої доцільності, результативності, розробляються різної якості методичні рекомендації, затверджуються плани роботи методоб'єднань, творчих груп тощо. Як правило, результати роботи складаються з елементів, які відповідають цілям, завданням та втілюються у різних формах (індивідуальна – надання консультацій; колективна – наради, педагогічні ради, вебіари, семінари-практикуми, форуми-практикуми). Переважно всі структурні елементи методичної роботи спрямовані на реалізацію проблеми, на підвищення майстерності вчителя та педагогічного колективу. Аналіз вебсторінок на сайтах ЗЗСО надав можливість висвітлити особливості методичної роботи освітніх закладів, що також детально представлено нами у додатку.

У процесі нашого дослідження значну увагу ми приділили моделі методичної роботи Комунального закладу «Харківський ліцей № 152 Харківської міської ради», що є місцем постійної роботи автора дослідження. Зокрема, колективним формам роботи, висвітленню майстер-класів щодо використання ІКТ, індивідуальних форм – науково-методичної та пошуково-дослідницької роботи, діагностики, освітнього моніторингу тощо. Окремо наголос зроблено на експериментально-дослідницьких формах роботи: пошуково-дослідницьких проєктах, окремих аспектах освітнього моніторингу, науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях, експериментальних майданчиках із правової освіти тощо.

У той же час в освітньому просторі Тернопільської спеціалізованої школи I-III ступенів № 3 з поглибленим вивченням іноземних мов Тернопільської міської ради Тернопільської області на переглянутих вебсторінках зазначена схема, яка відповідає розвитку професійної компетентності. А саме, в інваріативній складовій висвітлені інтегровані методичні локації: школа молодого вчителя, моніторинговий центр

«Індикатор», школа цифрового вчителя, правовий клуб «Феміда», віртуальний методичний кабінет, Асоціація учасників міжнародних проєктів. У постійних формах роботи: коучинг, творчий звіт педагога. У періодичних формах роботи: вебконференції, вебінари, тижні педагогічних нововведень, методичний діалог, інтенсив-практикум, педагогічні читання, психолого-педагогічний консилиум. У варіативній складовій: експериментальний майданчик, воркшопи, марафон педагогічних інновацій, дискусійна панель.

Структура методичної роботи наступних 20 переглянутих вебсторінок шкільних вебсайтів представлена в підвищенні професійного рівня педагогів, якості навчання здобувачів освіти. Зауважимо, що в неповному обсязі висвітлено системне вивчення індивідуальних потреб у методичній допомозі молодим учителям, сучасних форм, методів, технологій як основи для професійного розвитку вчителів.

Методична робота в реальному житті не завжди відповідає сучасним вимогам освіти й суспільства. Із метою отримання зворотного зв'язку від вчителів початкових класів щодо розвитку професійної компетентності в системі методичної роботи нами було проведено пілотне дослідження (Додаток Б), у результаті якого було отримано відповіді від 76 респондентів.

Метою анкетування було дізнатися у вчителів: чи задовольняє їх рівень власної професійної компетентності; чи розуміють вони основні напрями методичної роботи та відповідні виклики сучасності?

На запитання: «Який найголовніший результат методичної роботи для закладу освіти?» 46 % респондентів зазначили, що це динаміка успішності учнів, 37 % – вивчення, моніторинг ефективності впровадження кращого педагогічного досвіду, 12 % – діагностика утруднень і розвиток професійної компетентності вчителя, 5 % – розвиток потреби у виданні власних наукових надбань. Як ми бачимо, із отриманих відповідей у закладах освіти недостатньо реалізуються можливості діагностико-прогностичного підходу, спостерігається формалізм, тому слід змістити акцент на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у методичній роботі,

що є нагальною потребою часу. Результати методичної роботи для закладу освіти очима вчителів початкових класів представлені на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Результати методичної роботи для закладу освіти очима вчителів початкових класів

На запитання: «Який найголовніший результат методичної роботи для вчителя?» 51 % респондентів зазначили, що це усна форма (лекції, доповіді, педради, семінари), 23 % – результативна участь у професійних конкурсах, 20 % – друковані видання (публікації, авторські підручники, брошури...), 6 % – не маю оприлюднених результатів. Аналіз відповідей довів, що недостатня увага в методичній роботі приділяється мотивуючій ролі конкурсів і поширенню педагогічного досвіду через публікації на сайтах, у блогах, у соціальних мережах. Результати методичної роботи, які є найголовнішими для вчителя представлені на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Результати методичної роботи, які є найголовнішими для вчителя

На запитання: «Що перешкоджає розвитку професійної компетентності вчителя ПК?» 63 % респондентів зазначили, що жодних перешкод, 28 % – недостатня матеріально-технічна база, 9 % – відсутність матеріального заохочення. Відповіді вчителів нашої школи на думку, що є підґрунтя для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи, тому що на практиці не задовольняються сучасні вимоги. Результати про перешкоди для розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів представлені на рис. 1.4.

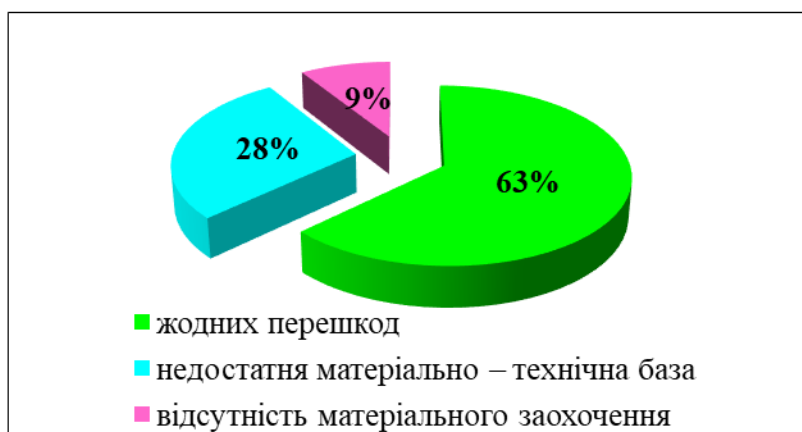

Рис. 1.4. Перешкоди для розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів

Анкетування, спостереження, особистісний досвід, спілкування з учителями допомогло нам визначити причини, які заважають якісній методичній роботі вчителів початкових класів. Представлений нами перелік не є повним і може доповнюватись у процесі діяльності закладу освіти чи конкретного вчителя початкових класів.

Враховуючи висвітлені нами причини, які впливають на якість методичної роботи та шляхи вирішення цих проблем, ми наголошуємо на необхідності суттєвого поліпшення методичної роботи вчителів початкових класів та діяльності методичних об'єднань, які спрямовані на подальший розвиток їхньої професійної компетентності (табл. 1.4).

Таблиця 1.4.

Причини, які заважають якісній методичній роботі вчителів початкових класів та шляхи їх вирішення

Причина	Вплив на якість методичної роботи	Шляхи вирішення
Недостатній рівень підготовки вчителів до роботи з сучасними технологіями	1. Відсутність необхідних знань та навичок для використання комп'ютерних технологій та програмних додатків. 2. Відсутність можливості отримати потрібну підготовку та підтримку, оскільки це вимагає додаткових фінансових витрат та наявності вільного часу	Проходження курсів підвищення кваліфікації щодо навчання в сфері сучасних технологій або проведення відповідного методичного семінару вчителями інформатики та фахівцями у галузі ІТ. 1. «Використання комп'ютерних та інформаційних технологій». 2. «Ознайомлення з електронними освітніми платформами та їх використанням на уроках»
Нестабільність процесів методичної підтримки	1. Недостатня кількість курсів підвищення кваліфікації, які дозволяють удосконалюватись у своїй професії безоплатно. 2. Нестача часу для вчителів, щоб проводити необхідні дослідження та якісно підготуватися до уроків	Розробка методичних рекомендацій та освітніх матеріалів: 1) проведення консультацій та навчання на робочому місці відповідними методичними службами; 2) підготовка та розповсюдження безоплатних освітніх матеріалів та навчальних посібників
Невідповідний рівень заробітної плати	1. Обмежені можливості для навчання та підвищення кваліфікації. 2. Неможливість придбання нового програмного забезпечення. 3. Відсутність мотивації для подальшого професійного розвитку	1. Підвищення рівня оплати, а також надання спеціальних бонусів та додаткових пільг для придбання нових комп'ютерних технологій та актуальних програмних додатків. 2. Організація професійних конкурсів відповідно до категорії та преміювання найбільш активних та інноваційних педагогів. 3. Матеріальне заохочення до написання статей, за розробку нових технологій в освітньому процесі
Нецілеспрямоване використання робочого часу	Відсутність можливості повністю присвятити себе професійному самовдосконаленню та якісній методичній підготовці до освітнього процесу	1. Зниження навантаження в позаурочній роботі (завелика кількість обов'язкових конкурсів та творчих ініціатив у роботі з дітьми). 2. Надання достатнього часу на підготовку та методичну роботу, як варіант – методичний день

Продовження табл. 1.4.

Невідповідний рівень матеріально-технічної бази освітнього закладу до сучасних вимог	1. Відсутність можливості отримати доступ до відповідних ресурсів та методик, необхідних для організації якісного навчання. 2. Нестабільний доступ до мережі Інтернет. 3. Обмежений доступ до міжнародних освітніх спільнот, викладачів та їхнього досвіду.	1. Підвищення фінансування матеріально-технічної бази та оновлення програмного забезпечення. 2. Надання різних пакетів послуг інтернет-провайдерів. 3. Розробка нових освітніх матеріалів, проведення семінарів та майстер-класів учителями-фахівцями
Політично-економічна нестабільність	1. Закриття закладів освіти або неможливість продовжувати робочу діяльність в сучасних умовах. 2. Втрата висококваліфікованих фахівців з питань освіти, що вступають на закордонний ринок праці та адаптуються в ньому	1. Підтримка працівників освіти (волонтерські фонди, міжнародні організації...) 2. Збереження кадрового складу закладу освіти для мінімізації втрат на пошук нового персоналу

Під час практичної реалізації Законів України «Про освіту» [71], «Про загальну середню освіту» [72], Державного стандарту початкової освіти [49], Державного стандарту базової середньої освіти [48] особливого значення набуває упровадження в освітній процес досягнень науки й сучасного педагогічного досвіду. Розв'язати цю проблему можна через організацію ефективної методичної роботи, яка ґрунтується на досягненнях науки, сучасного педагогічного досвіду, аналізі утруднень освітян і націлена на підвищення професійної майстерності, на розвиток творчого потенціалу колективу. Її результатом є якість надання освітніх послуг.

Ми пропонуємо розглянути методичну роботу з позиції адаптивного підходу. У науковій літературі поняття «адаптація» трактують як пристосування людини до прийнятих в суспільстві вимог, критеріїв оцінки. Це взаємопроникливий процес, коли змінюватися може не тільки особистість, але й середовище, у якому вона існує [217].

В. Ячменьова та З. Османова розкривають «адаптивність» як процес

адаптації, зміни параметрів, складових, таких, як властивість, здатність і характеристика системи [217]. Науковці Є. Артамонов, О. Панфьоров визначають зміст навчання як «педагогічно адаптований соціальний досвід». За їхнім розумінням, саме навчання допомагає адаптації в соціумі, але, щоб стати певним адаптером, навчання повинно бути пристосованим до реалій життя, до потреб. Тому, з одного боку, через навчання здійснюється пристосування до нових умов життя та роботи, а з іншого – відбувається адаптація самого навчання до життя конкретних суб'єктів.

Отже, розглянемо з позиції адаптивного підходу розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. Можна стверджувати, що спільна діяльність методичних об'єднань створює систему мережної взаємодії, що впливає на методичне об'єднання вчителів початкових класів, а це зі свого боку спрямоване на розвиток та реалізацію цієї діяльності.

Суб'єкти мережевої освітньої взаємодії – всі учасники освітнього процесу, тому вони беруть участь у формулюванні загальної методичної мети закладу освіти; у формуванні загальних критеріїв результативності спільної та індивідуальної діяльності. Усе зазначене є складовою частиною створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі освіти.

Відкрита взаємодія між методичними об'єднаннями закладу освіти передбачає особистісні ступені свободи, що позитивно впливає на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів і виключає стресові ситуації, що підвищує актуальність цього процесу в умовах воєнного стану.

Сучасне освітнє середовище методичного об'єднання вчителів початкових класів має такі ознаки: спланований освітній простір; наявність сприятливого емоційного клімату; створення умов для спільної партнерської роботи вчителів і надання допомоги в досягненні позитивного результату.

У такому освітньому середовищі набуває вагомості *зміст методичної роботи, що передбачає низку заходів, зокрема:*

- координація змісту методичної роботи із залученням спеціалістів

суміжних сучасних професій та методичних установ регіону до освітнього процесу на діалогічній основі взаємодії, взаємовпливу;

- застосування командного підходу до науково-дослідницької роботи;
- апробація та адаптація нових технологій (інтерактивний онлайн-контент) та онлайн освітніх ресурсів (безпечна гейміфікація), які мають випереджальний характер стосовно нововведень в освіті;
- створення організаційних, адаптивних умов для безперервного підвищення кваліфікації і рівня фахової освіти вчителів, спрямованих на розвиток професійної компетентності, психологічно-соціальної адаптації та на усвідомлення необхідності саморозвитку, самореалізації.

Оскільки сучасна методична робота в закладі освіти проектується в різних аспектах, то можна дійти висновку про співіснування досить різних підходів до виявлення функцій методичної роботи початкової школи, що пояснюється недостатньою визначеністю вихідних позицій авторів.

Науковці (Т. Сорочан, І. Співакова, Л. Рибалко, Т. Куценко, Р. Черновол–Ткаченко) приділяють велику увагу аналітичній функції, тому що вона сприяє удосконаленню професійної майстерності кожного педагога, прагненню координувати власне особисто-професійне зростання на засадах самовдосконалення [170]. Н. Овсяна зазначає, що саме аналітична функція стимулює педагога здійснювати рефлексію освітніх досягнень і мотивує до розвитку критичного мислення [134].

Більшість науковців (Т. Сорочан, І. Співакова, Н. Беседа) виділяють прогностичну функцію – процес отримання та використання випереджальної інформації з метою оптимізації освітньої діяльності.

Зазначені функції (табл. 1.5) необхідні в системі методичної роботи початкової школи, але для розвитку професійної компетентності їх варто оновити.

Таблиця 1.5.

Наявність функцій методичної роботи у працях різних авторів

№	Функції методичної роботи	Т. Сорочан [186]	І. Співакова [191]	Н. Беседа [23]	Л. Рибалко Т. Куценко Р. Черновол- Ткаченко [170]	О. Макаренко М. Голубєва О. Литус [111]	П. Дроб'язко В. Барка Н. Кичук Б. Нікітін І. Жерносек [57, 69]
1.	Розвивальна функція						
2.	Навчальна функція	*					
3.	Інформаційна функція	*					
4.	Прогностична функція	*	*	*			
5.	Супроводжуюча функція	*					
6.	Дослідницька функція	*					
7.	Аналітична функція	*	*		*		
8.	Узагальнювальна функція	*					
9.	Експертна функція	*					
10.	Фасилітативна функція	*					
11.	Контролінгова функція	*					
12.	Організаційна функція		*	*			
13.	Координаційна функція		*				
14.	Експертно-оцінювальна функція		*				
15.	Науково-теоретична функція					*	
16.	Колективно-педагогічна функція					*	
17.	Індивідуально-особистісна функція					*	
18.	Діагностична функція			*			*
19.	Моделювальна функція			*			*
20.	Коригувальна функція			*			*
21.	Функція планування			*			
22.	Пропагандистська функція			*			
23.	Гностична функція				*		
24.	Мотиваційна функція				*		
25.	Операційна функція				*		
26.	Проектувальна функція						*
27.	Рефлексивна функція						*
28.	Стимулююча функція						*

Отже, розглянемо *функції методичної роботи*, які *спрямовані на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів*.

1. *Аналітична (теоретична) функція* – це аналіз, збір, адаптація інформації: про сучасні методики та технології навчання, які ґрунтуються на

останніх дослідженнях в освіті й суміжних областях науки; про доступ до різних форм професійного навчання та спілкування; про розвиток професійної компетентності та вимог до вчителя початкових класів відповідно до сучасних викликів та тенденцій в освіті.

2. *Прогностична (технологічна) функція* сприятиме впровадженню останніх досягнень у галузі віртуальної реальності, штучного інтелекту та інших сучасних засобів навчання; розвитку навичок роботи з цифровими інструментами та програмним забезпеченням, умінь розробляти електронні навчальні матеріали, інтерактивні завдання, дистанційні уроки, курси; супроводу освітніх проєктів (упровадження інноваційних освітніх проєктів, оцінювання ефективності, використовуючи технології аналізу даних), що надає можливість передбачати та прогнозувати результати освітніх досліджень, ґрунтуючись на даних та аналітиці; доступності освіти (технології для дистанційного навчання, онлайн-курси та віртуальні класи) для роботи з дітьми з особливими потребами. Отже, прогностична (технологічна) функція спрямована на постійний професійний саморозвиток.

3. *Експертно-оцінювальна функція* включатиме оцінку професійної компетентності вчителя та зворотний зв'язок з метою ідентифікації сильних та слабких сторін для проєктування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку; методичний супровід (експерти надають консультації, проводять тренінги та майстер-класи вчителям щодо адаптації змісту програми, методики до потреб учнів та сучасних вимог освіти); розвиток професійних мереж. Отже, експертно-оцінювальна функція спрямована на вдосконалення професійної компетентності вчителів.

4. *Адаптивна функція* – це пошук компромісного діалогу й забезпечення гнучкості для досягнення освітньої мети в мінливих умовах; це взаємодія й рівновага з оточенням у визначенні: особистісного балансу інтересів, маркетингово-моніторингових досліджень, рефлексивного розвитку. Отже, адаптивна функція спрямована на успішну інтеграцію в педагогічну професію, подолання психологічних бар'єрів, досягнення

взаємоузгодженості дій та цілей, завдяки чому ефективно відбувається адаптація до кардинальних змін в освітньому середовищі.

Описані вище функції забезпечуть набуття якісно нових знань, розвиток професійної компетентності, необхідні сучасному вчителю.

Розгляд сучасного стану розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи дозволив нам вищерозглянуті аспекти професійної компетентності вчителя початкових класів висвітлити як цілісну систему розвиваючих заходів і дій через систему методичної роботи.

У нашому дослідженні методична робота, яка спрямована на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів, є невід'ємною складовою професійного розвитку. Вона є більш індивідуально-орієнтованою, використовує інноваційні технології та створює нові адаптивні технології, зосереджується на індивідуальних потребах та здібностях кожного учня, допомагає вчителю вдосконалювати свої методи та навички. Використання інноваційних технологій, як-от AI, VR, AR, допомагає вчителю більш ефективно працювати з учнями та розвивати свої професійні навички, тобто удосконалювати свої нові адаптовані методики, спираючись на сучасні наукові дослідження.

Звернемося до сучасних особливостей професійного розвитку сучасного вчителя, де вагоме значення набувають технології професійного розвитку учителів початкових класів у системі методичної роботи.

Нормативні вимоги до методичної роботи ЗЗСО закріплені в державних документах у галузі загальної середньої освіти, а саме: в Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», концепції НУШ [71; 72; 87].

Стратегія розвитку освіти в Україні, реалізація Концепції «Нова українська школа» та матеріали проведеного нами пілотного дослідження доводять орієнтацію вчителів початкових класів на нове осмислення методичної роботи. Посилюється тенденція необхідності розробки

принципово нових підходів до взаємодії педагогічної науки та практичної діяльності.

Метою впровадження Концепції НУШ є поліпшення якості освіти, результатом якої є формування компетентної особистості вчителя, зокрема вчителя початкових класів, готового до саморозвитку, до самовдосконалення. Отже, підвищення професіоналізму вчителів має відбуватися не за рахунок накопичення ними нових професійних знань, а через опанування особистісно-зорієнтованих технологій, поглиблене проникнення в них через методичну роботу, яка спрямована на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів. Вчителям, які перебувають в авангарді суспільно-освітніх перетворень, умотивованим, успішним, компетентним, відводиться провідне місце. Саме вони мають академічну свободу, а в освітньому просторі виступають у ролі консультанта, наставника, менеджера, вміють організовувати самоосвіту й дитиноцентрований процес, який неможливий без сучасних педагогічних технологій.

Висновки до розділу 1

На підставі аналізу наукових та методичних джерел за проблемою дослідження, аналізу сучасного стану методичної роботи в початковій школі в умовах реалізації Концепції НУШ ми дійшли таких висновків:

1. Аналіз провідних понять згідно з предметом нашого дослідження дозволив окреслити та розкрити такі поняття, як: *«розвиток»* – специфічні зміни в оновленні якостей особистості; *професійний розвиток учителів* – це процес якісних змін, спрямований на удосконалення педагогічної діяльності в освітньому середовищі; *«компетентність»* – це здатність особистості до усвідомленого застосування знань, умінь, навичок, емоційно-ціннісного ставлення в певній галузі; *«професійна компетентність»* – це інтеграція професійних і особистісних якостей людини, яка допомагає ефективно здійснювати професійну діяльність; *професійна компетентність вчителя*

початкових класів – це певний набір знань, умінь, навичок та інших диспозицій, що дозволяють надавати якісні освітні послуги здобувачам освіти першого рівня освіти згідно з національною рамкою кваліфікацій України; *професійна компетентність вчителя початкових класів у системі методичної роботи початкової школи* – необхідність удосконалення вчителем професійних знань, умінь навичок та інших диспозицій згідно з положеннями концепції освіти протягом життя виходячи з результатів самооцінювання ним власної професійної компетентності та зовнішнього оцінювання результатів його діяльності.

2. Доведено, що процес розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи ґрунтується на методологічних підходах: системному, компетентнісному та адаптивному, які розглянуті нами як методологічне підґрунтя цього дослідження. У роботі використані також елементи кваліметричного підходу, що буде відображено нами у наступних розділах роботи. Застосування цих методологічних підходів дозволило нам визначити структуру та зміст професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи, що стало підґрунтям авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи, наведеної нами у розділі 2.

3. У розділі також визначені оновлені функції методичної роботи, які спрямовані на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів: *аналітична (теоретична) функція, прогностична (технологічна) функція, експертно-оцінювальна функція, адаптивна функція*. Було також зроблено аналіз окремих аспектів методичної роботи, яка спрямована на розвиток професійної компетентності вчителя початкових класів. Обґрунтовано технології професійного розвитку учителів початкових класів у системі методичної роботи, а саме: структурно-логічні (поетапна організація); комп'ютерні (застосування інформаційних, розвивальних, контрольних навчальних програм); тренінгові (відпрацювання визначених

алгоритмів дій і способів розв'язання завдань у ході навчання; дистанційні (підвищення ефективності взаємодії зворотного зв'язку, організація спілкування за допомогою форумів, відеоконференцій в онлайн-режимі). Запропоновано використання онлайн-сервісу (Genially) для створення інтерактивного контенту для блогів і сайтів для підвищення ефективності методичної роботи.

4. Наведено результати аналізу сучасного стану розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Зокрема це матеріали, які стосуються сертифікації вчителів початкових класів. Крім того в розділі наведено результати пілотного дослідження, метою якого було з'ясування задоволеності вчителями рівнем їхньої власної професійної компетентності та стану розуміння напрямів методичної роботи згідно з викликами сучасності.

Матеріали першого розділу знайшли відображення у таких публікаціях автора [6; 7; 8; 9; 12; 13; 219; 221].

РОЗДІЛ 2

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

2.1. Методична робота як складник компетентнісної моделі вчителя початкових класів

Розвиток професійної компетентності вчителя початкових класів на основі розглянутих вище підходів передбачає оновлення змісту, форм та методів фахового зростання, спрямованого на його конкурентоспроможність як спеціаліста на сучасному ринку праці, його адаптацію до сучасних умов професійної діяльності.

За професійним стандартом учитель початкових класів повинен демонструвати володіння такими професійними компетентностями, як: мовно-комунікативними; психологічними; емоційно-етичними; інклюзивними; предметно-методичними; інформаційно-цифровими; прогностичними; здоров'язбережувальними; оцінювально-аналітичними; проєктувальними; організаційними; інноваційними; здатність до навчання протягом життя; рефлексивними [157].

З метою дослідження стану сформованості висвітлених у професійному стандарті компетентностей, вивчення та розуміння відповідних понять, було проведено опитування, у якому взяли участь 76 вчителів початкових класів (Додаток В). Наведемо нижче результати цього дослідження.

На запитання: «Що означає «професійна компетентність» вчителя?» 62 % респондентів зазначили, що це безперервне професійне зростання, 22 % – уміння виявляти й ефективно розв'язувати педагогічні проблеми, 16 % – безперервне професійне зростання, уміння виявляти й ефективно розв'язувати педагогічні проблеми, рефлексія. Аналізуючи анкетування, ми прийшли до висновку, що більшість респондентів потребують додаткового

роз'яснення. Результати визначення поняття «професійна компетентність вчителя» представлені на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Визначення поняття «професійна компетентність вчителя»

На запитання: «Чи зможете самостійно оцінити рівень власної професійної компетентності?» 35 % вчителів зазначили, що самостійно оцінюють власні професійні компетентності, а 65 % респондентів зазначили, що критерії потребують додаткових роз'яснень або інструкцій. Результати самооцінювання рівня професійної компетентності представлені на рис. 2.2.

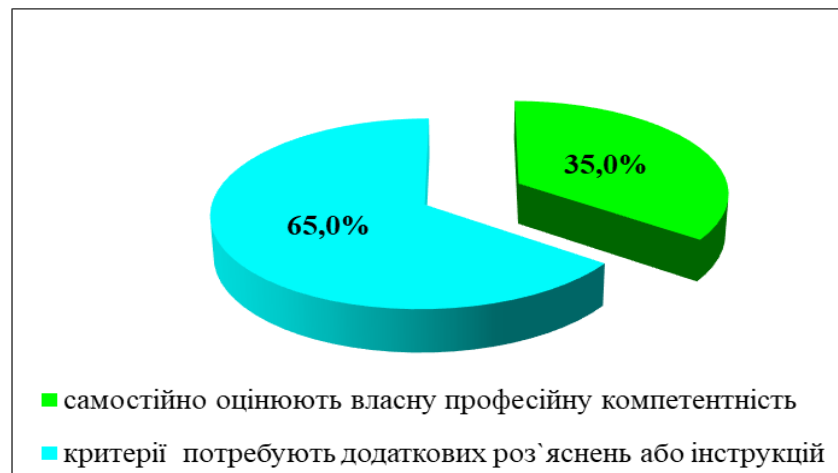

Рис. 2.2. Самооцінювання рівня професійної компетентності

На запитання: «Чи достатньо повним є перелік компетентностей, зазначених у професійному стандарті? Якщо перелік не є повним, які компетентності варто додати або вилючити?» 45 % респондентів зазначили, що перелік компетентностей є повним, 46 % – частковим, 9 % – не визначилися. Результати висвітлення компетентностей вчителя початкових

класів у професійному стандарті представлені на рис. 2.3.

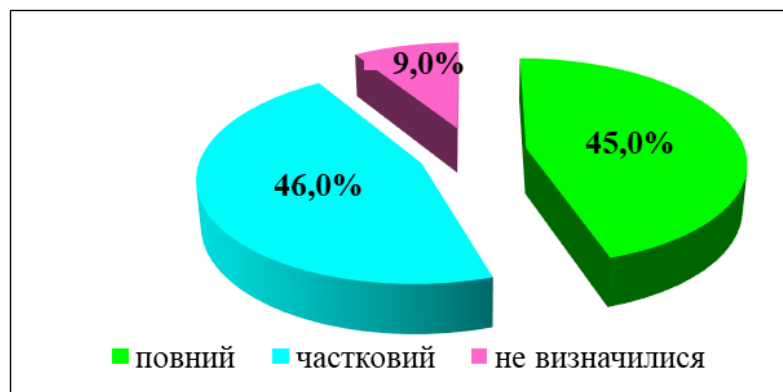

Рис. 2.3. Висвітлення компетентностей вчителя початкових класів у професійному стандарті

На запитання: «На які компетентності з розвитку професійної компетентності, на вашу думку, слід звернути увагу?» у респондентів були наступні відповіді: «Здатність працювати без нагляду керівництва», «Метапредметна компетентність у сфері метапредметних вмінь», «Науково-методична грамотність», «Компетентність у сфері наукових досліджень», «Здатність адаптуватися до інформаційно-освітнього середовища», «Психоемоційна стабільність», «Самооцінка професійної діяльності вчителя», «Соціальна компетентність», «Компетентність у сфері комунікативної взаємодії», «Здатність керувати часом, або тайм-менеджмент», «Цифрова грамотність та культура мережевого спілкування», «Креативність та творчий підхід», «Компетентність у сфері соціально-емоційної адаптації учнів (педагогічної психології), «Компетентність у сфері використання нових інформаційно-інноваційних технологій», «Онлайн-компетентність у сфері організації та проведення дистанційного змішаного навчання», «Педагогічна мовна компетентність».

Результати проведеного опитування націлили нас на розгляд векторів необхідних змін у розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

**Вектори сучасних змін у розвитку професійної компетентності
вчителів у системі методичної роботи початкової школи**

Вектори змін	Розвиток професійної компетентності в системі методичної роботи
Стрімкий розвиток інформаційних технологій	<i>Компетентність у галузі методів та технологій навчання:</i> - володіння засобами обробки, зберігання та передачі інформації (персоналізоване навчання, ігрові технології та онлайн-режим навчання); - уміння використовувати ІКТ в освітньому процесі (безпечне використання гаджетів); - здатність до самонавчання в галузі інформаційних технологій (уміння та навички для роботи з онлайн-платформами)
Вплив зміни ринку освітніх послуг на професійні вимоги до вчителя	<i>Компетентність у сфері диференційованого підходу та персоналізованого навчання:</i> - уміння побудувати індивідуальну траєкторію дитини, враховуючи потреби та особливості кожного учня (інклюзія). <i>Компетентність у сфері корекційної роботи та психологічної діагностики:</i> - здатність до аналізу та самоаналізу освітньої професійної діяльності; - здатність до самонавчання в предметній галузі. <i>Компетентність у сфері взаємодії:</i> - здатність до взаємодії; - здатність працювати в команді
Зміни в соціально-економічній сфері	<i>Компетентність у сфері міжкультурної комунікації:</i> - здатність до міжкультурної комунікації. <i>Компетентність у сфері організації комунікації:</i> - уміння якісно комунікувати з зовнішніми й внутрішніми стейкхолдерами; - здатність до планування, досягнення освітніх цілей
Непередбачувані стресові події	<i>Адаптивна компетентність у сфері екстрених, непередбачуваних стресових ситуацій:</i> - здатність організовувати свою роботу так, щоб ефективно виконувати свої професійні обов'язки; - здатність гнучко адаптуватися у змінних життєвих ситуаціях; - здатність до комунікативних, міжособистісних навичок.

Як визначено у професійному стандарті, професійну компетентність вчителя початкових класів слід постійно розвивати, удосконалювати. Проте важливо знати вчителю початкових класів, що саме в першу чергу потребує розвитку й уваги.

Виходячи з матеріалів наведеного вище опитування та представленого нами у підрозділі 1.1 першого розділу визначення професійної компетентності вчителя у системі методичної роботи початкової школи,

нижче ми деталізували це поняття, яке є базовим для створення наведеної у підрозділі 1.2 другого розділу авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи.

Розглянемо такі напрямки:

1. **Аналіз та самооцінка професійної діяльності** – рефлексія щодо власних педагогічних методів і їхньої ефективності.

Професійна діяльність вчителя початкових класів повинна бути ефективною на основі наявних ресурсів і в той же час досягти найвищої продуктивності. І. Коновальчук зазначає, що ознаки якості діяльності вчителя – це «істотні прояви діяльності, що характеризують своєрідність і свідчать про відповідність того чи іншого способу буття в професії (парадигмі), професійним нормам (стандартам) і освітнім потребам суспільства» [86].

У сучасному освітньому просторі важливою складовою професійної діяльності є постійний аналіз та самооцінка, що є ключовими елементами розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів і сприяє критичному оцінюванню власної діяльності, аналізу методів навчання, вияву сильних сторін та аспектів, що потребують вдосконалення. Основні аспекти аналізу включають: дидактичний (ефективність використання методик навчання, рівень засвоєння знань учнями); психолого-педагогічний (взаємодія з учнями, мотивація до навчання); організаційний аспект (управління навчальним процесом, планування уроків); рефлексивний (здатність до саморозвитку, корекція власної діяльності). Самооцінка професійної діяльності вчителя може здійснюватися за допомогою різних методів, серед яких: аналіз і самоаналіз проведених уроків, заходів: ведення педагогічного щоденника; анкетування та тестування (оцінка власної професійної компетентності); спостереження та відеозапис уроків (оцінка власних комунікативних та методичних навичок); зворотний зв'язок від колег (участь у методичних об'єднаннях та обговорення викладацьких стратегій); залучення до професійного розвитку.

Зауважимо, що саме систематичний аналіз і самооцінювання професійної діяльності є невід'ємною частиною розвитку сучасного вчителя початкових класів. Воно сприяє покращенню якості навчального процесу, вдосконаленню педагогічної майстерності та створенню ефективного освітнього середовища. Постійний аналіз своєї діяльності допомагає вчителю бути гнучким, адаптивним та відкритим до інновацій, що є важливими якостями у сучасній освіті.

2. Участь у методичних об'єднаннях та семінарах – обмін досвідом з колегами, ознайомлення з новими методиками викладання.

Одним із ключових напрямків розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів є методичні об'єднання, які сприяють обміну досвідом, освоєнню нових методик викладання та адаптації до сучасних викликів освіти. Завдяки цим об'єднанням надається можливість: обговорювати актуальні проблеми освіти та шукати ефективні шляхи їхнього вирішення; ознайомлюватися з новими освітніми технологіями та методиками; ділитися власним досвідом та отримувати корисні поради від колег; розробляти інноваційні навчальні матеріали та програми; розширювати професійні зв'язки та знаходити нових партнерів для співпраці; створити сприятливе середовище для співпраці між учителями.

Методичні об'єднання початкових класів можуть функціонувати в різних форматах: очні зустрічі (лекції, тренінги, майстер-класи); віртуальні (онлайн-зустрічі педагогів із різних регіонів для обговорення актуальних тем); освітні вебінари та інтерактивні платформи (використання цифрових технологій для обміну досвідом у режимі реального часу); міжнародна співпраця та проєкти (залучення іноземних освітніх експертів для підвищення кваліфікації); соціальні мережі та професійні онлайн-спільноти (активне використання платформ для обговорення та поширення кращих практик; міждисциплінарні групи (співпраця між вчителями різних предметів для створення комплексних освітніх програм); практичні семінари (обмін

реальним досвідом шляхом спостереження відкритих уроків та аналізу їхньої ефективності).

Залучення сучасних технологій та інтерактивних підходів до формату проведення, участь у науково-практичних педагогічних та психологічних семінарах, конференціях, тренінгах, воркшопах, форумах, міжнародних проєктах формує культуру безперервного професійного розвитку. Попри численні переваги, методичні об'єднання стикаються з такими викликами, як обмежений час педагогів, недостатня технічна підтримка онлайн-форматів та потреба в більшій мотивації вчителів до участі.

3. Розробка та впровадження інноваційних технологій – використання сучасних методів навчання, інтеграція цифрових інструментів у освітній процес.

«Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями. Інновації стали життєво важливим елементом освіти і важливим механізмом, який дозволяє створити процес випереджального розвитку в усіх сферах діяльності, з метою інтеграції української освіти до європейського освітнього простору» [3].

Інноваційні технології в освіті – це нові методи, технології, способи взаємодії вчителя та учнів, що забезпечує ефективне досягнення результатів педагогічної діяльності. Освітні виклики вимагають від освітян постійного професійного зростання та адаптації. Інноваційні технології відіграють ключову роль у розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів, забезпечуючи йому можливості для вдосконалення методичних підходів, інтерактивного навчання та ефективного управління освітнім процесом. З цією метою звернемо увагу на готовність вчителя початкових класів до інноваційної діяльності – «це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у майбутнього педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості й

рефлексії» [3]. Ця готовність визначається такими показниками: володіння інформацією про інноваційні освітні технології; знання методики їхнього впровадження; усвідомлення своєчасного впровадження технологій у освітній процес; впровадження власних творчих ідей в експериментальній діяльності.

Інтеграція сучасних технологій в педагогічну діяльність вчителя початкових класів сприяє: розширенню методичного інструментарію (використання цифрових технологій дозволяє урізноманітнити підходи до викладання та адаптувати їх під індивідуальні потреби учнів); формуванню інформаційно-цифрової компетентності (оволодіння цифровими інструментами підвищує ефективність навчального процесу); зростанню рівня самоосвіти та професійного вдосконалення (онлайн-курси, вебінари, наукові конференції сприяють безперервному навчанню); посиленню комунікативних та інтерактивних навичок (упровадження онлайн-платформ покращує взаємодію між вчителем, учнями та батьками).

Незважаючи на переваги, використання інноваційних технологій в освітньому процесі супроводжується низкою викликів перед освітянами: необхідність технічного забезпечення та підготовки вчителів; опір традиційним методам навчання; проблеми цифрової безпеки та захисту персональних даних.

Отже, розробка та впровадження інноваційних технологій є важливим фактором розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи. Для цього необхідно: підвищувати рівень цифрової грамотності вчителів; розповсюджувати систему наставництва та підтримки педагогів; розширювати співпрацю з науковими та освітніми установами.

4. Підготовка та проведення відкритих уроків – демонстрація власних методичних знахідок, отримання зворотного зв'язку від колег.

Проведення відкритих уроків є одним із напрямків розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів. Вони сприяють

вдосконаленню педагогічної майстерності, розвитку рефлексивних навичок та інтеграції сучасних освітніх методик та вимагають від педагога ретельного планування, аналізу та творчого підходу до навчального процесу. Участь у відкритих уроках як у ролі ведучого, так і в ролі спостерігача сприяє: *підвищенню методичної підготовки; формуванню рефлексивних навичок* (аналіз проведеного уроку допомагає оцінити його ефективність, визначити сильні сторони та аспекти, що потребують покращення); *розвитку комунікативних навичок* (взаємодія з колегами, учнями та експертами сприяє покращенню здатності до конструктивного діалогу та професійного обговорення); *створенню інноваційного підходу до навчання* – обмін досвідом та отримання зворотного зв'язку сприяє впровадженню нових методик у повсякденну практику.

Незважаючи на значні переваги, підготовка відкритих уроків може супроводжуватися труднощами, зокрема: *часові обмеження* – необхідність додаткової підготовки та створення якісного контенту; *психологічний бар'єр* (стрес через оцінку з боку колег); *необхідність технологічної підготовки* (використання цифрових ресурсів та інтерактивних платформ). Для подолання цих викликів необхідно: впроваджувати систематичні тренінги та обговорення серед педагогів; використовувати онлайн-інструменти для підготовки та аналізу уроків; заохочувати співпрацю та наставництво серед учителів.

Отже, підготовка та проведення відкритих уроків сприяють методичному вдосконаленню, підвищенню якості навчального процесу та створенню умов для інтеграції інноваційних підходів. Участь у таких заходах допомагає педагогам критично оцінювати власну діяльність, вдосконалювати свої навички у відповідності до сучасних освітніх стандартів.

5. Науково-дослідна діяльність – написання статей, участь у конференціях, дослідження актуальних питань початкової освіти.

Науково-дослідна діяльність є одним із найважливіших напрямків розвитку професійної компетентності сучасного вчителя початкових класів і

відіграє ключову роль у вдосконаленні методичних підходів, інтеграції новітніх технологій у навчальний процес та формуванні критичного мислення. Дослідження освітніх тенденцій, розробка авторських методик та їхнє впровадження сприяють зростанню професійної компетентності, розвитку особистісних якостей педагога. Одним із ключових інструментів професійного розвитку є науково-дослідна діяльність, яка охоплює написання статей, участь у конференціях і дослідження актуальних питань початкової освіти. Ця діяльність сприяє не лише вдосконаленню педагогічної майстерності, а й підвищенню якості навчання учнів.

Залучення вчителів до науково-дослідної діяльності сприяє: *розширенню теоретичних знань* (аналіз наукових джерел та сучасних досліджень дозволяє педагогу глибше розуміти освітні тенденції та закономірності розвитку початкової освіти); *формуванню критичного мислення та аналітичних навичок* (участь у дослідницьких проєктах допомагає оцінювати ефективність навчальних методик та адаптувати їх до потреб учнів); *вдосконаленню навичок написання наукових статей* (систематизації знань, логічного мислення та здатності узагальнювати результати педагогічної практики); *професійному спілкуванню та обміну досвідом* (участь у наукових конференціях і семінарах сприяє встановленню зв'язків між освітянами, обговоренню актуальних проблем та пошуку ефективних рішень); *розвитку інноваційного підходу* (дослідження нових технологій та методик навчання стимулює творчість педагога та дозволяє впроваджувати сучасні інструменти у навчальний процес); *проведенню педагогічних експериментів* (апробація нових методик навчання, інтеграція цифрових технологій у навчальний процес); *співпраці з науковими установами та участі у грантових програмах* (розширення можливостей для професійного розвитку та впровадження інновацій у педагогічну практику).

Хоча науково-дослідна діяльність має значні переваги, вона також пов'язана з певними труднощами: дефіцит часу (поєднання викладацької діяльності з науковими дослідженнями потребує ефективного тайм-

менеджменту); обмежені ресурси (недостатній доступ до наукових баз даних та методичних матеріалів); недостатня методологічна підготовка (потреба у спеціальних тренінгах та курсах із наукової роботи). Для подолання цих викликів необхідно: розвивати систему професійного наставництва та підтримки молодих науковців; створювати освітні платформи для вільного доступу до наукових матеріалів; запроваджувати спеціалізовані курси з основ наукової діяльності для педагогів.

Науково-дослідна діяльність є важливим фактором розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи. Написання статей, участь у конференціях та дослідження актуальних проблем освіти сприяють вдосконаленню педагогічної майстерності, розширенню професійних контактів та впровадженню інновацій у навчальний процес. Важливо підтримувати дослідницьку активність педагогів, створюючи умови для їхнього професійного та наукового зростання.

6. **Наставництво** – передача досвіду молодим педагогам, сприяння їхньому професійному розвитку.

Наставництво є одним із напрямків розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, особливо в умовах сучасних освітніх змін. Воно сприяє адаптації молодих учителів, допомагає вдосконалювати педагогічні навички та формує культуру безперервного навчання. Для вчителів початкових класів наставництво є ключовим механізмом для формування професійної компетентності та підвищення якості навчального процесу, що сприяє розвитку таких важливих аспектів професійної компетентності: *методична грамотність* (наставники допомагають молодим учителям освоїти ефективні методики викладання, розробку навчальних матеріалів та адаптацію освітніх програм до потреб учнів); *психолого-педагогічна підготовка* (наставник ділиться досвідом щодо роботи з дітьми молодшого шкільного віку, вирішення конфліктних ситуацій та застосування індивідуального підходу до кожного учня); *рефлексивна*

діяльність (наставники сприяють розвитку навичок саморефлексії, аналізу власних уроків та критичного оцінювання професійних досягнень); *впровадження інновацій* (наставництво сприяє швидшому освоєнню сучасних освітніх технологій та інтеграції новітніх методик у навчальний процес); *розвиток комунікативних навичок* (ефективна співпраця з наставником формує навички командної роботи, взаємодії з колегами, учнями та батьками). Основні форми наставництва: *індивідуальне* (досвідчений педагог допомагає молодому вчителю адаптуватися до професійної діяльності, надає поради щодо планування уроків та організації навчального процесу); *групове* (взаємодія між кількома педагогами для спільного вирішення освітніх завдань, обговорення методичних знахідок та обміну досвідом); *колегіальне* (співпраця між педагогами, які мають приблизно однаковий рівень досвіду, що сприяє спільному професійному зростанню); *цифрове* (використання онлайн-платформ, вебінарів та соціальних мереж для обміну знаннями, консультування та підтримки учителів).

Попри значні переваги, наставництво стикається з певними труднощами: *недостатня мотивація наставників* (відсутність матеріального чи нематеріального стимулювання може знижувати ефективність програми наставництва); *брак часу* (поєднання наставницької діяльності з основним навчальним навантаженням може бути складним завданням); *нестача підготовлених наставників* (не всі досвідчені вчителі мають необхідні навички для ефективного наставництва). Для подолання цих викликів варто: розробити системи заохочення та підтримки наставників; організовувати спеціальні тренінги з методики наставництва; використовувати сучасні цифрові технології для гнучкого наставництва.

Отже, наставництво є потужним інструментом розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи. Воно сприяє вдосконаленню педагогічної майстерності, підвищенню якості навчального процесу та формуванню культури професійного розвитку.

Впровадження ефективних програм наставництва дозволить покращити рівень освіти, адаптувати молодих педагогів до сучасних викликів і сприятиме формуванню інноваційного освітнього середовища.

2.2. Розроблення й теоретичне обґрунтування авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи та визначення організаційно-педагогічних умов її забезпечення

Замовники освітніх послуг уявляють учителя початкових класів як особу, яка є конкурентоспроможною на ринку праці, уміє самостійно організовувати свою професійну діяльність в умовах, що постійно змінюються. Для підтримання ефективного функціонування освітнього середовища у початковій школі система методичної роботи повинна змінюватися та удосконалюватися згідно з вимогами часу. Якщо досягнутий рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів на цьому етапі стає неефективним, то знову виникає необхідність у трансформації всієї соціально-педагогічної системи. Саме застосування адаптивного підходу, який висвітлено нами у розділі 1, забезпечує здатність до зміни параметрів методичної системи у відповідь на зміну ситуації для усунення суперечностей.

Таким чином, нагальною потребою часу є створення моделі методичної системи з розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, що забезпечить динамічне пристосування цієї системи в умовах нестабільності. У ході розроблення моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи ми використали метод моделювання. Застосування цього методу теоретично обґрунтовано в наукових дослідженнях Т. Борової, Г. Єльнікової, О. Єрмоєнко, В. Луначека, В. Ростовської, З. Рябової, Т. Сорочан.

Серед науковців немає повної узгодженості щодо понять: модель, моделювання. Модель – це є узагальнений уявний образ, що відображає структуру й функції конкретного об'єкта вивчення [78]. *Модель* – це певна структура; *моделювання* – навколишній світ, замінений спрощеною, зрозумілою картиною [4; 175]. У контексті наукового дослідження нам імпонує думка В. Маслова, який наголошує, що «модель» – це зовнішнє відображення за допомогою різних способів та форм найістотніших ознак, рис і якостей, які властиві конкретному об'єкту або процесу, що нас цікавить, чи його окремі складники [139], а моделювання – це і метод, і підсистема управління, яка має специфічні функції й форми прояву. Отож, це і є характеристикою дидактичного процесу, циклу формування та розвитку компетентностей [115]. Модель – це система компонентів, що містять повну інформацію про об'єкт або процес. Моделювання дозволяє вивчати закономірності об'єкта дослідження, обґрунтовувати нову теорію тощо.

Під час розробки представленої в дослідженні авторської моделі ми звернули увагу на дослідження Т. Пушкар, яка вважає, що до складу моделі можна запропонувати такі компоненти: цільовий компонент; змістовий компонент (змістово-діяльнісний, змістово-процедурний); процесуальний (діяльнісний, технологічний, діяльнісно-процедурний); результативний (оцінно-результативний, оцінно-рефлексивний, дослідницько-рефлексивний, аксіологічний) [167]. Ю. Шабала в структурі своєї моделі пропонує наступні блоки: цільовий; теоретичний; процесуальний, рефлексивний; результативний [209].

На основі вищезазначеного ми пропонуємо в структурі авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи такі взаємопов'язані компоненти: концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, адаптивно-результативний. Висвітлимо їх нижче (рис. 2.4).

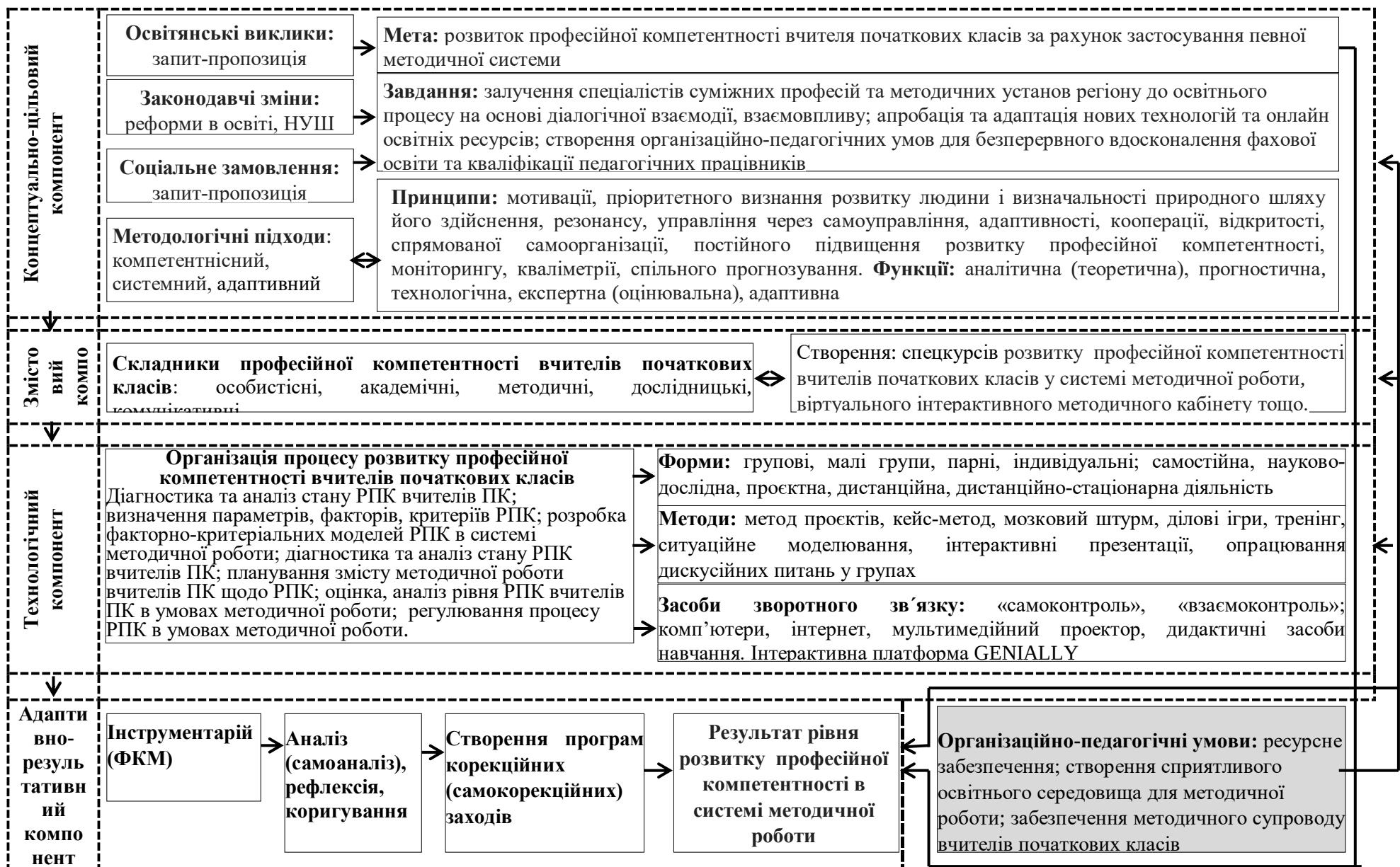

Рис. 2.4. Авторська модель РПКВПК у системі методичної роботи

Концептуально-цільовий компонент передбачає перш за все формування цілей методичної роботи вчителя початкових класів у нових умовах. Сучасна освіта зазнає трансформацій, зумовлених цифровізацією, інтеграцією інноваційних технологій та зміною підходів до навчання. У таких умовах методична робота вчителя початкових класів стає не лише засобом професійного розвитку, а й важливим чинником підвищення якості освіти. Формування нових цілей методичної роботи дозволяє адаптувати освітній процес до сучасних викликів. Наведемо основні цілі методичної роботи: підвищення професійної компетентності вчителя; впровадження інноваційних технологій; розвиток професійної взаємодії та співпраці; розвиток навичок критичного мислення та рефлексії у педагогічній діяльності; формування педагогічної культури та етики професійної діяльності.

Підвищення професійної компетентності вчителя: постійне оновлення знань про сучасні освітні технології (онлайн-курси з використання інтерактивних платформ для навчання, таких як Kahoot чи Quizizz; самостійне вивчення методичних посібників та наукових статей про новітні підходи в освіті); розвиток педагогічної майстерності через самоосвіту, участь у тренінгах, курсах та методичних об'єднаннях (залучення до професійних онлайн-спільнот для обміну досвідом, відвідування тренінгів з інклюзивного навчання та диференційованого підходу); опрацювання нових методик викладання, що відповідають вимогам Нової української школи.

Впровадження інноваційних технологій (використання цифрових інструментів для організації дистанційного та змішаного навчання): створення інтерактивних уроків у Google Classroom, використання платформи Zoom для відеоконференцій; розробка навчальних відеоуроків та їхнє розміщення на YouTube або у внутрішніх шкільних ресурсах; використання мобільного додатка Classtime для контролю знань учнів; інтеграція інтерактивних методів навчання (гейміфікація, STEAM-освіта,

проектна діяльність); застосування штучного інтелекту та адаптивного навчання для персоналізації освітнього процесу (LearningApps, Wordwall).

Розвиток професійної взаємодії та співпраці (обмін досвідом з колегами через участь у методичних семінарах, конференціях та вебінарах; впровадження наставництва як засобу підтримки молодих педагогів (створення шкільної системи менторства для початківців); підготовка методичних рекомендацій для нових вчителів; залучення до міжнародних освітніх проєктів і програм для інтеграції світового педагогічного досвіду (обмін педагогічним досвідом з іноземними колегами через онлайн-платформи, співпраця з міжнародними волонтерськими програмами в освіті).

Розвиток навичок критичного мислення та рефлексії у педагогічній діяльності (аналіз власної педагогічної діяльності через ведення педагогічного щоденника; використання самооцінки та зворотного зв'язку від колег і учнів).

Формування педагогічної культури та етики професійної діяльності (дотримання етичних норм у спілкуванні, використання методів ненасильницького спілкування та дотримання принципів педагогічної етики; організація відкритих уроків для обміну досвідом і вдосконалення власного стилю викладання).

Отже, методична робота в нових умовах спрямована на адаптацію до сучасних викликів та вимагає від педагогів гнучкості, готовності до навчання, активної взаємодії з освітньою спільнотою, що сприятиме підвищенню рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів та формуванню нового покоління компетентних освітян.

Змістовий компонент моделі включає: складники професійної компетентності вчителів початкових класів: особистісні, академічні, методичні, дослідницькі, комунікативні (розглянуті в 1 розділі 2 підрозділу); спецкурс для вчителів початкових класів «Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи»; змістове наповнення віртуального інтерактивного кабінету.

Відповідно до вимог сьогодення пріоритетними завданнями методичної роботи початкової школи стали усвідомлення вчителями необхідності змін в освіті; готовність до розв'язання завдань НУШ; сформованість професійної компетентності для участі в освітніх процесах, створення єдиного адаптивного простору. Зазначений простір базується на поняттях про створення діалогічної основи взаємодії, партнерських взаємовідносин всіх учителів методичного об'єднання початкових класів для досягнення спільної мети, це і пошук компромісного діалогу, гармонійність у відносинах, взаєморозуміння, взаємодопомога, результативна співпраця – найголовніший показник ефективної роботи вчителів методичних об'єднань.

Реалізація забезпечення індивідуальної траєкторії методичної роботи початкових класів можлива за умови впровадження спецкурсу для вчителів початкової школи «Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи», який розрахований на 15 годин.

Актуальність спецкурсу обумовлена потребою вчителів початкових класів отримати практичні поради щодо організації методичної роботи з питання розвитку та удосконалення рівня професійної компетентності.

Мета спецкурсу – надати теоретичну й практичну допомогу вчителям початкових класів в організації методичної роботи в закладі освіти щодо підвищення рівня професійної компетентності.

Завдання спецкурсу: ознайомити слухачів із суттю поняття «професійна компетентність учителя», сучасними підходами до підвищення рівня розвитку професійної компетентності; показати форми й методи організації методичної роботи, які спрямовані на формування та розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів; з'ясувати загальні засади формування професійної компетентності вчителів. Реалізація завдань для досягнення освітніх результатів спецкурсу здійснюється шляхом: виконання практичних завдань для застосування на практиці отриманих теоретичних знань; участі у груповій взаємодії для використання у професійній діяльності

здобутих знань і умінь; проведення вчителями вступного, вихідного та підсумкового діагностування.

Після проходження курсу вчителі *знають*: нормативно-правове забезпечення методичної роботи; сутність та характеристику професійної компетентності вчителя початкових класів; методики діагностування стану професійної компетентності вчителя початкових класів; *вміють*: застосовувати сучасні підходи до розвитку професійної компетентності вчителів на рівні закладу освіти; реалізовувати компетентнісний підхід в організації методичної роботи з учителями початкових класів.

Нижче нами наведена анотація освітніх модулів, спрямованих на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів, які є складовою змістовного наповнення запропонованої моделі.

Анотація освітніх модулів

1. Професійна компетентність вчителя початкових класів

1.1. Нормативно-правове забезпечення методичної роботи в закладі освіти

Концепція формування правового поля освіти. Нормативно-правові акти, що забезпечують процес оновлення національної освіти, її перехід на якісно новий рівень. Права педагогічних працівників. Регулювання трудових відносин в освітній галузі. Роль атестації, сертифікації педагогічних працівників у підвищенні фахової майстерності та загальної компетентності вчителів початкових класів.

1.2. Модернізація методичної роботи в закладі освіти

Актуальні проблеми реформування сучасної освіти в Україні. Рефлексія освітньої реформи, акцентування уваги на опрацюванні та пропаганді її позитивних досягнень. Поняття «модернізація освіти», «системний підхід в освіті», «компетентнісний підхід в освіті», «адаптивний підхід в освіті». Посилення значення методичної роботи в період реформування системи освіти. Актуалізація проблеми модернізації методичного супроводження неперервного професійного зростання

педагогів. Визначення сутності методичної роботи, її мети. Напрями модернізації методичної роботи: оновлення її змісту, форм і методів.

1.3. Сутність та характеристика професійної компетентності вчителя початкових класів

Поняття: «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід», «адаптивний підхід», «компетентнісна освіта», «професійна компетентність вчителя початкових класів», «методична компетентність вчителя початкових класів». Принципи компетентнісної освіти. Цілі та результати освітньої діяльності з позиції компетентнісного підходу. Підходи до конструювання моделей компетентності вчителя початкових класів. Структура, сутність професійної компетентності вчителя початкових класів. Основні напрями формування та розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у закладі освіти.

1.4. Діагностування визначення ефективності методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів

Поняття якості освіти. Якість освіти через її оцінювання. Моніторингові дослідження – інформаційно-аналітичне забезпечення. Застосування факторно-критеріальних моделей для вимірювання в педагогічних дослідженнях. Використання табличного редактора Excel для автоматизації розрахунків кваліметрічних показників. Застосування факторно-критеріального моделювання для визначення якості освітнього процесу в закладі освіти.

2. Методична робота в закладі освіти

2.1. Сучасні підходи до методичної роботи в закладі освіти

Головне завдання методичної роботи. Принципи, функції методичної роботи. Організація та проведення моніторингу стану методичної роботи початкової школи. Структура методичної роботи: цілі, завдання, організація діяльності предметних кафедр, методичних об'єднань, творчих тимчасових груп. Мережева взаємодія із закладами вищої освіти, науковими консультантами, центрами інформації, фондами. Ресурсне забезпечення

системи методичної роботи. Сучасні форми методичної роботи: колективні, групові, індивідуальні.

2.2. Завдання методичних об'єднань на сучасному етапі розвитку освіти

Основні напрями модернізації методичних об'єднань у закладі освіти. Основна мета методичної роботи вчителів початкових класів на рівні закладу освіти. Ключові завдання: допомога вчителю у створенні власної траєкторії професійного розвитку; підвищення загальної культури педагогічного колективу, розкриття його творчого потенціалу; формування умов для взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Напрями їхньої реалізації в закладі освіти. Ефективність діяльності методичних об'єднань та причини неефективної роботи. Етапи професійного зростання вчителів початкових класів. Робота методичних об'єднань учителів початкових класів. Умови для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів.

2.3. Форми і методи методичної роботи в закладі освіти

Принципи організації дієвих методичних об'єднань. Форми методичної роботи: індивідуальні, групові, фронтальні. Наставництво, коучинг як форми професійної підтримки учителя, налагодження взаємодії для досягнення визначених цілей особистості або групи людей, які об'єднані спільною метою. Самоосвіта з провідною роллю наставництва. Тренінгова форма.

2.4. Методологічні підходи до організації методичної роботи в закладі освіти

Освітній процес як цілісна соціально-педагогічна система. Складові освітнього процесу: цілі освіти, зміст освіти, методи навчання, організаційні форми навчання, форми організації спільної освітньо-пізнавальної діяльності, реальний результат. Учасники освітнього процесу: адміністрація, учителі, учні. Моделювання освітнього процесу.

2.5. Освітнє середовище закладу освіти. Індивідуальний маршрут розвитку вчителя початкових класів

Освітнє середовище закладу освіти. Основні поняття, визначення, характерні риси дистанційної освіти. Нормативна база дистанційної освіти в Україні. Забезпечення дистанційного навчання. Особливості організації освітнього процесу за дистанційною формою. Технології дистанційного навчання. Використання віртуальних освітніх середовищ для дистанційного навчання. Приклади освітніх середовищ для дистанційного навчання, сайти.

Бази даних та принципи їхньої організації. Пошук інформації в базі даних (нормативно-правові документи України, сайти, платформи). Форуми й групи за інтересами.

2.6. Моніторинг якості діяльності методичної служби в закладі освіти

Поняття ефективності роботи методичних об'єднань. Застосування критеріїв визначення ефективності методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів. Кваліметричний підхід: вимірювання якості через кількісне описання. Факторно-критеріальне моделювання: представлення складних властивостей предмета у вигляді параметрів, факторів, критеріїв. Створення факторно-критеріальних моделей діяльності учасників освітнього процесу. Технологія використання факторно-критеріального моделювання.

3. Реалізація програми спецкурсу з розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у закладі освіти

Ознайомлення з діяльністю методичних об'єднань закладу освіти: сутність і специфіка діяльності; реалізація основних функцій, створення умов для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів. Висвітлення інноваційних форм роботи методичних об'єднань. Обмін досвідом у реалізації індивідуального вектора розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів.

4. Діагностичний модуль

4.1. Вхідне/вихідне діагностування

Анкетування та обробка результатів вхідного/вихідного діагностування.

4.2. Коригування планів індивідуального вектора РПКВПК

Презентація та захист індивідуальних проєктів. Висвітлення їхньої актуальності, змісту. Відповіді на запитання.

Для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у методичній роботі пропонуємо використовувати електронні інтерактивні дошки: Nearpod, Pear Deck, Wizer.me, Lino, Scrumblr, Twiddla, Thinglink, Popplet, Classroom Screen, Genially. У своєму дослідженні для підвищення ефективності методичної роботи ми запропонували застосувати мультитизадачну онлайн-платформу Genially (презентації з яскравими візуальними ефектами із завантаженням медіафайлів із Dropbox, Google Maps, Infogram, YouTube), що дозволяє організувати інформаційно-методичний супровід педагогів за допомогою мережевих ресурсів. Надаємо інструкцію про реєстрацію на цю онлайн-платформу (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Покрокова інструкція «Genially – на допомогу вчителю»

Розглянемо інформаційно-методичний супровід вчителів початкових класів за допомогою мережевих ресурсів – *віртуальний інтерактивний методичний кабінет*. Основною метою діяльності кабінету є створення інформаційно-методичної бази для вчителів початкових класів та удосконалення їхньої професійної кваліфікації, самоосвіти за індивідуальним методичним супроводом. Це новий формат доступу до електронного сховища

освітніх матеріалів та взаємодії з педагогами: ведення електронного документообігу; доступність всіх нормативних документів; проведення дистанційних нарад, семінарів, конкурсів; моніторингу якості освіти; методичної діяльності; оновлення форм і методів, прийомів науково-методичної роботи; створення умов для розвитку фахової компетентності вчителів у системі методичної роботи шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій. Орієнтовний зміст кабінету: банк даних програмно-методичної, нормативно-правової, науково-технічної інформації; навчально-методичні консультації для вчителів; координація колективних і індивідуальних форм роботи та самоосвіти; задоволення запитів в інформації професійно-особистісної орієнтації вчителів; поширення кращого педагогічного досвіду та інноваційних технологій; віртуальна діагностика.

У *технологічному компоненті* роз'яснено розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів, що залежить від наявності необхідних ресурсів для організації цього процесу, а саме: навчально-методичні, інформаційні; застосування поточного моніторингу; сприятливий психологічний клімат у колективі (доброзичлива та ділова критика, відсутність тиску керівництва, узяти на себе відповідальність за результати своєї професійної діяльності). Процес із розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів ґрунтується на кооперативній діалогічній взаємодії коуч-тренера та вчителя початкових класів щодо визначеності мети, очікуваних результатів, залученні зацікавлених сторін для спільної роботи, наявності інформаційної відкритості, вільного доступу до навчально-методичних матеріалів, наукової літератури, комп'ютерної техніки. Умотивованість вчителів початкових класів – готовність до гнучкості в діяльності; побудови індивідуальної траєкторії з розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів; пошуку інноваційних форм і методів навчання, а також адаптивних механізмів реалізації реальної мети, самовдосконалення та самореалізації; освітньо-інформаційний простір, де відбувається активізація й розвиток творчого

потенціалу вчителя початкових класів. Насичення освітнього простору в методичній системі відбувається за рахунок гнучкої організації, що включає: реорганізацію для забезпечення доступу вчителів початкових класів до пізнання (тренінги, групове або самостійне завдання, мультимедійні ресурси); упровадження різноманітних форм роботи, інноваційних методів і засобів, інтерактивних технологій навчання в залежності від потреб освітньої діяльності вчителів початкових класів; розроблення та використання ресурсів зворотного зв'язку. Під час упровадження спецкурсу «Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи» були задіяні різноманітні форми організації професійної діяльності (корпоративне навчання); техніки: метод проєктів, кейс-метод, мозковий штурм, ділові ігри, ситуаційне моделювання, інтерактивні презентації, опрацювання дискусійних питань у групах; засоби зворотного зв'язку: коучинг та самокоучинг; інноваційні засоби: інтерактивні лекції з використанням презентацій, інтерактивної дошки; електронний методичний супровід (створено й апробовано самокеровану інтерактивну онлайн-дошку на платформі Genially).

Адаптивно-результативний компонент включає аналіз результативності, тобто ідентифікацію сильних та слабких сторін розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи та зворотний зв'язок з метою побудови індивідуальної коригувальної освітньої траєкторії. Проведення періодичного збору інформації про рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, реальний вектор індивідуально-освітньої траєкторії можна зробити за допомогою кваліметричних моделей. З цією метою коуч-тренери надають консультації, проводять тренінги та майстер-класи вчителям початкових класів. Відбувається пошук компромісного діалогу й забезпечення гнучкості для досягнення освітньої мети в сучасних мінливих умовах. Запропонована модель надає можливість у стислій формі відобразити інформацію про механізм адаптації освітнього процесу до індивідуальних особливостей

розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, що насамперед базується на методі самостійної роботи, самоконтролю, самоаналізу, прийомах дослідницької діяльності, розвитку й удосконаленні вмінь самостійно працювати, здобувати знання.

Важливою частиною створення моделі є формування гнучких зв'язків між її складниками з урахуванням законодавчих змін (перш за все впровадження Концепції НУШ) та нестабільних економічно-політичних умов, що спричиняють зміни в освітньому процесі; потреби у висококваліфікованих спеціалістах, які зможуть демонструвати здатність щодо перебудови своєї професійно-педагогічної діяльності відповідно до сучасних викликів в освіті. *Загальна мета представленої моделі* – розвиток професійної компетентності вчителя початкових класів за рахунок застосування певної методичної системи. Виходячи з поставленої мети, реалізація моделі передбачає вирішення таких завдань: залучення спеціалістів суміжних професій до співпраці з методичним об'єднанням, організація освітнього процесу на діалогічній основі; апробація, адаптація нових інноваційних технологій, онлайн освітніх ресурсів для забезпечення індивідуального вектора рівня розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів. Виконання вищезазначених завдань можливе при створенні відповідних організаційно-педагогічних умов для розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів, спрямованих на самоорганізацію, самоосвіту вчителів початкових класів.

Зазначимо, що в академічному тлумачному словнику української мови поняття «умова» розуміють як «необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення чого-небудь або сприяє чомусь» [1]. Педагогічна умова – це прийом, фактор та сукупність заходів, що впливають на ефективність функціонування педагогічної системи [210]. Організаційно-педагогічні умови є різновидом педагогічних умов, які залежать від особливостей організації освітнього процесу. Визначення понять «умова»,

«педагогічні умови» та «організаційно-педагогічні умови» можна побачити в наукових розвідках науковців [35; 137; 142; 176; 177; 204].

На основі аналізу досліджень визначень поняття «організаційно-педагогічні умови» робимо висновки, що немає однозначного його трактування. Більшість авторів це поняття визначають як тлумачення умов обставин педагогічного процесу, упорядкованого та узгодженого взаємодією суб'єктів, які спільно виконують певну програму або поставлену мету.

Ураховуючи вищезазначене, ми розглядаємо *«організаційно-педагогічні умови»* як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів освітнього середовища на адаптивних засадах, спрямованих на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів і можливих за умов динамічності, гнучкості, адаптованості.

У посібнику «Підвищення професійної компетентності педагога» дослідники К. Віаніс-Трофименко, Г. Лісовенко [30] описали організаційно-педагогічні умови зростання професійної компетентності, професійного розвитку вчителя, розглянули шляхи вдосконалення професійної компетентності вчителів на основі самодіагностики, самоаналізу уроку, власної педагогічної діяльності.

Досліджуючи удосконалення освітнього процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, А. Зубко виокремив дві групи організаційно-педагогічних умов: умови для забезпечення процесу навчання (рівень професійності; ступінь готовності до навчання); умови для забезпечення вдосконалення освітнього процесу (матеріально-технічне; навчально-методичне забезпечення) [75].

Ю. Шабала у своєму дослідженні щодо умов, які сприяють професійному розвитку учителів початкових класів у системі методичної роботи ЗЗСО, зазначила наступні: оновлення змісту діяльності професійної спільноти, створення інноваційного інформаційно-освітнього середовища в системі методичної роботи, індивідуальна траєкторія професійного розвитку вчителів, системна взаємодія методичних установ у вертикалі, відкритість та

співпраця, що забезпечується залученням батьків, представників громадських організацій, провайдерів освітніх послуг, навчальними закладами, засобами масової інформації [209].

Враховуючи вищезазначене, нами були визначені організаційно-педагогічні умови з розвитку професійної компетентності, а саме:

- умова ресурсного забезпечення, що складається з: нормативно-організаційної, інформаційно-технічної, психоемоційної складових;
- умова створення сприятливого освітнього середовища для методичної роботи;
- умова забезпечення методичного супроводу вчителів початкових класів у системі методичної роботи, що орієнтована на індивідуальну траєкторію розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів.

Розглянемо їх більш детально.

1. Умова ресурсного забезпечення, що складається з: нормативно-організаційної, інформаційно-технічної, психоемоційної складових.

Нормативно-організаційна складова методичної роботи базується на основі державних директивних документів, науково-педагогічних експериментів, технології навчання, навчальних планів і програм, педагогічних рекомендацій, новинок психолого-педагогічних публікацій, інструктивно-методичних матеріалів із проблем організації методичної роботи. Ця діяльність проводиться відповідно до чинного законодавства України в галузі освіти.

Організація методичної роботи охоплює такі напрями: відбір, методичне опрацювання й упровадження в практику науково-практичних досягнень у галузі початкової освіти, надання рекомендацій щодо їхньої роботи в початковій школі; моделювання змісту, форм і методів підвищення професійної кваліфікації, розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів; виявлення, вивчення, поширення перспективного педагогічного досвіду; узгодження мережевої методичної діяльності;

створення позитивного психологічного клімату; теоретично-практична допомога молодим спеціалістам, інтернам у періоди підготовки до атестації, сертифікації курсової перепідготовки (стажування, участь у тренінгах, семінарах-практикумах, вебінарах, майстер-класах) за різними формами (інституційна, дуальна, на робочому місці).

Інформаційно-технічна складова (інформаційно-методичний супровід) враховує особливості розвитку інформаційного суспільства, стрімке опанування онлайн-технологіями, що стало для вчителя початкових класів професійною необхідністю: доступ до значних масивів інформації, якісних, різноманітних баз даних та збереження великого обсягу інформації в електронному вигляді; інструмент пізнання, завдяки якому відбувається урізноманітнення форм подання інформації та видів навчальних завдань, що розширює можливості сприйняття інформації, сприяє кращому розумінню презентованої інформації слухачами, позитивно впливає на продуктивність роботи, якість засвоєння даних; засіб індивідуалізації навчання, урахування пізнавальних потреб та освітніх запитів педагогів, активізації їхньої самостійної діяльності та розвитку позитивної мотивації; інструмент обробки та передавання інформації, засіб самовираження, творчості, можливість створення освітнього середовища; канал спілкування, що дозволяє здійснювати обмін повідомленнями (e-mail, форуми, чати), можливість зв'язку в реальному часі; створення умов для взаємодії стейкхолдерів через єдиний інформаційний простір закладів освіти [66]; розвиток та підвищення ефективності сервісів, освітніх платформ, спрямованих на організацію взаємодії між стейкхолдерами.

Психоемоційна складова методичної роботи базується на основі показників високого ступеня психолого-педагогічної адаптованості й емоційної стійкості, що проявляються в адекватному позитивному емоційному реагуванні вчителя початкових класів на кризову ситуацію. Це пов'язано з достатнім рівнем розвитку емоційно-вольових якостей та впевненості у собі: здатність свідомо керувати своїми почуттями з високим рівнем

саморегуляції, рішучості, дисциплінованості, організованості, самоконтролю тощо. Саме емоційна стійкість – професійно важлива якість, яка є необхідною складовою психічного здоров'я та профілактики емоційного вигорання вчителів початкових класів. З цією метою на онлайн-платформі Genially розміщено розділ з корисними посиланнями «Психоемоційна підтримка вчителя початкових класів» щодо профілактичних заходів активізації особистісного ресурсу емоційної стійкості (додаток В). У віртуальному інтерактивному методичному кабінеті прикріплене посилання на проходження онлайн-тесту, який допоможе вчителю визначити свій емоційний стан та висвітлити відповіді на наступні запитання: «Чому важливо піклуватися про емоційний стан вчителю початкових класів?»; «Як налаштуватися на роботу в умовах невизначеності?»; «Як визначити емоційний стан?» З огляду на емоційне напруження, яке відчуває сьогодні вчитель, можливість виникнення конфліктів у будь-якому професійному колективі зростає.

2. Умова створення сприятливого освітнього середовища для методичної роботи

Методична робота передбачає умову забезпечення індивідуальної траєкторії, яке відповідає потребам і можливостям кожного вчителя початкових класів незалежно від індивідуальних особливостей та рівня методичної підготовленості і є нагальною вимогою часу. Особливої уваги потребує формування мотивації, інтересу до своєї професійної діяльності, розвиток вчителем самого себе через інноваційну діяльність. Головною умовою є вміння побудувати індивідуальну траєкторію розвитку, яка спрямована на самопізнання та самовдосконалення. Рушійною силою розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів виступає мотивація успіху, яка розглядається з двох позицій: економічної та суспільної. Реалізуються всі умови для успішної кар'єри, ураховуючи досягнення високих професійних компетентностей, участь у фахових конкурсах, навчанні та розвитку, менторство тощо. Для поліпшення

мотивації необхідне надання інформації про нові методи та технології навчання. Так, професійні конкурси впливають на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Відповідно до Положення конкурси педагогічних досягнень будь-якого рівня повинні підвищувати престиж педагогічної праці та публічно визнавати внесок педагогічних працівників у розвиток системи. Але, на жаль, сьогодні професійні конкурси є змагальними заходами. Для підтвердження своєї категорії чи переходу наступного рівня кваліфікації педагог проходить процедуру атестації, сертифікації, і участь у конкурсах є показником поширення власного досвіду. Щоб конкурс став інструментом мотивації та розвитку вчителя в системі методичної роботи, слід створити систему, яка дасть змогу набувати нових знань, розвивати та вдосконалювати свою професійну компетентність. Це можливо зробити й на рівні закладу освіти. За аналізом вебсторінок 22 сайтів з різних областей України, ми проаналізували участь учителів у таких конкурсах, як: Міжнародний фестиваль педагогічних інновацій, проєктів – 5 (24 %), обласна онлайн-виставка педагогічного досвіду «Освіта Харківщини ХХІ століття» – 3 (15 %), усеукраїнський експеримент НУШ – 1 (5 %), «Учитель року» – 15 (68 %), кращий дистанційний курс, вебсайт – 4 (18 %), обласний фестиваль «добрих практик» – 2 (9 %), «Калейдоскоп педагогічних знахідок» – 5 (24 %), конкурс ліцею «Шукаємо молоді педагогічні таланти» – 1 (5 %), залучення фахових спеціалістів, тренерів, коучів – 1 (5 %). Найбільший показник участі – у Всеукраїнському конкурсі «Учитель року». Прикладом масової участі в конкурсному випробуванні в Харківській області є обласний фестиваль «добрих практик», який був започаткований за ініціативи Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

**Участь учителів початкових класів у фестивалі «добрих практик»
освітян Харківщини**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Диплом I ступеня	88 (19%)	84 (16%)	78 (17%)	103 (19%)	45 (23%)	98 (17%)
Диплом II ступеня	170 (37%)	135 (26%)	151 (33%)	166 (31%)	68 (35%)	165 (29%)
Диплом III ступеня	200 (44%)	299 (58%)	236 (51%)	266 (50%)	83 (42%)	310 (54%)
З відзнакою	458 (48%)	518 (41%)	465 (44%)	535 (44%)	196 (60%)	573 (55%)
Узяли участь	505 (52%)	759 (59%)	585 (56%)	694 (56%)	128 (40%)	466 (45%)
Зареєстровано	963	1277	1050	1229	324	1039

Як ми бачимо з таблиці, у 2022 році найякісніші показники. Попри складну безпекову ситуацію на території області, педагогічна спільнота продовжує працювати, намагається організувати освітній процес навіть за таких складних умов. Після власних спостережень, відгуків колег, опитування ми отримали докази про необхідність спрямованості конкурсів на різні категорії педагогів, виявлення кращих за рівних можливостей (рис. 2.6).

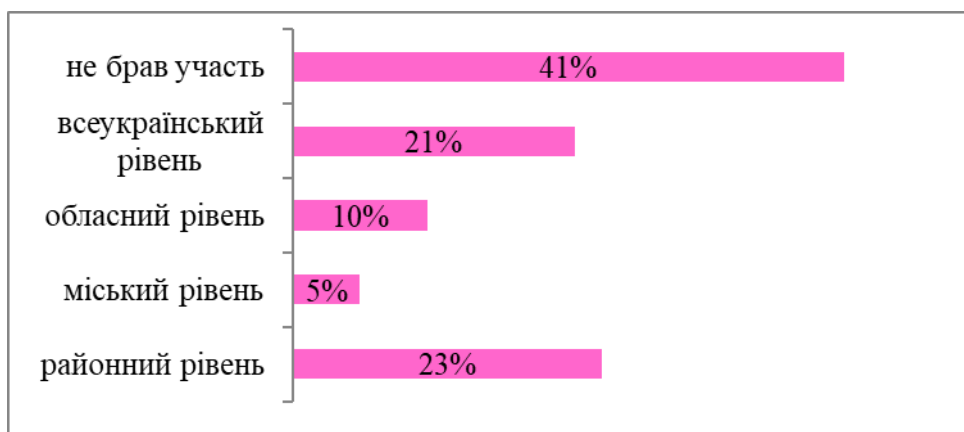

Рис. 2.6. Участь освітян у професійних конкурсах

Участь молодих учителів у конкурсах педагогічної майстерності розкриває мотивацію, а також є доказом діагностики дефіциту початківців. 41 % молодих спеціалістів (стаж від 3 до 5 років) не бере участь. Ми вважаємо, що зміст конкурсних випробувань має враховувати різницю у кваліфікаційній категорії вчителів та досвіді роботи (формальні показники

рівня професійного розвитку). На нашу думку, слід виділяти три рівні складності конкурсних випробувань відповідно до кваліфікаційної категорії вчителів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Рівні складності конкурсних випробувань щодо кваліфікаційної категорії вчителів початкових класів

Кваліфікаційна категорія вчителів ПК	Мета конкурсних випробувань
Спеціаліст	Розкрити особистісний потенціал вчителя
Спеціаліст I, II категорії	Виявити перспективних педагогів і залучити їх до активної роботи педагогічної спільноти
Спеціаліст вищої категорії	Оцінити власний методичний продукт, який характеризує глибину доопрацювання та/або модернізацію існуючої методичної системи

Фахові конкурсні випробування впливають на розвиток професійної компетентності вчителів завдяки спрямованості конкурсних випробувань на різні категорії педагогів, виявлення кращих за рівних можливостей.

Реалізація забезпечення індивідуальної траєкторії методичної роботи вчителів початкових класів можлива за умови:

- застосування технологій, а саме: структурно-логічних (поетапна організація); комп'ютерних (застосування інформаційних, розвивальних, освітніх програм); тренінгових (відпрацювання визначених алгоритмів дій і способів розв'язання завдань у ході навчання); дистанційних (підвищення ефективності взаємодії зворотного зв'язку, організація спілкування за допомогою форумів, відеоконференцій в онлайн-режимі);
- використання електронної інтерактивної платформи Genially.

Умова забезпечення методичного супроводу вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

Реалізація цієї умови передбачає закономірності особистісного розвитку вчителів і є основою розвитку професійної компетентності вчителів

початкових класів з урахуванням індивідуальних особливостей та професійної підготовленості. У сучасних умовах, коли освітні технології та педагогічні підходи стрімко змінюються, ефективною технологією вищезазначеного супроводу є педагогічний коучинг (від англ. coaching – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей, готувати до вирішення певних завдань). Саме ця технологія створює умови для розвитку творчості, удосконалення професіоналізму; мотивує на досягнення цілей, кар'єри, результатів діяльності; допомагає пристосуватись до освітніх викликів. Особливо цінною є взаємодія з фахівцями у сфері освітніх технологій, дистанційного навчання, віртуальної реальності та педагогічної психології. Вони допомагають педагогам адаптуватися до нових викликів і підвищувати якість навчального процесу.

Розглянемо їх детальніше.

Експерт-коуч із технологій в освіті – це вчитель, який буде допомагати впроваджувати сучасні технології в освітньому процесі (навчання використанню інтерактивних платформ (Google Classroom, Moodle, Kahoot); інтеграція інноваційних методик (гейміфікація, STEAM-освіта, адаптивне навчання); формування цифрової грамотності вчителів).

Експерт-коуч із дистанційного навчання – це вчитель, який спеціалізується на створенні та організації дистанційних курсів (допомога у створенні ефективних онлайн-курсів та адаптація навчального контенту до дистанційного формату; використання хмарних технологій для збереження та обміну навчальними матеріалами; організація взаємодії з учнями та батьками через онлайн-платформи).

Експерт-коуч із навчання у віртуальній реальності – це вчитель, який спеціалізується на створенні та використанні віртуальних освітніх засобів (ознайомлення вчителів із VR- та AR-технологіями в освіті; використання віртуальних лабораторій для проведення інтерактивних уроків; створення VR-екскурсій для розширення освітніх можливостей учнів).

Експерт-коуч – консультант з педагогічної психології – це вчитель, який спеціалізується на психологічній підтримці вчителів у подоланні професійного вигорання; навчання методикам емоційної регуляції.

Залучення експертів-коучів у методичні об'єднання вчителів початкових класів значно покращує професійну компетентність освітян. Вони допомагають учителям ефективніше використовувати сучасні технології, адаптувати навчальний процес до освітніх змін і викликів. Завдяки такій співпраці методична робота стає більш гнучкою, інтерактивною та результативною, що сприяє підвищенню якості початкової освіти.

Підсумком методичної роботи є вихід на рівень самоорганізації та самоосвіти і як *результат* – розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. У 2 розділу 3 підрозділу буде надано обґрунтування розробленого інструментарію визначення розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи (факторно-критеріальні (кваліметричні) моделі).

2.3. Визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи

Ключовою позицією української освіти визначається контроль її якості відповідно до державних стандартів, які ґрунтуються на професійній компетентності вчителя, знаннях і вміннях, навичках та інших професійно важливих якостях, що отримують замовники освіти [123]. Теоретичне обґрунтування оцінювання якості професійної компетентності вчителя має наукове підґрунтя і є об'єктом вивчення наукової спільноти. Це питання досліджували: В. Бондар, Т. Бондаренко, Л. Ващенко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, О. Золочевська, І. Зязюн, В. Ковальська, В. Кремень, В. Луначек, В. Маслов, Ю. Махновець [24; 26; 53; 67; 74; 76; 81; 94; 105; 115; 118; 223].

Більшість методів, які використовуються у педагогічних дослідженнях, не дозволяють оцінити кількісно отримані результати. Разом із тим, використання кваліметричного підходу дозволяє кількісно оцінити якісні показники, що робить актуальним його використання у педагогічних дослідженнях. Норма – зразок об'єкта з якісно-кількісними характеристиками дозволяє в математичній формі відбити ступінь реального розвитку об'єкта й називається кваліметричним еталоном, або стандартом цього об'єкта, тобто кваліметричною моделлю [28]. Цю технологію для використання в освіті було запропоновано Г. Дмитренком та адаптовано в управлінні освітніми процесами науковою школою Г. Єльнікової [67].

У процесі використання цього підходу виділяються фактори впливу на конкретну діяльність. Для кожного такого чинника визначаються змістові критерії, потім обчислюються вагомості факторів і критеріїв за методом Дельфі. Отже, створюється інструментарій оцінювання стану об'єкта, що називається факторно-критеріальною моделлю.

У ході розроблення інструментарію щодо визначення розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у методичній системі ми звернулися до посібника «Педагогічний консалтинг», розробленого авторами Т. Боровою, З. Рябовою, Г. Кравченко, О. Почуєвою. У Розділі IV Інструментарій педагогічного консалтингу [28] подано навчально-методичний супровід створення кваліметричних моделей. Для нашого дослідження ми виокремили моделі, що допоможуть нам визначити особливості розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів: кваліметрична субмодель професійного розвитку науково-педагогічних працівників (автор Т. Борова), кваліметрична компетентнісна субмодель оцінювання професійної діяльності викладача ЗВО I рівня акредитації (автор Фесік Л. І.), факторно-критеріальна модель аналізу стану управління забезпеченням якості освіти початкової освіти в умовах Нової української школи (автори-упорядники Апончук Т. В., Кравченко Г. Ю.), факторно-критеріальна модель аналізу стану методичної роботи в закладах

дошкільної освіти (автори-упорядники Кравченко Г. Ю., Сергієва І. Б.), кваліметрична модель адаптивного управління професійним розвитком педагогічного колективу закладу дошкільної освіти в системі адаптивного управління (автори-упорядники Кравченко Г. Ю., Кривошеєва І. О.). Однак аналіз цих факторно-критеріальних моделей свідчить про те, що моделі, які відповідають меті нашого дослідження, відсутні.

Для здійснення постійного спостереження, фіксації та визначення розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи нами було розроблено *факторно-критеріальну модель аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів (табл. 2.4), факторно-критеріальну модель оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи (табл. 2.5).*

Спираючись на нормативні документи [48; 71; 87; 165; 171], наукові дослідження [17; 46; 85; 93; 107; 124; 178; 182; 188; 194; 202; 205; 207; 211; 222] з означеного питання, нами було узагальнено: параметри, за якими можна проаналізувати стан методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності; фактори, які включають у себе відповідні критерії.

Під параметрами визначення стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів ми будемо розуміти певні характеристики, що дозволяють визначити *ступінь професійної майстерності вчителя початкових класів*: ступінь забезпечення умов методичної роботи; ступінь досягнення мети методичної роботи; ступінь прояву результативності діяльності вчителя початкових класів. Кожен із цих параметрів має низку факторів і критеріїв. Створений перелік може стати вектором для саморозвитку вчителів початкових класів через організацію та здійснення моніторингу в закладі освіти.

Параметр «*Ступінь забезпечення умов методичної роботи*» передбачає створення оптимального середовища для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів. Це сприяє впровадженню

сучасних педагогічних технологій, підвищенню мотивації вчителів до саморозвитку та розширенню можливостей для обміну досвідом. Виділення цього параметра дозволяє оцінити якість методичної підтримки, виявити проблемні зони та розробити стратегії їхнього подолання.

Параметр «Ступінь забезпечення умов методичної роботи» включає такі фактори: матеріально-технічне забезпечення, науково-методичне забезпечення та розвиток професійної мережі.

Фактор «Матеріально-технічне забезпечення» показує забезпеченість вчителів необхідними технічними засобами, навчальним обладнанням, цифровими платформами та методичними матеріалами, що сприяють упровадженню інноваційних підходів у навчання, необхідних для якісного здійснення освітнього процесу та адаптації до сучасних вимог.

Фактор «Матеріально-технічне забезпечення» представлено критеріями: наявність та доступність технічних засобів навчання (оцінюється забезпеченість вчителів інтерактивними панелями, комп'ютерами, мультимедійними проекторами, лабораторним обладнанням тощо); рівень використання сучасних технологій у навчальному процесі (аналізується частота та ефективність застосування цифрових інструментів, онлайн-платформ, віртуальних середовищ для покращення навчання).

Фактор «Науково-методичне забезпечення» вказує на забезпеченість вчителів сучасними методиками, педагогічними дослідженнями, нормативними документами та інноваційними технологіями навчання. Високий рівень цього забезпечення надає можливість вчителям удосконалювати свої компетентності, інтегрувати новітні освітні підходи та адаптувати навчальний процес відповідно до актуальних викликів. Цей фактор є фундаментальним у формуванні висококваліфікованого та конкурентоспроможного вчителя початкових класів.

Фактор «Науково-методичне забезпечення» має критерії: доступ до науково-методичних ресурсів (оцінюється наявність електронних бібліотек, навчально-методичних посібників, онлайн-курсів та баз знань для

саморозвитку вчителів); створення механізмів організаційної підтримки вчителів для проведення своїх наукових досліджень та експериментів (залучення експертів та наукових співробітників для консультацій та спільних проєктів); участь у науково-методичних заходах (враховується активність вчителів у наукових конференціях, семінарах, вебінарах).

Фактор «Розвиток професійної мережі» демонструє розвиненість професійної мережі спільнот (вебінари, конференції, методичні об'єднання, професійні групи у соціальних мережах, міжнародні освітні проєкти), що дозволяє вчителям оновлювати знання та адаптуватися до сучасних освітніх викликів.

Фактор «Розвиток професійної мережі» має наступні критерії: інтенсивність професійної взаємодії між педагогами (оцінюється участь вчителів у методичних об'єднаннях, форумах, соціальних мережах та інших освітніх спільнотах); рівень міжшкільного та міжнародного співробітництва (аналізується залученість вчителів до обміну досвідом через партнерські програми, міжнародні освітні проєкти та співпрацю з іншими освітніми закладами).

Параметр «Ступінь досягнення мети методичної роботи» передбачає оцінку ефективності методичних заходів та їхнього впливу на розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів. Даний параметр дозволяє оцінити якість реалізації методичних програм через аналіз професійних досягнень учителів, рівень їхньої адаптації до нових освітніх викликів і здатність до самостійного професійного розвитку. Системний моніторинг цього параметра дозволяє коригувати методичну діяльність відповідно до потреб учителів та освітньої галузі загалом. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню якості початкової освіти та підготовці педагогів до ефективної роботи в умовах динамічних змін сучасного освітнього середовища.

Параметр «Ступінь досягнення мети методичної роботи» визначається такими факторами: систематичність і безперервність

підвищення кваліфікації; впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Фактор «Систематичності та безперервності підвищення кваліфікації» акцентує увагу на безперервний професійний розвиток, який, у свою чергу, є необхідною умовою для відповідності сучасним освітнім стандартам і вимогам та відображає активність учителя в опануванні нових методик. Цей фактор забезпечує адаптацію педагога до змін у навчальних програмах, стандартних вимогах та викликах сучасної школи.

Фактор «Систематичності та безперервності підвищення кваліфікації» має наступні критерії: частота та регулярність участі у програмах підвищення кваліфікації (оцінюється залученість вчителя до курсів, семінарів, тренінгів, вебінарів та інших форм професійного навчання); застосування отриманих знань у педагогічній діяльності (аналізується інтеграція нових методик та технологій у навчальний процес після проходження професійного навчання); самоосвітня діяльність педагога (визначається за активністю у вивченні новітніх освітніх тенденцій, аналізі науково-методичної літератури та участі у професійних спільнотах).

Фактор «Впровадження інноваційних педагогічних технологій» визначає здатність педагога використовувати інноваційні технології, які сприяють формуванню критичного мислення, креативності. Крім того, впровадження сучасних методик допомагає вчителям підвищувати свою педагогічну майстерність та забезпечує відповідність навчального процесу сучасним стандартам і підвищує мотивацію як у педагогів, так і в учнів.

Фактор «Впровадження інноваційних педагогічних технологій» має такі критерії: використання цифрових технологій та інтерактивних інструментів (оцінюється рівень застосування мультимедійних ресурсів, онлайн-платформ, інтерактивних дошок, мобільних додатків у навчальному процесі); інтеграція сучасних освітніх методик (передбачає впровадження таких підходів, як гейміфікація, проєктне навчання, STEAM-освіта, адаптивне та персоналізоване навчання); диференційований та інклюзивний

підхід у навчанні (визначається рівень адаптації інноваційних технологій для роботи з дітьми різних рівнів підготовки та учнями з особливими освітніми потребами); результативність застосування інноваційних методик (оцінюється вплив впроваджених технологій на рівень навчальних досягнень учнів, їхню мотивацію та активність у навчальному процесі).

Параметр «Ступінь прояву результативності діяльності вчителя початкових класів» показує: успішність учнів, впровадження інноваційних методик, участь у професійних конкурсах і проєктах, а також активність у методичних об'єднаннях. Ступінь прояву результативності також визначається рівнем педагогічної рефлексії – здатністю вчителя аналізувати власну діяльність і вдосконалювати її відповідно до освітніх викликів. Регулярний моніторинг цього параметра дозволяє визначити сильні сторони вчителя, а також виявити напрями, що потребують подальшого вдосконалення.

Параметр «Ступінь прояву результативності діяльності вчителя початкових класів» виокремлює такий фактор: результативність діяльності вчителя початкових класів (самоаналіз, рефлексія).

Фактор «Результативність діяльності вчителя початкових класів» демонструє самоаналіз, дозволяє вчителю виявляти власні сильні сторони та слабкі місця в методах викладання (що сприяє постійному вдосконаленню його професійної майстерності), а рефлексія допомагає педагогу критично осмислювати результати своєї діяльності.

Фактор «Результативність діяльності вчителя початкових класів» представлено критеріями: результативність участі у професійних конкурсах, педагогічних виставках та ярмарках; різнопланові виступи на конференціях, педагогічних радах, нарадах, методичних об'єднаннях; соціально-педагогічна активність вчителя через засоби масової інформації (блог, сайт, YouTube-канал, Telegram-канал).

Вищеописані параметри, фактори, критерії зазначені у факторно-критеріальній (кваліметричній) моделі аналізу стану методичної роботи щодо

Факторно-критеріальна (кваліметрична) модель аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів

1. Ступінь забезпечення умов методичної роботи	Параметри (Р)
0,32	V параметра
1. Матеріально-технічне забезпечення	Фактор (Ф)
2. Науково-методичне забезпечення	V фактора
3. Розвиток професійної мережі	Критерії
0,3	V критерію
0,48	коefficient відповідності -K
0,52	Значення K
0,42	Часткова оцінка критеріїв
0,32	Часткова оцінка факторів
0,26	Часткова оцінка параметрів
0,2	
0,5	
0,5	
0,42	
0,32	
0,26	
0,5	
0,5	
0,27	
1. Наявність та доступність технічних засобів навчання	
2. Рівень використання сучасних технологій у навчальному процесі	
3. Створення механізмів організаційної підтримки вчителів для проведення своїх наукових досліджень та експериментів	
4. Залучення експертів та наукових співробітників для консультацій та спільних проєктів	
5. Участь у науково-методичних заходах	
6. Інтенсивність професійної взаємодії між вчителями	
7. Рівень міжшкільного та міжнародного співробітництва	

Продовження табл. 2.4.

3. Ступінь прояву результативності діяльності вчителя ПК	0,33	6. Результативність діяльності вчителя початкових класів	1	15. Результативність участі у професійних конкурсах і педагогічних виставках та ярмарках	0,28	K15						
2. Ступінь досягнення мети методичної роботи.	0,35			5. Впровадження інноваційних педагогічних технологій	0,43	16. Різноманітні виступи на конференціях, педагогічних радах, нарадах, методичних об'єднаннях.	0,21	K16				
						17. Наявність науково-методичних публікацій, статей, тез	0,31	K17				
						18. Соціально-педагогічна активність вчителя через засоби масової інформації (блог, сайт, YouTube-канал, Telegram-канал)	0,2	K18				
			4. Систематичність і безперервність підвищення кваліфікації	0,57	11. Використання цифрових технологій та інтерактивних інструментів	0,21	K11					
					12. Інтеграція сучасних освітніх методик	0,32	K12					
					13. Диференційований та інклюзивний підхід у навчанні	0,17	K13					
		14. Результативність застосування інноваційних методик			0,3	K14						
		8. Частота та регулярність участі у програмах підвищення кваліфікації	0,28	K8								

У науковому дослідженні під параметром визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів ми будемо розуміти певні характеристики, що дозволяють визначити ступінь сформованості рівня професійної компетентності.

Параметр «Ступінь сформованості рівня професійної компетентності» вчителів початкових класів передбачає систематичне вдосконалення педагогічних знань, навичок та особистісних якостей.

Високий рівень досягнення цієї мети забезпечує здатність педагога адаптуватися до змін в освітньому середовищі та відповідати сучасним професійним вимогам. Оцінка ступеня розвитку професійної компетентності допомагає визначити рівень методичної підготовки вчителя, його рефлексивні навички та ефективність застосування новітніх педагогічних технологій. Це також дозволяє виявити напрями для подальшого професійного зростання, коригування освітньої діяльності та удосконалення методичної роботи.

При визначенні факторів ми спирались на перелік професійних компетентностей вчителя початкових класів, наведених у професійному стандарті «Вчитель початкових класів» (2018) і оновлених у професійному стандарті вчителя ЗЗСО (2024). Згідно з ключовими положеннями концепції НУШ, у професійному стандарті зазначено перелік трудових функцій, які виконує вчитель початкових класів, і відповідні їм компетентності [156].

Для визначення критеріїв розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи ми спиралися на дослідження таких науковців: В. Берека, А. Галас, І. Жерносек, Ю. Шабала [69; 120; 163; 209]. Розглянемо зазначені вище позиції.

Параметр «Ступінь сформованості рівня професійної компетентності» вчителів початкових класів включає такі фактори: здатність до розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності; здатність до інтеграції інноваційних технологій у навчання; здатність до розвитку емоційного інтелекту; здатність до командної та індивідуальної рефлексії.

Фактор «Здатність до розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності» безпосередньо впливає на професійну компетентність вчителя початкових класів, оскільки вимагає від нього володіння сучасними методами навчання, що сприяють активному пізнанню. Це означає, що педагог має бути обізнаним із технологіями проблемного навчання, методами розвитку логічного мислення та вмінням працювати з

різними джерелами інформації, оскільки інформаційно-медійний простір передбачає об'єднання навичок комунікації та роботи з певними даними, що є життєво-важливими, оскільки пріоритетна проблема полягає не в отриманні інформації, а в її правильному відборі. Актуальною стає здатність особистості бути не тільки споживачем, а й творцем інформаційних повідомлень [95].

Фактор «Здатність до розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності» включає наступні критерії: здатність до критичного опрацювання інформації (підвищує інформаційну компетентність вчителя, розширює його професійний кругозір та формує навички відбору якісних джерел для навчального процесу); використання методів критичного мислення (сприяє вдосконаленню педагогічної майстерності вчителя, оскільки потребує постійного пошуку нових підходів до подання матеріалу та розвитку власного аналітичного мислення).

Фактор «Здатність до інтеграції технологій в навчання» виділений для того, щоб оцінити, як вчителі початкових класів використовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі. Це передбачає вміння педагогів інтегрувати цифрові інструменти, платформи та ресурси. Завдяки цьому фактору вчителі здатні адаптувати навчання під потреби кожного учня, створюючи персоналізоване середовище, що підвищує мотивацію та результативність. Інтеграція технологій також сприяє розвитку цифрової грамотності в учителів, що є важливою компетентністю в умовах сучасної освіти. Визначення цього фактора дозволяє оцінити рівень готовності вчителів використовувати інноваційні підходи в навчальному процесі та інтегрувати новітні технології для покращення якості освіти.

Фактор «Здатність до інтеграції технологій у навчання» має такі критерії: володіння цифровими освітніми ресурсами (оцінюється за рівнем використання інтерактивних платформ, мультимедійних засобів та програм для підтримки навчального процесу); застосування технологій для персоналізації навчання (визначається за використанням адаптивного

навчання, електронних журналів, тестових систем та індивідуальних освітніх маршрутів); здатність використовувати технології для організації інтерактивної взаємодії (передбачає використання цифрових платформ для комунікації та колективної роботи).

Фактор «Здатність до розвитку емоційного інтелекту» є показником високого ступеня психологічної адаптованості, відповідним емоційним реагуванням людини на кризову ситуацію, і це пов'язано з достатнім рівнем розвитку чуттєво-вольових якостей та впевненості у собі, здатністю свідомо керувати своїми емоціями з високим рівнем саморегуляції, рішучістю, дисциплінованістю, організованістю, самоконтролем тощо.

Фактор «Здатність до розвитку емоційного інтелекту» включає такі критерії: розуміння та управління власними емоціями у педагогічній діяльності (допомагає вчителю зберігати емоційну стійкість, запобігає професійному вигоранню та сприяє комфортному робочому середовищу); здатність розпізнавати та враховувати емоції учнів (розвиває емпатію та педагогічну гнучкість, що сприяє ефективній взаємодії з дітьми, їхній мотивації та успішному засвоєнню знань); вміння формувати довірливі відносини у колективі (допомагає вчителю будувати конструктивний діалог, уникати конфліктів і сприяти формуванню взаємоповаги та співпраці).

Фактор «Здатність до командної та індивідуальної рефлексії» виділений для оцінки здатності вчителів початкових класів до самоаналізу та колективного осмислення власної педагогічної діяльності. Це передбачає регулярну оцінку своїх методів, підходів і результатів роботи як на індивідуальному рівні, так і в командній взаємодії з колегами. Така рефлексія дозволяє вчителям виявляти слабкі місця у своїй практиці, адаптувати методи навчання та покращувати результати. Крім того, цей фактор сприяє розвитку професійного діалогу в педагогічному колективі, що дозволяє обмінюватися досвідом та вдосконалювати практики на основі конструктивної критики. Визначення цього фактора допомагає забезпечити

безперервний процес самовдосконалення вчителя та підвищення якості навчання через регулярний аналіз і коригування педагогічної діяльності.

Фактор «Здатність до командної та індивідуальної рефлексії» включає наступні критерії: рівень самоаналізу професійної діяльності (сприяє постійному вдосконаленню педагогічної майстерності через усвідомлення власних сильних та слабких сторін); здатність до взаємодії та спільної рефлексії в педагогічному середовищі (дозволяє вчителю ефективніше інтегрувати передовий досвід, вдосконалювати методику викладання та розширювати професійні контакти).

Вищезазначені параметр, фактори, критерії покладено у зміст факторно-критеріальної (кваліметричної) моделі оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи (табл. 2.5).

Таблиця 2.5.

**Факторно-критеріальна (кваліметрична) модель оцінювання
рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів
у системі методичної роботи**

Параметри – Р	Фактор – Ф		Критерії		Значення К			
	V параметра	V фактора		V критерію	Коефіцієнт відповідності -К	Часткова оцінка критеріїв	Часткова оцінка факторів	Часткова оцінка параметрів
сформованості рівня	1	0,25	1. Здатність до розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності	0,5	K1			
			2. Використання методів критичного мислення	0,5	K2			

Продовження табл. 2.5.

		2. Здатність до інтеграції технологій у навчання	0,25	3. Володіння цифровими освітніми ресурсами	0,3	K3				
				4. Застосування технологій для персоналізації навчання	0,35	K4				
		3. Здатність до розвитку емоційного інтелекту	0,25	5. Здатність використовувати технології для організації інтерактивної взаємодії	0,35	K5				
				6. Розуміння та управління власними емоціями у педагогічній діяльності	0,25	K6				
				7. Здатність розпізнавати та враховувати емоції учнів	0,35	K7				
				8. Вміння формувати довірливі відносини у колективі	0,4	K8				
				9. Рівень самоаналізу професійної діяльності	0,4	K9				
				10. Здатність до взаємодії та спільної рефлексії в педагогічному середовищі	0,6	K10				
		4. Здатність до командної та індивідуальної рефлексії	0,25							

Для визначення критеріїв рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи ми спиралися на дослідження науковців.

Так, В. Берека і А. Галас виділили й аргументували п'ять критеріїв професійної компетентності вчителя початкових класів з показниками: загальнокультурний (загальний кругозір; інформованість у галузі культурних новинок; культура мовлення), загальнопрофесійний (володіння змістом навчальних дисциплін; володіння сучасними теоріями й технологіями навчання та виховання; знання й реальний облік чинників, що забезпечують успішність педагогічної діяльності), комунікативний (спеціально організоване спілкування), особовий (професійна спрямованість особи, наявність специфічних професійних властивостей, наявність специфічних психофізіологічних властивостей), саморозвитку й самоосвіти (критичність, вимогливість до себе; потреба в оновленні теоретичного й практичного

досвіду педагогічної діяльності, схильність до інноваційної діяльності; дослідницький стиль діяльності) [163].

Відомий дослідник І. Жерносек зазначає такі критерії якості й ефективності науково-методичної роботи, як: масовий розвиток творчої активності педагогічних кадрів; підвищення рівня теоретичної й науково-практичної підготовки вчителів; активне застосування науково-методичних знань і передового педагогічного досвіду в професійній діяльності; підвищення рівня загальної й педагогічної культури педагогічних кадрів; поглиблення знань учнів, удосконалення їхніх моральних якостей [69].

Ю. Шабала в дисертаційному дослідженні виділила наступні чинники: критерій оновлення професійних знань щодо концепції НУШ, ціннісно-смысловий принцип, критерій опанування цифрових технологій, критерій педагогіки партнерства, критерій медіаграмотності, діяльнісний орієнтир, критерій рефлексивності [209].

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив розробити для фіксування рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів критерії: інформаційно-технологічний, адаптивно-діяльнісний, комунікативно-педагогічний, аналітико-рефлексивний та рівні низький (алгоритмічний), середній (частково-пошуковий); достатній (адаптивно-інноваційний) критерій, високий (творчий).

Для ефективного визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів необхідно виявити відносні рівні сформованості. Рівень у загальнометодологічному значенні – ступінь якості, величина, досягнуті в чому-небудь, ступінь освіти, культури, підготовки [72]. Щодо досліджуваної проблеми рівень розвитку професійної компетентності може розглядатися як абсолютна величина її сформованості у вчителів.

Нам імпонує думка Н. Муромової, яка визначає наступні рівні професійної компетентності вчителя: низький (репродуктивний, адаптивний); середній (локально-моделювальний); високий (системно-моделювальний);

творчий [143]. Я. Сікора у своєму дослідженні [64] виділяє три рівні сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя – алгоритмічний, евристичний, творчий. Привернули нашу увагу матеріали науковців: З. Рябової [175], Т. Хлебнікової [66], Л. Мартинець [113], Ю. Шабали [209].

У нашому дослідженні ми визначили наступні рівні професійної компетентності вчителя початкових класів: низький (алгоритмічний), середній (частково-пошуковий); достатній (адаптивно-інноваційний), високий (творчий).

Високий (творчий) рівень розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів характеризується високою мотивацією в поповненні теоретичних і практичних знань; створенням і адаптацією в освітній процес авторських оригінальних програм, педагогічних технологій, методик; ініціюванням мережевої взаємодії та обміну досвідом з колегами та експертами в освіті, науці, в розробці нових дослідницьких підходів та методів навчання; здатністю надавати консультації, проводити тренінги та майстер-класи вчителям щодо планування, досягнення освітніх цілей, проєктування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку професійної компетентності.

Достатній (адаптивно-інноваційний) рівень розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів характеризується достатньою мотивацією в поповненні теоретичних і практичних знань; вмінням адаптувати, упроваджувати різнопланові стратегії навчання, розв'язувати нестандартні задачі; активною участю в мережевій взаємодії та обміні досвідом з колегами та експертами в освіті, науці; здатністю аналізувати й проводити діагностування з ефективності впроваджених методик, з визначення свого рівня розвитку професійної компетентності для проєктування індивідуальної освітньої траєкторії.

Середній (частково-пошуковий) рівень розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів характеризується мотивацією в

поповненні теоретичних і практичних знань; здатністю за алгоритмом, методичними рекомендаціями організовувати освітній процес, розв'язувати стандартні задачі, приймати адаптовані рішення; участю в різнопланових методичних заходах щодо професійного самовдосконалення, саморозвитку; здатністю за алгоритмом складати план індивідуальної освітньої траєкторії розвитку професійної компетентності.

Низький (алгоритмічний) рівень розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів характеризується фрагментарною мотивацією в поповненні теоретичних і практичних знань; допомогою наставника в організації освітнього процесу, розв'язанні стандартних задач; необхідністю в професійному самовдосконаленні, саморозвитку, в організації тренінгів та майстер-класів з психолого-педагогічної комунікації та вмінню працювати в командних проєктах; нездатністю складати план індивідуальної освітньої траєкторії розвитку професійної компетентності.

Розглянемо рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи за критеріями.

1. Інформаційно-технологічний критерій.

Низький (алгоритмічний) рівень. Має фрагментарну мотивацію в оновленні теоретичних знань і практичних умінь щодо роботи на онлайн-платформах (навчальні ігри, мультимедійні матеріали). Потребує допомоги в адаптації застосованих освітніх технологій в роботі.

Середній (частково-пошуковий) рівень. Присутня мотивація в поповненні теоретичних знань і практичних умінь щодо створення дистанційних курсів, навчальних ігор, мультимедійних матеріалів. Частково розуміється в адаптації застосованих освітніх технологій в роботі.

Достатній (адаптивно-інноваційний) рівень. Достатньо мотивований в поповненні теоретичних знань і практичних вмінь щодо створення дистанційних курсів, навчальних ігор, мультимедійних матеріалів. Уміє самостійно добирати ресурси, адаптувати, визначати ефективність обраних освітніх технологій.

Високий (творчий) рівень. Має високу мотивацію в поповненні теоретичних знань і практичних вмінь щодо створення дистанційних курсів, навчальних ігор, мультимедійних матеріалів. Може поділитися досвідом адаптації, визначення ефективності обраних освітніх технологій.

2. Адаптивно-діяльнісний критерій.

Низький (алгоритмічний) рівень. Недостатньо теоретично обізнаний про основні теорії та концепції в галузі педагогіки та психології. Має елементарні знання про нормативні документи в освіті. За допомогою наставника організовує освітній процес, розв'язує стандартні задачі. Потребує допомоги щодо виконання посадових обов'язків в умовах високого психоемоційного навантаження. Відчуває потребу в професійному самовдосконаленні, саморозвитку.

Середній (частково-пошуковий) рівень. Має часткову теоретичну обізнаність про основні теорії та концепції в галузі педагогіки та психології та часткові знання про нормативні документи в освіті. Самостійно за алгоритмом, методичними рекомендаціями організовує освітній процес, розв'язує стандартні задачі в умовах високого психоемоційного навантаження. Бере участь у різнопланових методичних заходах щодо професійного самовдосконалення, саморозвитку.

Достатній (адаптивно-інноваційний) рівень. Достатньо теоретично обізнаний про основні теорії та концепції в галузі педагогіки та психології. Має достатні знання про нормативні документи в освіті. Розв'язує нестандартні задачі, приймає ризиковані рішення. Має здатність ефективно виконувати свої посадові обов'язки в умовах високого психоемоційного навантаження. Бере участь у мережевій взаємодії та обміні досвідом з колегами та експертами в освіті, науці для розробки нових дослідницьких підходів, проєктів та методів навчання.

Високий (творчий) рівень. Має глибокі теоретичні знання про нормативні документи. Створює авторські оригінальні програми, педагогічні технології й методики, які адаптує і впроваджує в освітній процес. Має

здатність гнучко адаптуватися в професійній діяльності, в умовах високого психоемоційного навантаження. Є ініціатором мережевої взаємодії та обміну досвідом з колегами та експертами в освіті, науці, в розробці нових дослідницьких підходів, проєктів та методів навчання. Має публікації, доповіді.

3. Комунікативно-педагогічний критерій.

Низький (алгоритмічний) рівень. Недостатньо використовує психолого-педагогічну термінологію, невпевнено реагує на запити стейкхолдерів. Потребує допомоги в опановуванні технології онлайн-комунікації на онлайн-платформах та в соціальних мережах. Відчуває потребу в організації тренінгів та майстер-класів з психолого-педагогічної комунікації та вміння працювати в командних проєктах.

Середній (частково-пошуковий) рівень. Використовує частково психолого-педагогічну термінологію, реагує на запити стейкхолдерів. За алгоритмом опановує технології онлайн-комунікації на онлайн-платформах та в соціальних мережах. Бере участь у тренінгах та майстер-класах з психолого-педагогічної комунікації та вміння працювати в командних проєктах.

Достатній (адаптивно-інноваційний) рівень. Професійно використовує психолого-педагогічну термінологію, реагує на запити стейкхолдерів, за потреби надає рекомендації. Самостійно опановує технології онлайн-комунікації на онлайн-платформах та в соціальних мережах. Бере активну участь в організації тренінгів та майстер-класів з психолого-педагогічної комунікації та вміння працювати в командних проєктах.

Високий (творчий) рівень. Ефективно впроваджує в освітній процес позитивну психологію, спрямовану на розвиток емпатії. Має глибокі теоретичні й практичні знання щодо міжособистісної комунікації та співробітництва зі стейкхолдерами. Є ініціатором мережевої взаємодії та обміну досвідом з онлайн-комунікації на онлайн-платформах та в соціальних мережах, виступає на конференціях, майстер-класах, тренінгах.

4. Аналітико-рефлексивний критерій.

Низький (алгоритмічний) рівень. Не вміє аналізувати й проводити діагностування з ефективності впроваджених методик, з визначення свого рівня розвитку професійної компетентності. Не здатний скласти план індивідуальної освітньої траєкторії розвитку професійної компетентності.

Середній (частково-пошуковий) рівень. Частково вміє аналізувати й проводити діагностування з ефективності впроваджених методик, з визначення свого рівня розвитку професійної компетентності. Має здатність за алгоритмом скласти план індивідуальної освітньої траєкторії розвитку професійної компетентності.

Достатній (адаптивно-інноваційний) рівень. Уміє аналізувати й проводити діагностування з ефективності впроваджених методик, з визначення свого рівня розвитку професійної компетентності. Має здатність ідентифікувати сильні, слабкі сторони для проєктування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку професійної компетентності.

Високий (творчий) рівень. Вміє проводити моніторинг та аналізувати науково-дослідницькі експерименти в освітньому процесі і надавати методичні рекомендації на основі даних. Має здатність надавати консультації, проводити тренінги та майстер-класи вчителям щодо планування, досягнення освітніх цілей, проєктування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку професійної компетентності.

У нашому науковому дослідженні застосовано методику А. Киверялга [185], при використанні якої необхідно дотримуватися таких вимог: дослідження повинно мати визначену мету, треба проводити його за попередньо складеним планом; кількість ознак дослідження має бути мінімальною; дані, які отримані під час дослідження, повинні порівнюватися; подію спостерігати необхідно в реальних умовах; процес спостереження потрібно повторювати через однаковий проміжок часу; дослідник має вміти попередити помилки, які можуть виникати під час експериментального дослідження. Для того, щоб перевірити правильність висновків, які було

отримано в результаті проведеного дослідження, необхідно порівняти одержані дані, які було отримано при проведенні кількох спостережень, та порівняти отримані результати з думками інших дослідників.

За цією методикою середній рівень розвитку визначається 25 % відхиленням оцінки від середньої в діапазоні оцінок, що надає нам можливість визначити рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів. Отже, якщо загальна сума балів коливається в таких межах, а саме: 0-0,25 – рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів низький; 0,25-0,49 – рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів середній; 0,50-0,74 – рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів достатній; 0,75-1 – рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів високий. Використання цієї методики по суті й сформувало створення відповідної шкали для аналізу отриманих результатів.

Застосування факторно-критеріальної моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів та факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи надає можливість здійснювати комплексне вивчення розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів як адміністрацією закладу освіти, так і вчителем свого саморозвитку.

Отже, розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів в умовах методичної роботи спрямований на: активне залучення вчителів до розробки програм самоосвітньої діяльності; відпрацювання нових професійно-педагогічних способів діяльності; реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії кожного вчителя; поєднання, взаємодоповнення професійного та особистісного зростання, мотивацію безперервного саморозвитку; доопрацювання складників професійної компетентності, які не були засвоєні раніше, або подальший розвиток тих якостей, які були недостатньо сформовані.

Висновки до розділу 2

1. У другому розділі роботи на основі проведеного опитування 76 вчителів початкових класів, аналізу нормативно-правової бази та наукових робіт було з'ясовано думку педагогічної спільноти щодо професійних компетентностей, які є пріоритетними для вчителя початкових класів у сучасних умовах. Серед визначених компетентностей вчителі надали перевагу таким, як: «Здатність працювати без нагляду керівництва», «Метапредметна компетентність у сфері метапредметних вмінь», «Науково-методична грамотність», «Компетентність у сфері наукових досліджень», «Психоемоційна стабільність», «Соціальна компетентність», «Компетентність у сфері комунікативної взаємодії», «Цифрова грамотність та культура мережевого спілкування», «Креативність та творчий підхід» та ін. На основі отриманих даних у розділі було представлено вектори сучасних змін у розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. У розділі також деталізовані поняття, які стали базовими для створення наведеної авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи.

2. Автором було також розроблено та теоретично обґрунтовано авторську модель розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи, яка складається з таких компонентів: концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, адаптивно-результативний, які були деталізовані у підрозділі 2.2 другого розділу. Окрема увага була приділена формулюванню цілей методичної роботи вчителя початкових класів у нових умовах, що є нагальною потребою часу. У межах представленої моделі були також детально розписані складники професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи закладу освіти. Наведені матеріали проілюстровані практичними прикладами. Наведена програма спецкурсу для поліпшення відповідної компетентності. Наголошено, що реалізація моделі можлива при створенні

відповідних організаційно-педагогічних умов для розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів, спрямованих на самоорганізацію, самоосвіту вчителів початкових класів.

3. Важливим надбанням розділу є розроблені факторно-критеріальні моделі: аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів; оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів в системі методичної роботи. Зазначені моделі дозволяють кількісно виміряти результати роботи закладу освіти щодо формування відповідних компетентностей, що дозволить суттєво поліпшити процес надання якісних освітніх послуг. Зазначені факторно-критеріальні моделі були використані для підтвердження ефективності розробленої авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи в процесі педагогічного експерименту.

Зміст розділу знайшов відображення у таких публікаціях автора [8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 220; 232; 233; 234].

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ АВТОРСЬКОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

3.1. Організація експериментального дослідження та діагностування вхідного рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи

Для експериментальної перевірки ефективності теоретично обґрунтованої авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи було проведено педагогічний експеримент, що відбувався в природних умовах освітнього процесу.

Зазначимо, що сьогодні теорія проведення педагогічного експерименту виписана досить ретельно, як взагалі, так і за окремими напрямками. Під час організації педагогічного експерименту ми спиралися на роботи таких науковців, як О. Власенко, С. Гончаренко, В. Євдокимов, В. Лозова, С. Совгіра, Є. Хриков [34; 41; 59; 101; 183; 204].

Зокрема, О. Власенко наголошує на тому, що експеримент повинен відповідати критеріям: педагогічний процес – це принципово нова дія з метою отримання певного результату; умови, які виокремлюють зв'язки між дією та її результатом; фіксування показників початкового та кінцевого стану педагогічного процесу; забезпечення достовірності висновків [34].

С. Гончаренко пише, що педагогічний експеримент – це комплексний метод дослідження, який дає можливість: перевірити ефективність тих чи інших інновацій в галузі навчання і виховання, порівняти значущість різних факторів у структурі педагогічного процесу, обрати найкраще для

відповідних ситуацій їх поєднання, виявити необхідні умови реалізації педагогічних завдань [41].

Є. Хриков зазначає, що в педагогічній науці детально не розроблена проблема експериментальної перевірки критеріїв. Критерій – це найбільш суттєві властивості того явища, яке підлягає оцінці. Він характеризує об'єктивну реальність, яка залежить від дослідника. Дослідник обґрунтовує критерій, створює нову наукову реальність [204].

Слід також звернути увагу на роботи О. Дубініної та С. Совгіри щодо обґрунтування результатів педагогічного експерименту засобами математичної статистики [57; 183].

Метою проведеного нами педагогічного експерименту було з'ясування ефективності впровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи ЗЗСО. Виходячи з мети, нами були визначені такі завдання експериментальної роботи.

1. Довести дієвість авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

2. Експериментально перевірити ефективність упровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

3. З'ясувати рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в контрольних і експериментальних групах через використання теоретично обґрунтованих і розроблених у підрозділі 2.3 розділу факторно-критеріальної моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

4. Довести вірогідність отриманих результатів методами математичної статистики, зокрема з використанням χ^2 критерію Пірсона.

У процесі проведення експериментальної роботи були використані такі *методи дослідження*:

- *теоретичні*: порівняльно-зіставний та структурно-функціональний аналіз наукових джерел для визначення та уточнення понятійно-термінологічного апарату; аналіз, синтез, абстрагування, моделювання для теоретичного обґрунтування моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи та таких факторно-критеріальних моделей: факторно-критеріальна модель аналізу стану методичної роботи початкової школи; факторно-критеріальна модель оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи; вивчення нормативно-правових документів та елементів практичної діяльності вчителів початкових класів ЗЗСО для констатації та узагальнення їхнього досвіду з питань розвитку професійної компетентності;

- *емпіричні*: анкетування, спостереження, інтерв'ювання, експертне оцінювання, ранжування для оцінювання параметрів рівня розвитку професійної компетентності вчителів; експериментальне дослідження для перевірки авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи;

- *статистичні*: для обробки результатів використовувалися кваліметричні обчислювання для об'єктивізації та забезпечення вірогідності, для розподілу контрольних та експериментальних груп учителів початкових класів за рівнями розвитку сформованості критеріїв професійної компетентності використано критерій Пірсона χ^2 .

Експериментальна робота передбачала кілька етапів наукового пошуку, таких як констатувальний, формувальний, контрольний. Для кожного з них було сформульовано мету та завдання. Програму педагогічного експерименту наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Програма педагогічного експерименту

Назва етапу і його мета	Завдання реалізації етапу експериментальної роботи	Методи
<i>Констатувальний:</i> організація проведення діагностики вхідного рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів за визначеними параметрами, факторами, критеріями	1) розподіл учасників за контрольними й експериментальними групами; 2) формування складу групи експертів для визначення вагомості параметрів, факторів, критеріїв у межах розроблених факторно-критеріальних моделей (факторно-критеріальна модель аналізу стану методичної роботи початкової школи; факторно-критеріальна модель оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи); 3) проведення анкетування щодо визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи для уточнення підходів щодо проведення педагогічного експерименту; 4) проведення вимірювання вхідного рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в контрольних і експериментальних групах	Анкетування, спостереження, інтерв'ювання, експертне оцінювання, ранжування для оцінювання параметрів, факторів, критеріїв рівня розвитку професійної компетентності вчителів
<i>Формувальний:</i> упровадження розробленої і теоретично обґрунтованої авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи	1) доведення до вчителів процедури проведення педагогічного експерименту та <i>алгоритму</i> реалізації авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи; 2) ознайомлення з віртуальним інтерактивним методичним кабінетом щодо організації інформаційно-методичного супроводу вчителів початкових класів за допомогою інтерактивної онлайн-платформи Genially; 3) роз'яснення учасникам педагогічного експерименту процедури вимірювання результатів розвитку професійної компетентності, ознайомлення зі спеціально розробленим інструментарієм	Порівняння, спостереження, експериментальне дослідження для перевірки моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи

Продовження табл. 3.1

Контрольний: вимірювання та узагальнення отриманих результатів експериментального дослідження	1) порівняння результатів, отриманих під час вхідного і вихідного вимірювання на констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту за допомогою факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.; 2) порівняння результатів, отриманих під час вхідного і вихідного вимірювання на констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту за допомогою факторно-критеріальної моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи; 3) аналіз та обґрунтування результатів педагогічного експерименту, підтвердження їх вірогідності методами математичної статистики за допомогою χ^2 критерію Пірсона.	Тестування, анкетування, опитування
--	--	--

На констатувальному етапі мета полягала в організації проведення діагностики вхідного рівня розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів за визначеними параметрами, факторами і критеріями у контрольних і експериментальних групах.

У процесі роботи були вирішені такі завдання:

1. Розподіл учасників за контрольними й експериментальними групами.
2. Визначення складу групи експертів для визначення вагомості параметрів, факторів, критеріїв у межах розроблених факторно-критеріальних моделей: факторно-критеріальна модель аналізу стану методичної роботи початкової школи; факторно-критеріальна модель оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи.
3. Проведення анкетування щодо визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи

початкової школи для уточнення підходів щодо проведення педагогічного експерименту.

4. Проведення вимірювання вхідного рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в контрольних і експериментальних групах.

Для виконання *першого завдання* було проведено розподіл учасників за контрольними (КГ) й експериментальними групами (ЕГ), що детально наведено нами у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Дані про кількість вчителів початкових класів, які увійшли до контрольних та експериментальних груп

№ з/п	Назва закладу освіти	Кількість вчителів	
		КГ	ЕГ
1	Харківська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 72 Харківської міської ради Харківської області		8
2	«Есхарівський ліцей» Новопокровської селищної ради Чугуївського району Харківської області		8
3	Харківська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 142 Харківської міської ради Харківської області		13
4	Комунальний заклад освіти «Олексіївський ліцей Олексіївської сільської ради»		4
5	«Кочетоцький ліцей» Чугуївської міської ради Харківської області		4
6	«Введенський ліцей» Новопокровської селищної ради Чугуївського району Харківської області	6	
7	«Новопокровський опорний ліцей» Новопокровської селищної ради Чугуївського району Харківської області	8	
8	Харківська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 109 Харківської міської ради Харківської області	8	
9	«Тернівський ліцей» Новопокровської селищної ради Чугуївського району Харківської області	4	
10	Комунальний заклад «Богодухівський ліцей № 1» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області	8	
11	Комунальна установа «Богодухівський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Богодухівської міської ради Харківської області (КУ Богодухівський ЦПРПП)	5	
	Всього	39	37

Зазначимо, що безпосередньо у дослідженні було задіяно 76 вчителів початкових класів, з них: експериментальна група – 37 учителів, контрольна

група – 39 вчителів, експерти – 32 вчителі. В експериментальних та контрольних групах були задіяні як заклади міста Харкова, так і заклади Харківської області. Під час роботи враховувались такі чинники, як зацікавленість колективу освітньої установи, можливості закладу (зокрема технічного характеру), інтереси вчителів початкових класів, які брали участь в експерименті.

У цих групах використовувався ідентичний щодо змістовного наповнення діагностичний інструментарій для оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи ЗЗСО.

У процесі реалізації *другого завдання* було визначено групу експертів для визначення вагомості параметрів, факторів, критеріїв у межах розроблених факторно-критеріальних моделей: факторно-критеріальна модель аналізу стану методичної роботи початкової школи; факторно-критеріальна модель оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. В групу експертів входили вчителі початкових класів, які мали досвід педагогічної роботи не менше 5 років та володіли відповідними компетентностями.

Розглянемо на прикладі факторно-критеріальної моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, як учасники експертного оцінювання виконували ранжування параметрів, факторів, критеріїв.

У цій факторно-критеріальній моделі було виділено три параметри. У визначенні їхньої вагомості експерти оцінювали їх за трибальною шкалою (найвагомішому параметру ставили 3 бали, менш вагомому – 2, найбільш несуттєвому параметру – 1).

Сума оцінок кожного експерта завжди однакова, якщо їх три, то вона буде $1+2+3=6$, яку ми помножили на 32 експерти, отже, дістанемо максимально можливий бал – 192. Обчислюємо вагомість кожного параметра:

$V_p 1 = 62 / 192 = 0,32$; $V_p 2 = 67 / 192 = 0,35$; $V_p 3 = 63 / 192 = 0,33$.

Сума всіх параметрів завжди дорівнює одиниці (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

Обчислення вагомості параметрів

Параметри	Експерти								Σ	V_p
	1	2	3	4	5	6	...	32		
Ступінь забезпечення умов методичної роботи	3	2	2	3	1	1	...	3	62	0,32
Ступінь досягнення мети методичної роботи	2	1	3	2	2	2	...	2	67	0,35
Ступінь прояву результативності діяльності вчителя ПК	1	3	1	1	3	3	...	1	63	0,33
Σ	6	6	6	6	6	6	...	6	192	1,00

Обчислення вагомості факторів і критеріїв відбувалось аналогічно та зазначено в таблицях 3.4, 3.5.

Таблиця 3.4.

**Обчислення вагомості факторів
(параметр «Ступінь забезпечення умов методичної роботи»)**

Фактори	Експерти								Σ	V_f
	1	2	3	4	5	6	...	32		
Матеріально-технічне забезпечення	3	2	2	3	1	1	...	1	52	0,27
Науково-методичне забезпечення	2	1	3	2	2	2	...	3	83	0,43
Розвиток професійної мережі	1	3	1	1	3	3	...	2	57	0,30
Σ	6	6	6	6	6	6	...	6	192	1,00

Таблиця 3.5.

Обчислення вагомості критеріїв (фактор «Науково-методичне забезпечення»)

Критерії	Експерти								Σ	V_k
	1	2	3	4	5	6	...	32		
Створення механізмів організаційної підтримки вчителів для проведення своїх наукових досліджень та експериментів	1	1	1	2	1	3	...	1	50	0,26
Залучення експертів та наукових співробітників для консультацій та спільних проєктів	3	2	3	1	3	2	...	2	62	0,32
Участь у науково-методичних заходах	2	3	2	3	2	1	...	3	80	0,42
Σ	6	6	6	6	6	6	...	6	192	1,00

Наступним кроком експерти визначають ступінь вияву критеріїв, і вона виражається в частинах одиниці: повна відповідність вимогам – 1; часткова відповідність вимогам – 0,75; урівноважена відповідність вимогам – 0,50; частково-негативна відповідність вимогам – 0,25; повна невідповідність вимогам (ні) – 0. Беручи до уваги значення ваги кожного критерію, обчислюємо К (часткову оцінку) для критеріїв (табл. 2.3 в розділі 2 п. 3).

$$K_1 = 0,5 \cdot 0,5 = 0,25;$$

$$K_2 = 0,5 \cdot 0,5 = 0,25;$$

$$K_3 = 0,26 \cdot 0,4 = 0,10;$$

.....

$$K_{18} = 0,2 \cdot 0,2 = 0,04, \text{ де } K - \text{вагомість критерію.}$$

Часткова оцінка фактора обчислювалась за такою формулою:

$$F_1 = (K_1 + K_2) \cdot V_f \quad (1)$$

$$F_1 = (0,25 + 0,25) \cdot 0,27 = 0,14. \text{ (табл. 2.3 в розділі 2 п. 3)}$$

Потім знаходимо часткову оцінку параметра P1 за формулою:

$$P_1 = (F_1 + F_2 + F_3) \cdot V_p \quad (2)$$

$$P1 = (0,14 + 0,21 + 0,15) \cdot 0,32 = 0,16. \text{ (табл. 2.3 в розділі 2 п. 3)}$$

Оцінки, виставлені експертами у процесі визначення вагомості у факторно-критеріальній моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, підраховувалися з використанням стандартної процедури. Таким чином було виведено загальний бал для ЕГ та КГ закладів освіти.

У процесі реалізації *третього завдання* в методичних об'єднаннях початкових класів було проведено анкетування (Додаток Б) з метою отримання зворотного зв'язку від вчителів початкових класів щодо розвитку професійної компетентності в системі методичної роботи. Що дозволило скорегувати процедуру проведення педагогічного експерименту.

В *експериментальних групах* вчителями початкових класів були надані такі відповіді.

На запитання: «Який найголовніший результат методичної роботи для закладу освіти?» 46 % респондентів зазначили, що це динаміка успішності учнів, 37 % – вивчення, моніторинг ефективності впровадження кращого педагогічного досвіду, 12 % – діагностика утруднень і розвиток професійної компетентності вчителя, 5 % – розвиток потреби у виданні власних наукових надбань.

На запитання: «Який найголовніший результат методичної роботи для вчителя?» 51 % респондентів зазначили, що це усна форма (лекції, доповіді, педради, семінари), 23 % – результативна участь у професійних конкурсах, 20 % – друковані видання (публікації, авторські підручники, брошури...), 6 % – не маю оприлюднених результатів.

На запитання: «Що перешкоджає розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів?» 63 % респондентів зазначили, що жодних перешкод, 28 % – недостатня матеріально-технічна база, 9 % – відсутність матеріального заохочення.

В *контрольних групах* вчителями початкових класів були надані такі відповіді.

На запитання: «Який найголовніший результат методичної роботи для закладу освіти?» 44,8 % респондентів зазначили, що це динаміка успішності учнів, 37,9 % – вивчення, моніторинг ефективності впровадження кращого педагогічного досвіду, 11,5 % – діагностика утруднень і розвиток професійної компетентності вчителя, 5,8 % – розвиток потреби у виданні власних наукових надбань.

На запитання: «Який найголовніший результат методичної роботи для вчителя?» 50,4 % респондентів зазначили, що це усна форма (лекції, доповіді, педради, семінари), 22,7 % – результативна участь у професійних конкурсах, 20,7 % – друковані видання (публікації, авторські підручники, брошури...), 6,2 % – не маю оприлюднених результатів.

На запитання: «Що перешкоджає розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів?» 62,7 % респондентів зазначили, що жодних перешкод, 28,2 % – недостатня матеріально-технічна база, 9,1 % – відсутність матеріального заохочення.

Проаналізувавши відповіді, ми прийшли до висновку, що недостатня увага у методичній роботі приділяється мотивуючій ролі конкурсів і поширенню педагогічного досвіду через публікації на сайтах, у блогах, у соціальних мережах; що більшість респондентів потребують додаткового роз'яснення щодо професійної компетентності вчителя; спостерігається формалізм. Отримані результати засвідчили недостатній рівень розвитку професійної компетентності в учителів початкових класів, що зумовило необхідність роботи з запровадження теоретично обґрунтованої, розробленої авторської моделі розвитку професійної компетентності в учителів початкових класів експериментальних груп.

На виконання четвертого завдання було проведено вимірювання вхідного рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в контрольних і експериментальних групах, результати надано в таблиці 3.6. Враховуючи обмежений обсяг дисертації, в тексті третього розділу наведено узагальнені результати

вхідного і вихідного вимірювання, деталізовані результати представлені у додатках (Д – вхідне вимірювання; Е – вихідне вимірювання).

Таблиця 3.6.

Узагальнені результати вхідного вимірювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів в експериментальних і контрольних групах

Критерії, що впливають на розвиток професійної компетентності		Показники рівня розвитку професійної компетентності	
		КГ	ЕГ
К ₁	Здатність до критичного опрацювання інформації	0,12	0,13
К ₂	Використання методів критичного мислення	0,15	0,15
К ₃	Володіння цифровими освітніми ресурсами	0,3	0,29
К ₄	Застосування технологій для персоналізації навчання	0,09	0,1
К ₅	Здатність використовувати технології для організації інтерактивної взаємодії	0,17	0,17
К ₆	Розуміння та управління власними емоціями у педагогічній діяльності	0,23	0,24
К ₇	Здатність розпізнавати та враховувати емоції учнів	0,25	0,24
К ₈	Вміння формувати довірливі відносини у колективі	0,24	0,22
К ₉	Рівень самоаналізу професійної діяльності	0,27	0,28
К ₁₀	Здатність до взаємодії та спільної рефлексії в педагогічному середовищі	0,18	0,18
Р	Сформованість рівня професійної компетентності	0,493	0,498

Слід зазначити, що результати вхідного вимірювання показали, що рівень сформованості професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в контрольних і експериментальних групах знаходилися орієнтовно на однаковому рівні і складали $P_{кг}=0,493$; $P_{ег}=0,498$, тобто були недостатніми. Аналіз, проведений в межах окремих критеріїв, теж показав незначну розбіжність у результатах.

Слід підкреслити, що більш високі показники були отримані за критеріями К₇, К₈, К₆. З нашої точки зору це пояснюється такими чинниками. Критерій К₇ «Здатність розпізнавати та враховувати емоції учнів» є трохи вищим і дорівнює $K_{7кг}=0,25$ та $K_{7ег}=0,24$, тому що вчителі початкових класів отримують професійну підготовку з педагогічної психології під час навчання у педагогічних закладах, а щоденна взаємодія з дітьми допомагає їм розпізнавати невербальні сигнали. Критерій К₈ «Вміння формувати довірливі

відносини у колективі» дорівнює $K_{8\text{кг}}=0,24$ та $K_{8\text{єг}}=0,22$, оскільки вчителі початкових класів проходять спеціальні курси з педагогічної етики та психології, що навчають їх ефективним стратегіям побудови довірливих відносин з учнями, батьками та колегами. Критерій K_6 «Розуміння та управління власними емоціями у педагогічній діяльності» дорівнює $K_{6\text{кг}}=0,23$ та $K_{6\text{єг}}=0,24$, тому що вчителі під час навчання у педагогічних закладах опановують техніки саморегуляції та методи конструктивного управління стресовими ситуаціями в освітньому процесі. А сучасні освітні підходи передбачають рефлексію як невід'ємну складову професійного розвитку, що допомагає вчителям усвідомлювати свої емоційні реакції та вдосконалювати навички емоційної саморегуляції. Щодо критеріїв K_9 «Рівень самоаналізу професійної діяльності» ($K_{9\text{кг}}=0,27$ та $K_{9\text{єг}}=0,28$) та K_{10} «Здатність до взаємодії та спільної рефлексії в педагогічному середовищі» ($K_{10\text{кг}}=0,18$ та $K_{10\text{єг}}=0,18$), то високі показники пояснюються нами тим, що вчителі початкових класів регулярно аналізують ефективність своїх методів викладання через зворотний зв'язок від учнів, батьків і адміністрації, а це сприяє розвитку їхнього рівня самоаналізу. Педагоги залучені до методичних об'єднань, семінарів та тренінгів, де вони обговорюють власний досвід, аналізують труднощі та вдосконалюють педагогічні підходи разом із колегами. Щодо критеріїв K_5 «Здатність використовувати технології для організації інтерактивної взаємодії» ($K_{5\text{кг}}=0,17$ та $K_{5\text{єг}}=0,17$), K_3 «Володіння цифровими освітніми ресурсами» ($K_{3\text{кг}}=0,3$ та $K_{3\text{єг}}=0,29$), K_4 «Застосування технологій для персоналізації навчання» ($K_{4\text{кг}}=0,09$ та $K_{4\text{єг}}=0,1$), то трохи нижчі показники пояснюються нами тим, що вчителі початкових класів недостатньо застосовують ігрові технології, інтерактивні дошки та навчальні платформи для утримання уваги дітей. Проте взаємодія з учнями через технології не є основним форматом роботи, оскільки важливішим є живе спілкування. Індивідуальний підхід у початковій школі переважно реалізується через педагогічні методи, а не цифрові технології. Адаптивні навчальні платформи ще не є широко використовуваними. Найнижчі показники у критеріїв K_2

«Використання методів критичного мислення» ($K_{2\text{кр}}=0,15$ та $K_{2\text{ер}}=0,15$) та K_1 «Здатність до критичного опрацювання інформації» ($K_{1\text{кр}}=0,12$ та $K_{1\text{ер}}=0,13$), оскільки: робота вчителів початкових класів більше спрямована на формування базових знань в учнів, а не на аналіз складних інформаційних потоків; брак часу на самоосвіту та освоєння сучасних методик аналізу інформації; обмежений доступ до наукових досліджень, сучасних методичних матеріалів та тренінгів.

Все зазначене підтвердило необхідність запровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

3.2. Впровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи

Упровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи відбувалося безпосередньо на формувальному етапі педагогічного експерименту.

Метою цього етапу було запровадження теоретично обґрунтованої у другому розділі авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

Відповідно завданнями формувального етапу експериментального дослідження визначені такі:

1. Доведення до вчителів процедури проведення педагогічного експерименту та алгоритму реалізації авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

2. Ознайомлення з віртуальним інтерактивним методичним кабінетом щодо організації інформаційно-методичного супроводу вчителів початкових класів за допомогою інтерактивної онлайн-платформи Genially.

3. Роз'яснення учасникам педагогічного експерименту процедури вимірювання результатів розвитку професійної компетентності, ознайомлення зі спеціально розробленим інструментарієм.

Реалізація першого завдання – доведення до вчителів процедури проведення педагогічного експерименту та алгоритму реалізації авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

У процесі роботи вчителі початкових класів були ознайомлені зі змістом моделі, її етапами та необхідними організаційними заходами щодо її реалізації. Ретельному обговоренню підлягали результати вхідної діагностики рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи. Окремо слід наголосити на важливості розуміння вчителями *алгоритму* реалізації авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів саме на початку експерименту. Як правило, педагоги мають досить неповну інформацію щодо тих компетентностей, які слід розвивати в сучасних реаліях. Більше того, вони не мали системного уявлення щодо складників відповідної професійної компетентності.

Аналіз структури методичної роботи численних освітніх закладів ЗСО свідчить про її сталість протягом багатьох років. Методична робота відбувалася на основі діалогічної взаємодії. Учителі експериментальної групи об'єднувалися в тимчасові команди (групи), які були охоплені мережевою взаємодією, що забезпечило мобільну участь у проєктах з професійними спільнотами поза межами закладу освіти з обміну досвідом та для навчання (вивчення нових методик та технологій). Зазначимо, що на зміну методичним об'єднанням у системі методичної роботи приходять тимчасові професійні об'єднання, які створюються з певною умовою, визначеною за результатами діагностики на добровільній основі.

Проведене ознайомлення з алгоритмом реалізації авторської моделі розвитку професійної компетентності дозволило вчителям початкових класів чітко розуміти мету та послідовність, бачити свою індивідуальну освітню

траєкторію, своєчасно використовувати отриману інформацію та знання в процесі експерименту. Саме методична допомога щодо розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи сприяла стимулюванню інноваційної діяльності вчителів, створенню позитивного мікроклімату, який був необхідний для продуктивної роботи. Зазначимо, що враховувалися спільно визначені цілі, пріоритетні напрями, завдання методичної роботи, складання планів діяльності методичних об'єднань вчителів початкових класів та індивідуальних планів реалізації методичної теми кожного вчителя, які враховували освітню траєкторію розвитку професійної компетентності. Слід акцентувати, що вчителями початкових класів у формуванні індивідуальної траєкторії професійного розвитку актуальними визначалися такі напрями: уміння працювати з різними педагогічними, цифровими технологіями (від освітніх платформ до інтерактивних дошок); гнучкість мислення та вміння адаптуватися до нових обставин, де вчитель має вміти миттєво реагувати на виклики сьогодення та шукати нові способи вирішення проблем, розвивати уміння працювати креативно; комунікативні навички, щоб вміти спілкуватися з учнями різної вікової категорії, бути толерантним, максимально гнучким та компетентним; можливість співпрацювати зі своїми колегами; аналітичні та дослідницькі навички, які допомагають провести не тільки дослідження з виявлення методичних прогалин, а і компетентно виявити рівень розвитку своєї професійної компетентності, скласти план індивідуальної освітньої траєкторії та знайти шляхи вирішення виявлених проблем.

Особливого значення в цьому контексті набувало комплексне оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, що дозволяло опрацювати їхні потреби та запити, проводити діагностику й самодіагностику, аналізувати й удосконалювати структуру, зміст і форми методичної роботи; визначати результативність навчальної та самоосвітньої діяльності педагогів, прогнозувати й здійснювати управлінський та методичний вплив, використовувати ефективні методики

навчання [66].

Виконання другого завдання – ознайомлення з віртуальним інтерактивним методичним кабінетом щодо організації інформаційно-методичного супроводу вчителів початкових класів за допомогою інтерактивної онлайн-платформи Genially.

Використання інтерактивної онлайн-платформи **Genially** вчителями початкових класів відрізняється від інших платформ інтерактивністю, гейміфікацією та мультимедійністю, що дозволило не лише розробляти презентації, а й створювати інтерактивні схеми, карти, вікторини та навчальні квести. На основі цієї платформи і було організовано ***віртуальний інтерактивний методичний кабінет***, у якому вчителі отримували доступ до навчальних матеріалів, брали участь у спільних проєктах.

У процесі формувального етапу педагогічного експерименту були вирішені такі завдання *віртуального інтерактивного методичного кабінету*:

1. Забезпечення доступу до сучасних методичних матеріалів – надання вчителям інтерактивних ресурсів, дидактичних матеріалів для підвищення якості навчального процесу.
2. Підтримка професійного розвитку – організація вебінарів, майстер-класів та тренінгів для вдосконалення професійної компетентності, включаючи критичне мислення, цифрову грамотність та психологічну підготовку.
3. Формування професійної спільноти – створення платформи для обміну досвідом, методичних дискусій та підтримки вчителів через тематичні форуми та чати.
4. Запровадження інструментів самоаналізу та рефлексії – надання можливості педагогам оцінювати ефективність власної діяльності через інтерактивні опитування, анкетування, факторно-критеріальні моделі.
5. Підтримка впровадження сучасних освітніх технологій – навчання вчителів роботі з цифровими інструментами, інтерактивними платформами.

Цей кабінет дозволив об'єднати методичні матеріали та інтерактивні ресурси в єдиному цифровому просторі, що забезпечило ефективний

інформаційно-методичний супровід вчителів початкових класів. Зазначимо, що саме інтерактивний формат роботи допоміг розвивати вчителям початкових класів креативність, критичне мислення, комунікативні навички, а застосування у методичній роботі сприяло ефективній взаємодії між учителями. Крім того, ця онлайн-платформа дозволила: швидко отримувати зворотний зв'язок; оцінювати ефективність методичних знахідок і впроваджувати їх в освітній процес; використовувати для рефлексії щодо власної професійної діяльності та вдосконалення педагогічної майстерності. Слід акцентувати, що платформа забезпечила зручний доступ до матеріалів у будь-який час, що сприяло безперервному навчанню та самоосвіті педагогів.

Наголосимо, що використання інтерактивної онлайн-платформи Genially ми поєднали з самокерованою онлайн-дошкою Padlet, а це створило ефективне цифрове середовище для організації методичної роботи вчителів початкових класів. Padlet виступив як зручний інструмент для прикріплення та систематизації методичних матеріалів. Таким чином, інтеграція Genially та Padlet стала ефективним способом організації сучасного інформаційно-методичного супроводу вчителів початкових класів, сприяючи створенню сучасного освітнього середовища. Розглянемо нижче методичне наповнення віртуального інтерактивного методичного кабінету (рис. 3.1).

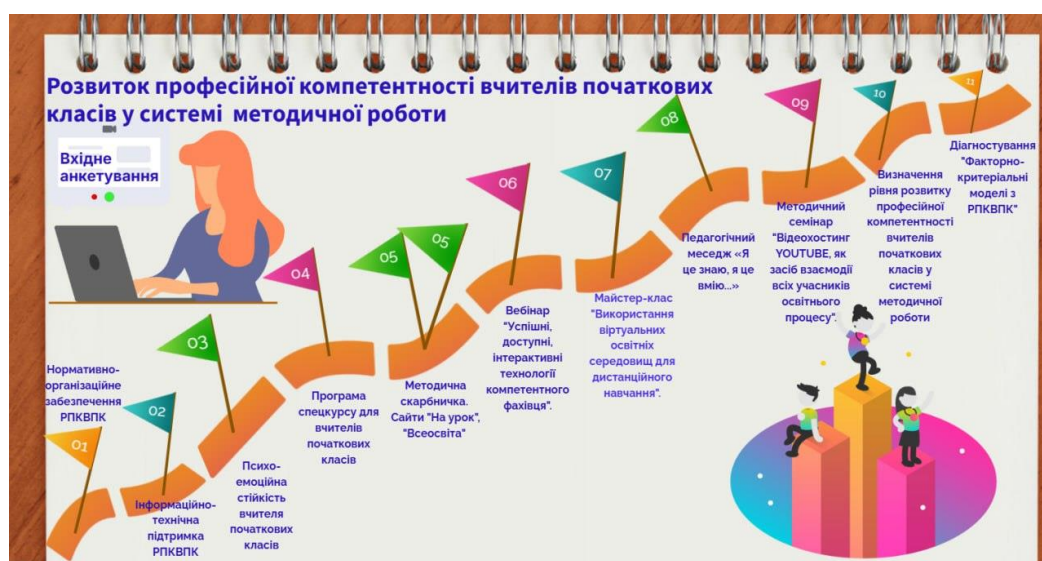

Рис. 3.1. Віртуальний інтерактивний методичний кабінет

Зазначимо, що інформація у віртуальному інтерактивному кабінеті була структурована за розділами: нормативно-організаційне забезпечення; інформаційно-технічна підтримка; поради стосовно психоемоційної стійкості вчителя початкових класів; теоретично-практичні наробки щодо наповнення освітнього середовища методичної роботи; анкетування та діагностування.

Нормативно-організаційне забезпечення (перелік нормативних документів, список наукових праць з означуваної теми).

Інформаційно-технічна підтримка (покрокова інструкція «Genially на допомогу вчителю».

Семінар-практикум «Genially – ресурс для реалізації ідей креативного вчителя» був спрямований на роз'яснення особливостей онлайн-платформи Genially. Це і можливість створення інтерактивних презентацій, навчальних ігор, інфографіки та віртуальних квестів без глибоких технічних знань. Під час семінару увага буде зосереджена на ефективному використанні платформи для візуалізації навчального матеріалу, підвищення мотивації та впровадження елементів гейміфікації. Було зазначено, що важливо навчитися поєднувати інноваційні технології з педагогічними підходами, щоб створювати динамічний та цікавий освітній контент. Опанування Genially допомогло вчителям урізноманітнити уроки, підвищити якість навчання та зробити методичну роботу більш творчою та ефективною.

Поради щодо психоемоційної стійкості вчителя початкових класів (на онлайн-платформі розміщено: психологічна підтримка педагога; посібник з психологічної підтримки для вчителів і дітей під час війни; як освітянам залишатись у ресурсному стані під час воєнного стану; тест на емоційний стан; курс з психологічно-емоційної небайдужості для вчителів).

Теоретично-практичні наробки щодо методичного наповнення освітнього середовища вчителів початкових класів.

Спецкурс «Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи» (описано в підрозділі 2.2 другого розділу). Проходження спецкурсу на платформі Genially стало

важливим кроком у розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів. Він охопив питання організації методичної роботи, що сприяє системному підходу до професійного розвитку освітян.

Вебінар «Використання віртуальних освітніх середовищ для дистанційного навчання». Слід зазначити, що особливістю таких середовищ є можливість організації інтерактивного, доступного та гнучкого навчального процесу, що відповідає сучасним освітнім викликам. Під час вебінару особливу увагу було приділено ефективному використанню платформ Google Classroom, Moodle, Genially та Padlet для створення навчальних матеріалів і підтримки комунікації з учнями. Увагу вчителів було акцентовано на структурування контенту, використання інтерактивних елементів та забезпечення зворотного зв'язку. Участь у вебінарі допомогла вчителям опанувати сучасні цифрові інструменти та вдосконалити методичну роботу в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Зазначимо, що після закінчення експерименту вчителі експериментальної групи брали участь у воркшопі (рис. 3.2) «Шляхи підтримки благополуччя молодших школярів в реаліях сьогодення», який проходив на платформі ZOOM Харківської академії неперервної освіти 23.09.2024. Тема виступу: «Дистанційний курс з математики як підтримка благополуччя початкових класів» (учасники: 96 учителів початкових класів).

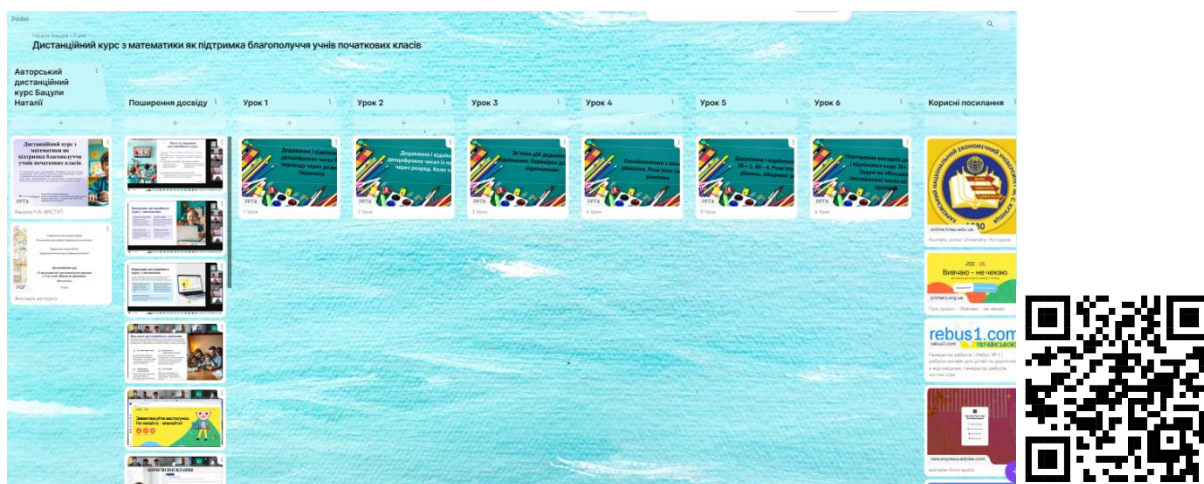

Рис. 3.2. Дистанційний курс з математики як підтримка благополуччя початкових класів

Методичний семінар «Відеохостинг YouTube як засіб взаємодії всіх учасників освітнього процесу» був спрямований на роз'яснення особливостей застосування YouTube каналу в освітньому процесі: це і є його інтерактивність, доступність, можливість зберігання та поширення навчального контенту у відеоформаті. Під час семінару розглянуто, як створювати та ефективно використовувати відеоуроки, організовувати комунікацію з учнями та батьками через коментарі, трансляції та плейлисти. Особливу увагу надавалося структурі навчального відео, методам підвищення залученості учнів в освітній процес та дотриманню авторських прав. Опанування цими навичками допомогло вчителям значно покращити методичну роботу та створювати ефективне цифрове освітнє середовище. Окремо слід наголосити, що після закінчення експерименту вчителі експериментальної групи брали участь у серпневій педагогічній декаді (рис. 3.3), яка проходила на платформі ZOOM Харківської академії неперервної освіти 23.08.2024. Тема виступу: «YouTube канал як інструментарій подолання освітніх втрат» (учасники: 487 учителів початкових класів).

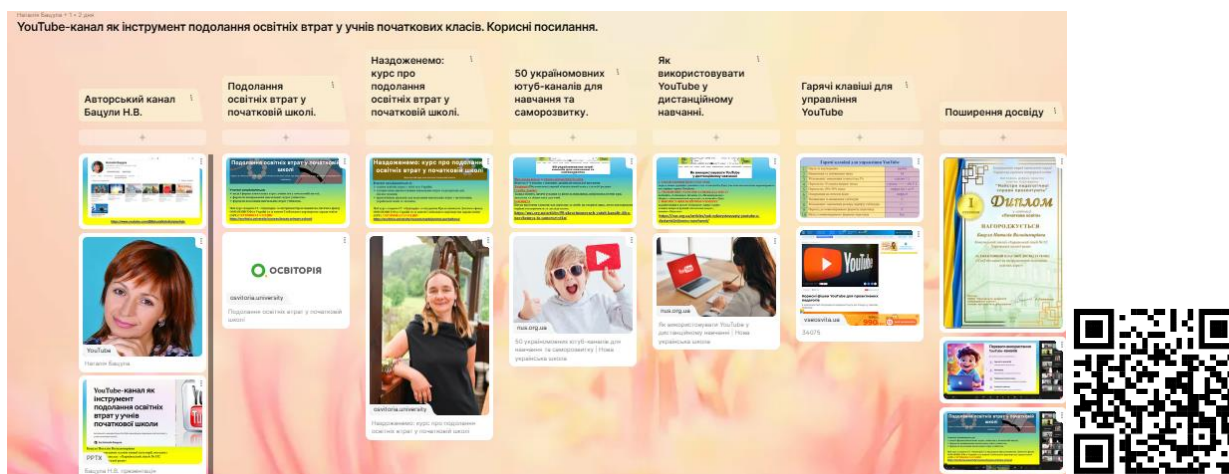

Рис. 3.3. YouTube канал як інструментарій подолання освітніх втрат

Майстер-клас «Успішні, доступні, інтерактивні технології компетентного фахівця». Особливістю такого заходу було спрямування на практичні аспекти викладання: демонстрація авторських прийомів, інтерактивних методів та цифрових інструментів. Було звернено увагу на

структуру майстер-класу: чітке формулювання теми, поетапне представлення технології, залучення учасників до активної роботи та рефлексії. Використання відео, презентацій, інтерактивних платформ (Genially, Padlet) зробило майстер-клас більш наочним і динамічним. До уваги вчителів початкових класів був представлений майстер-клас «Формування літературознавчої компетентності молодших школярів», особливістю якого було практичне ознайомлення педагогів із сучасними підходами до аналізу художніх творів, розвитком читацької культури, критичного мислення учнів, методами інтеграції літературознавчих знань у навчальний процес через використання інтерактивних технологій та творчих завдань (3.4).

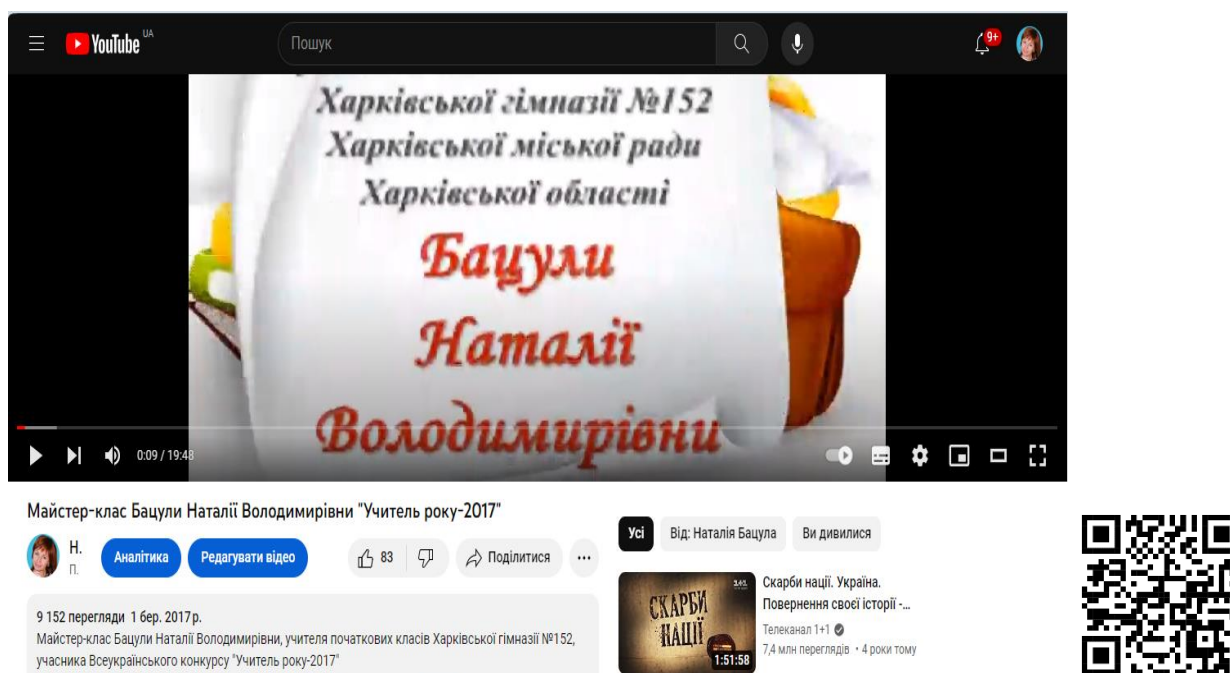

Рис. 3.4. Майстер-клас «Формування літературознавчої компетентності молодших школярів»

Тренінг-практикум «Методичні поради вчителям початкових класів у написанні методичних посібників» був спрямований на поєднання теоретичних основ із практичним опрацюванням ключових аспектів створення якісного методичного посібника. Учасники ознайомилися з основними вимогами до структури, змісту та оформлення методичних

матеріалів, а також навчилися надавати методичні рекомендації. Особливу увагу буде приділено вибору актуальної теми, логічній побудові змісту та використанню інтерактивних елементів. Важливим аспектом є дотримання академічної доброчесності, правильне оформлення посилань та використання авторських матеріалів. Під час тренінгу вчителі отримали практичні навички з підготовки посібників, редагування тексту та створення якісного дидактичного наповнення. Також буде розглянуто можливості публікації матеріалів у відкритому доступі, що сприятиме їхній популяризації серед освітянської спільноти. Опанування навичок написання методичних посібників допоможе вчителям систематизувати власний досвід і зробити свій внесок у розвиток педагогічної науки. Такий тренінг став важливим кроком до вдосконалення методичної роботи вчителів початкових класів. Для ознайомлення були представлені методичні посібники Н. В. Бацули, Г. Ю. Кравченко: «Мій конспект. Математика. 3 клас I семестр (за підручником М. В. Богдановича, Г. П. Лишенка)»; «Мій конспект. Математика. 3 клас II семестр (за підручником М. В. Богдановича, Г. П. Лишенка)»; «Мій конспект. Математика. 4 клас I семестр (за підручником М. В. Богдановича, Г. П. Лишенка)»; «Мій конспект. Математика. 4 клас II семестр (за підручником М. В. Богдановича, Г. П. Лишенка)» (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Методичні посібники «Мій конспект. Математика. 3-4 класи» (за підручником М. В. Богдановича, Г. П. Лишенка)

Зазначені методичні посібники допомогли вчителям початкових класів побачити приклад логічної, послідовної та цілісної побудови навчального

матеріалу на весь навчальний рік. Вони сприяли розвитку навичок структурування навчального контенту відповідно до програмних вимог та вікових особливостей учнів. Учителі набули умінь добирати ефективні методи і прийоми для реалізації дидактичних цілей на кожному етапі уроку. А це мотивувало педагогів до створення власних методичних матеріалів з урахуванням індивідуального стилю викладання. Крім того, вчителі вдосконалили навички аналізу й критичного оцінювання педагогічного досвіду колег, що позитивно позначилось на їхній професійній рефлексії.

Отже, розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи спрямований на активне залучення освітян до розробки програм самоосвітньої діяльності; відпрацювання нових професійно-педагогічних способів діяльності; реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії вчителя; мотивацію безперервного саморозвитку; доопрацювання складових професійної компетентності, що не були засвоєні раніше, або подальший розвиток недостатньо сформованих якостей.

Виконання третього завдання – роз'яснення учасникам педагогічного експерименту процедури вимірювання результатів розвитку професійної компетентності, ознайомлення зі спеціально розробленим інструментарієм.

У процесі реалізації цього завдання вчителі початкових класів експериментальних груп були ознайомлені з алгоритмом проведення вимірювання і з відповідним інструментарієм (на онлайн-платформі Genially розміщена інформація та факторно-критеріальні моделі). Зокрема, діагностичні дані надали можливість сформулювати індивідуальну траєкторію розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів з корекцією, що є необхідною умовою результативності діяльності, методичної й психологічної готовності до професійного зростання, фахової майстерності в системі методичної роботи. Вчителями були отримані рекомендації з теоретично-практичного навчання щодо користування факторно-критеріальними моделями (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Теоретично-практичні поради вчителям щодо користування факторно-критеріальними моделями

Разом із цим, реалізація третього завдання дозволила нам зробити висновок щодо необхідності актуалізації роботи з освітянами щодо практичного застосування досягнень теорії педагогічних вимірювань у практиці. Зазначимо, що це стосується не тільки вчителів експериментальної групи, а й усіх вчителів, що були задіяні в процесі проведення педагогічного експерименту. Виявлена проблема потребує системного підвищення кваліфікації в цій царині.

Зазначимо, що для розвитку інноваційної, креативної ініціативи вчителів початкових класів на всіх етапах експерименту діяла «Гаряча лінія» з методичної, технологічної та психологічної підтримки.

Отже, впровадження моделі за наведеними вище етапами сприяло позитивним зрушенням у розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи

Для з'ясування ступеня ефективності теоретично обґрунтованої та розробленої авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів

початкових класів у системі методичної роботи проводився контрольний етап педагогічного експерименту.

Мета контрольного етапу експерименту – з'ясувати вихідний рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи та порівняти отримані результати з даними вхідного вимірювання рівня розвитку професійної компетентності у вчителів початкових класів контрольних та експериментальних груп.

Досягнення мети передбачало вирішення таких завдань:

1. Порівняння результатів, отриманих під час вхідного і вихідного вимірювання на констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту за допомогою факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

2. Порівняння результатів, отриманих під час вхідного і вихідного вимірювання на констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту за допомогою факторно-критеріальної моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

3. Аналіз та обґрунтування результатів педагогічного експерименту, підтвердження їхньої вірогідності методами математичної статистики за допомогою χ^2 критерію Пірсона.

Виконання першого завдання – порівняння результатів, отриманих під час вхідного і вихідного вимірювання на констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту за допомогою факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

Розглянемо узагальнені результати вимірювання рівня сформованості професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних і контрольних групах (табл. 3.7).

Таблиця 3.7.

**Узагальнені результати вимірювання рівня сформованості професійної компетентності вчителів
початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних і контрольних групах**

Критерії		КГ			ЕГ		
		початкові	підсумкові	приріст	початкові	підсумкові	приріст
K ₁	Здатність до критичного опрацювання інформації	0,12	0,13	0,01	0,13	0,16	0,03
K ₂	Використання методів критичного мислення	0,15	0,16	0,01	0,15	0,18	0,03
K ₃	Володіння цифровими освітніми ресурсами	0,3	0,32	0,02	0,29	0,33	0,04
K ₄	Застосування технологій для персоналізації навчання	0,09	0,1	0,01	0,1	0,12	0,02
K ₅	Здатність використовувати технології для організації інтерактивної взаємодії	0,17	0,20	0,03	0,17	0,22	0,05
K ₆	Розуміння та управління власними емоціями у педагогічній діяльності	0,23	0,24	0,01	0,24	0,26	0,02
K ₇	Здатність розпізнавати та враховувати емоції учнів	0,25	0,27	0,02	0,24	0,27	0,03
K ₈	Вміння формувати довірливі відносини у колективі	0,24	0,25	0,01	0,22	0,24	0,02
K ₉	Рівень самоаналізу професійної діяльності	0,27	0,28	0,01	0,28	0,32	0,04
K ₁₀	Здатність до взаємодії та спільної рефлексії в педагогічному середовищі	0,18	0,19	0,01	0,18	0,22	0,04
P	Сформованість рівня професійної компетентності	0,493	0,528	0,35	0,498	0,577	0,79
	Рівні	середній	достатній	7,1 %	середній	достатній	15,9 %

Вимірювання проводилося за допомогою факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи (теоретично обґрунтована у підрозділі 2.3 другого розділу) та відображених у ній параметра, факторів, критеріїв. На констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту використовувалися ідентичні методи вимірювання.

Результати вихідного вимірювання показали, що рівень сформованості професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в контрольних і експериментальних групах значно змінився: в ЕГ підвищився на 15,9 % (приріст становить 0,79), а в КГ підвищився на 7,1 % (приріст становить 0,35). Аналіз, проведений у межах окремих критеріїв, теж показав значну розбіжність у результатах. Гістограма наочно демонструє узагальнені результати вимірювання рівня сформованості професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних і контрольних групах на рис. 3.7.

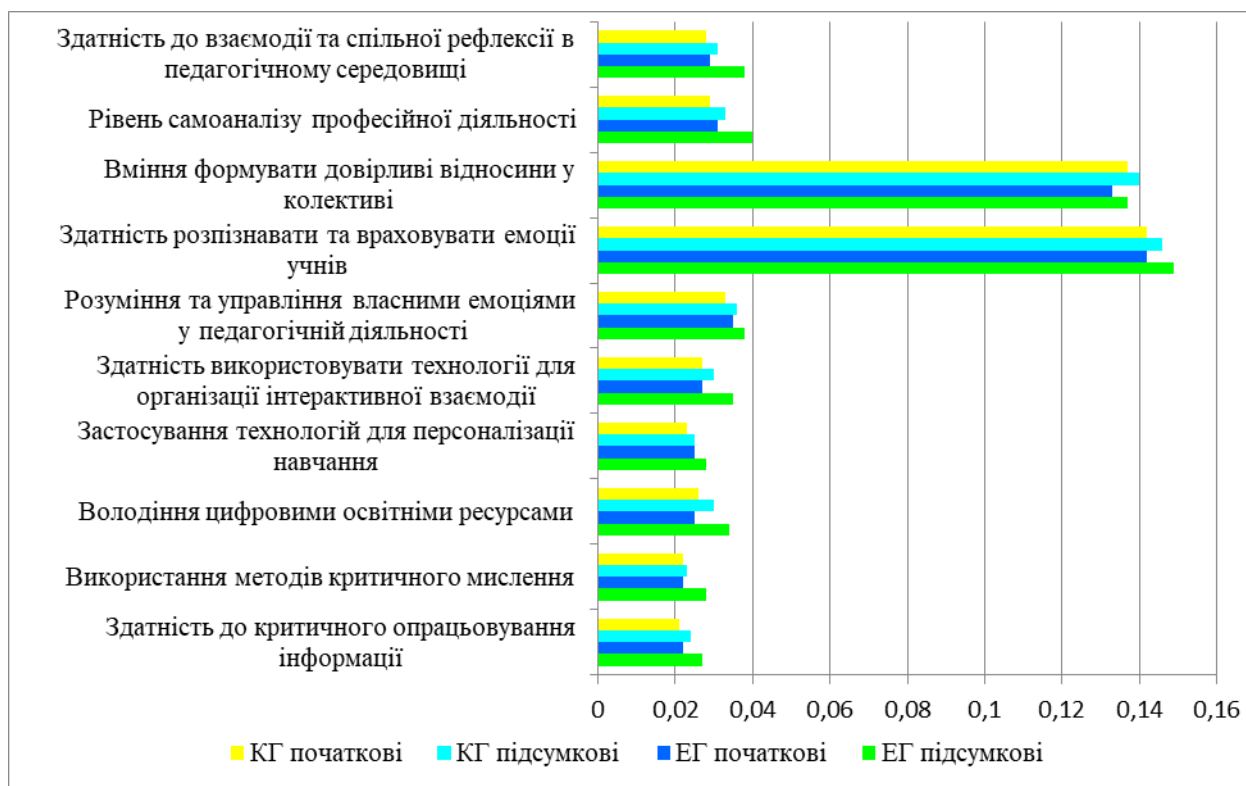

Рис. 3.7. Узагальнені результати вимірювання рівня сформованості професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних і контрольних групах

В експериментальних групах більш високі показники були отримані за критеріями К₃ «Володіння цифровими освітніми ресурсами», К₉ «Рівень самоаналізу професійної діяльності», К₁₀ «Здатність до взаємодії та спільної рефлексії в педагогічному середовищі» (приріст по 0,04), К₅ «Здатність використовувати технології для організації інтерактивної взаємодії» (приріст 0,05), а в контрольних групах К₃ (приріст 0,02), К₉ (приріст 0,01), К₁₀ (приріст 0,01), К₅ (приріст 0,03). З нашої точки зору, результати в експериментальних групах пояснюються такими чинниками: була реалізована модель розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи, яка передбачала системне використання цифрових освітніх ресурсів та платформ, що забезпечило приріст за критерієм К₃; акцент на рефлексивну складову в методичній діяльності сприяв зростанню К₉; застосування інтерактивних форм командної взаємодії (воркшопи, кейс-обговорення, майстер-класи) сприяло підвищенню К₁₀; впровадження цифрових сервісів для онлайн-співпраці (Jamboard, Padlet, Mentimeter, Genially), що дало змогу ефективно реалізувати К₅.

Високі показники в експериментальних групах були отримані за критеріями К₇ «Здатність розпізнавати та враховувати емоції учнів», К₂ «Використання методів критичного мислення», К₁ «Здатність до критичного опрацювання інформації» (приріст по 0,03), а в контрольних групах К₇ (приріст 0,02), К₂ (приріст 0,01), К₁ (приріст 0,01). Отримані результати в експериментальних групах можна пояснити такими чинниками: під час експерименту в методичній роботі акцент був зроблений на розвиток емоційного інтелекту, що сприяло підвищенню показників за критерієм К₇; у навчально-методичному супроводі вчителів застосовувалися стратегії критичного мислення (Debate, Six Thinking Hats, Think-Pair-Share), що позитивно вплинуло на К₂; вчителям було запропоновано інтерактивні вправи на аналіз джерел інформації, фактів і фейків, що стимулювало розвиток К₁ «Здатності до критичного опрацювання інформації». Методичні заходи були зорієнтовані на рефлексивне обговорення складних

педагогічних ситуацій, що активізувало здатність вчителів до аналізу, самоаналізу.

Трохи нижчі показники критеріїв K_8 «Вміння формувати довірливі відносини у колективі», K_6 «Розуміння та управління власними емоціями у педагогічній діяльності», K_4 «Застосування технологій для персоналізації навчання» (приріст по 0,02) в експериментальних групах, а в контрольних групах K_8 (приріст 0,01), K_6 (приріст 0,01), K_4 (приріст 0,01). Показники критеріїв K_8 , K_6 , K_4 в експериментальних групах несуттєві, але приріст присутній, і це пояснюється нами такими чинниками. По-перше, в умовах експерименту була посилена увага розвитку емоційної сфери педагогів, що реалізовувалось через спеціальні тренінги, і це позитивно вплинуло на K_6 . По-друге, у методичних заходах передбачалась командна взаємодія, що сприяло створенню атмосфери підтримки та відкритості в педагогічному колективі, та як наслідок – зростання K_8 . По-третє, вчителі мали змогу апробувати інструменти адаптивного та персоналізованого навчання (зокрема, платформи ClassTime, LearningApps, Wordwall), що зумовило приріст за K_4 .

Для підтвердження достовірності результатів вимірювання рівня сформованості професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи було використано анкетування (Додаток Г) щодо визначення рівнів сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи, що дало змогу залучити суб'єктивну оцінку вчителів початкових класів до результатів, отриманих за допомогою факторно-критеріальної моделі. Такий підхід дозволив порівняти зовнішні та внутрішні показники та забезпечити більшу надійність дослідження. Рівні сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи теоретично обґрунтовані у підрозділі 2.3 другого розділу. Розглянемо результати, які наведені в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

**Рівні сформованості критеріїв
професійної компетентності вчителів початкових класів у системі
методичної роботи в експериментальних і контрольних групах**

Рівні	Початок експерименту		Кінець експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Інформаційно-технологічний критерій				
Високий (творчий)	6%	3%	8%	16,3%
Достатній (адаптивно-інноваційний)	27%	23%	38,4%	44,3%
Середній (частково-пошуковий)	55%	62%	46,1%	35,4%
Низький (алгоритмічний)	12%	12%	7,5%	4%
Адаптивно-діяльнісний критерій				
Високий (творчий)	7%	11,5%	13%	23%
Достатній (адаптивно-інноваційний)	31%	34%	35%	41%
Середній (частково-пошуковий)	53%	47,2%	46%	33%
Низький (алгоритмічний)	9%	7,3%	6%	3%
Комунікативно-педагогічний критерій				
Високий (творчий)	15%	17%	19%	25%
Достатній (адаптивно-інноваційний)	42%	41%	46%	50%
Середній (частково-пошуковий)	39%	40%	33%	25%
Низький (алгоритмічний)	4%	2%	2%	0%
Аналітико-рефлексивний критерій				
Високий (творчий)	15%	17%	20%	27%
Достатній (адаптивно-інноваційний)	46%	43%	49%	55%
Середній (частково-пошуковий)	33%	36%	29%	18%
Низький (алгоритмічний)	6%	4%	2%	0%

Гістограма наочно демонструє рівні сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів ПК в ЕГ та КГ (рис. 3.8).

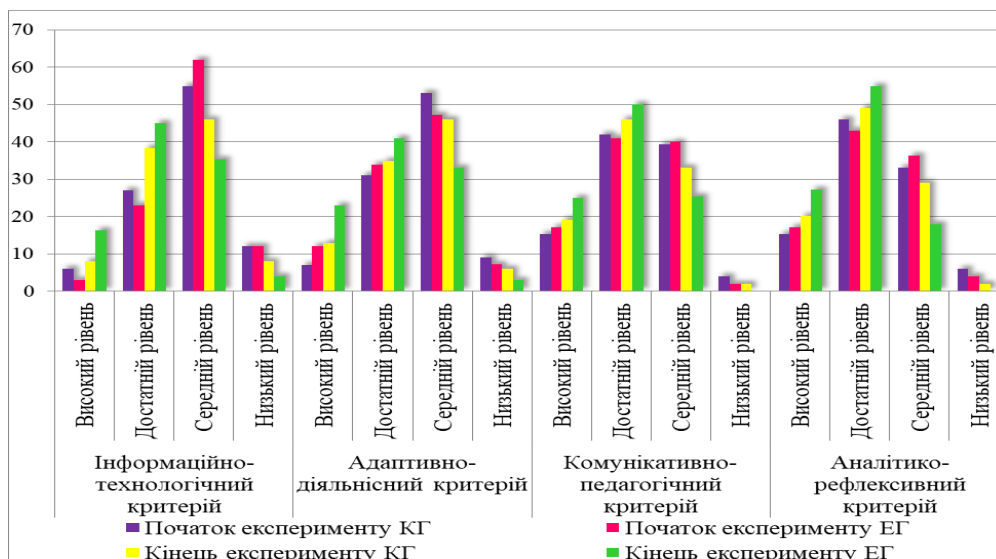

Рис. 3.8. Рівні сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в ЕГ та КГ

Отримані дані показують, що загальні показники рівнів сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи змінилися: за інформаційно-технологічним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 13,4 %, в ЕГ на 35,3 %, а відсоток респондентів, які мають низький рівень, зменшився в КГ на 4 %, в ЕГ на 8 %; за адаптивно-діялісним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 10 %, в ЕГ на 18 %, а відсоток респондентів, які мають низький рівень, зменшився в КГ на 3 %, в ЕГ на 4,3 %; за комунікативно-педагогічним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 8 %, в ЕГ на 16,8 %, а відсоток респондентів, які мають низький рівень, зменшився в КГ на 2 %, в ЕГ на 0 %; за аналітико-рефлексивним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 7,7 %, в ЕГ на 22 %, а відсоток респондентів, які мають низький рівень, зменшився в КГ на 4 %, в ЕГ на 0 %.

Отже, в експериментальних групах виявлена позитивна динаміка за рівнями сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи, а суттєвої динаміки в контрольних групах не виявлено. Отримані результати під час вхідного і вихідного вимірювання на констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту за допомогою факторно-критеріальної моделі

оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи були підтверджені анкетуванням, що свідчить про практичну доцільність та ефективність цієї моделі.

Зазначимо, що результати вимірювань за факторно-критеріальною моделлю оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи зросли, це свідчить про позитивні зміни у професійному становленні педагогів. Такий ріст є прямим наслідком ефективного функціонування методичної роботи початкової школи, яка виступає основним механізмом професійного супроводу та підтримки вчителів.

Виконання другого завдання – порівняння результатів, отриманих під час вхідного і вихідного вимірювання на констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту за допомогою факторно-критеріальної моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

Вимірювання проводилося за допомогою факторно-критеріальної моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів ПК у системі методичної роботи (табл. 3.9).

Таблиця 3.9.

Узагальнені результати вимірювання стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних і контрольних групах

Параметри	КГ			ЕГ		
	початкові	підсумкові	приріст	початкові	підсумкові	приріст
Ступінь забезпечення умов методичної роботи	0,18	0,19	0,01	0,17	0,20	0,03
Ступінь досягнення мети методичної роботи	0,19	0,20	0,01	0,20	0,22	0,02
Ступінь прояву результативності діяльності вчителя	0,19	0,20	0,01	0,18	0,21	0,03
Сума Σ	0,56	0,59	0,03	0,55	0,63	0,08
Рівні	достатній	достатній	5,4 %	достатній	достатній	14,5 %

Аналізуючи таблицю 3.5, необхідно зазначити, що значення загальної оцінки параметрів експериментальних груп підвищилися на 14,5 %, зокрема за першим параметром – ступінь забезпечення умов методичної роботи – приріст становить 0,03, за другим параметром – ступінь досягнення мети методичної роботи – 0,002, за третім параметром – ступінь прояву результативності діяльності вчителя початкових класів – 0,03. Саме тоді, як значення загальної оцінки параметрів контрольних груп підвищилось на 5,4 %, а приріст за параметрами відповідно на 0,01; 0,01; 0,01. На гістограмі наочно представлена динаміка оцінювання трьох параметрів у контрольних та експериментальних групах (рис. 3.9):

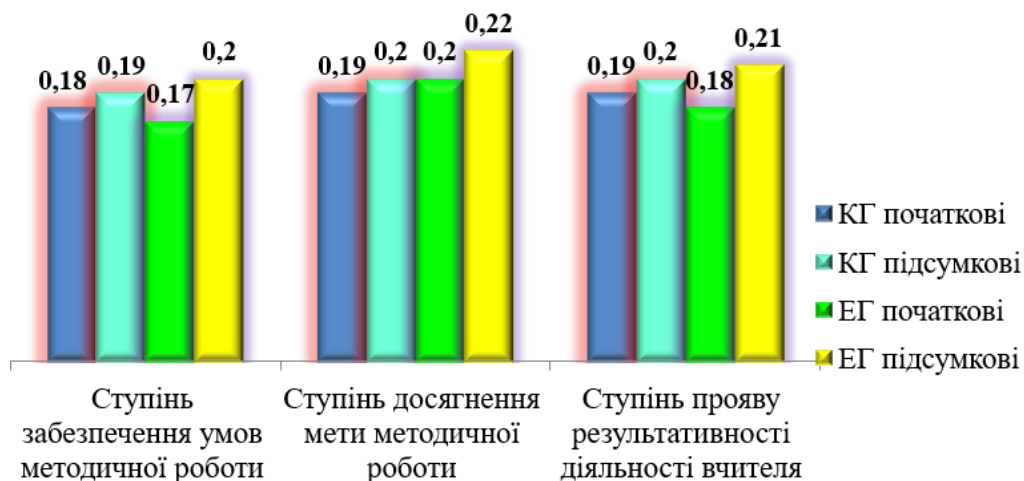

Рис. 3.9. Динаміка стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних та контрольних групах

Зупинимось детальніше на кожному з параметрів. Розглянемо параметр «Ступінь забезпечення умов методичної роботи». У рамках експерименту вчителям було забезпечено доступ до сучасного інтерактивного методичного середовища, що включало віртуальний кабінет, цифрові ресурси та можливості для дистанційної взаємодії. Це дозволило організувати безперервну методичну підтримку, адаптовану до індивідуальних запитів та темпів професійного зростання педагогів. Такі умови сприяли підвищенню мотивації до участі в методичній роботі та активнішому впровадженню інновацій у власну педагогічну практику. Результати вимірювання в

експериментальних групах підвищились на 10 %, а в контрольних групах значної різниці між вхідним і вихідним вимірюванням не виявлено (5 %) (рис. 3.10).

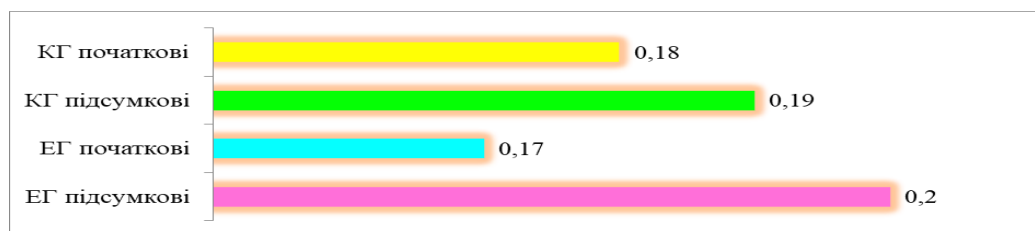

Рис. 3.10. Динаміка параметра «Ступінь забезпечення умов методичної роботи» за результатами вимірювання

Результати, отримані щодо вимірювання параметра *«Ступінь досягнення мети методичної роботи»*, свідчать про чітке формулювання цілей методичної роботи (SMART-цілі), що забезпечило їхню реалістичність, конкретність та досяжність. Учасники мали змогу самостійно оцінити динаміку професійного зростання за допомогою моніторингових інструментів та рефлексивних практик. Досягнення поставлених цілей стало результатом систематичної методичної підтримки, орієнтованої на запити та потреби кожного вчителя. Значення параметра зросло в ЕГ на 10 %, а в КГ значних змін не виявлено (5 %) (рис. 3.11).

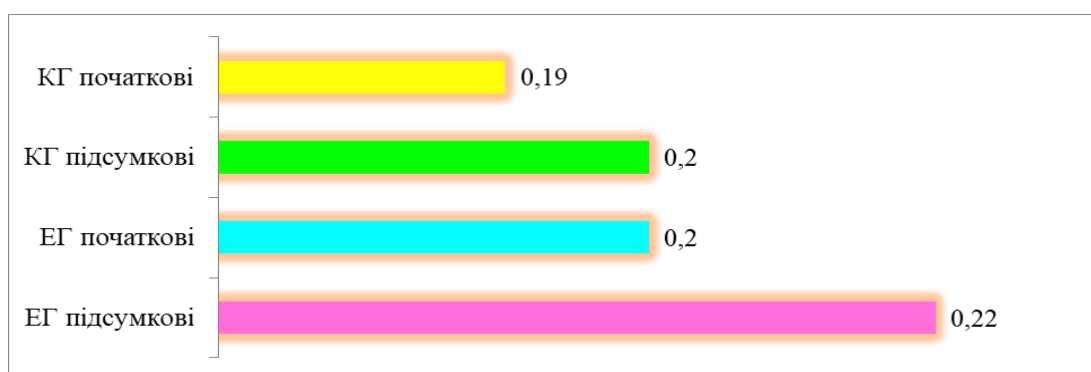

Рис. 3.11. Динаміка параметра «Ступінь досягнення мети методичної роботи» за результатами вимірювання

Аналіз результатів, отриманих шляхом вимірювання параметра *«Ступінь прояву результативності діяльності вчителя початкових класів»*, виявив, що в експериментальних групах зросла спрямованість учителів на: самоаналіз, самооцінювання розвитку професійної компетентності;

рефлексивні вміння щодо оцінювання компетентностей. Освітняни позитивно почали сприймати нові технології і визначати реальні можливості й ресурси їх впровадження. Загалом цей параметр змінився в експериментальних групах на 16,7 %, а в контрольних групах на 5,3 % (рис. 3.12).

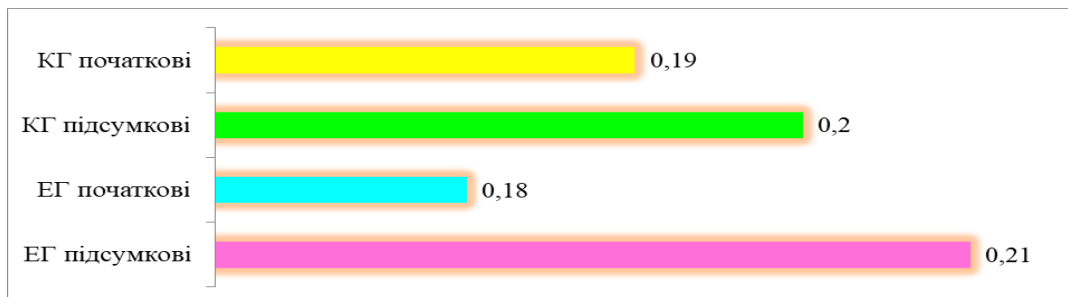

Рис. 3.12. Динаміка параметра «Ступінь прояву результативності діяльності вчителя початкових класів» за результатами вимірювання

Розглянемо динаміку параметрів, факторів та критеріїв в експериментальних та контрольних групах протягом експерименту. Узагальнені результати параметрів визначення стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у контрольних групах представлені у табл. 3.10.

Таблиця 3.10.

Узагальнені результати параметрів визначення стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи у контрольних групах

Фактор – Ф	Часткова оцінка факторів			
	2019–2020 н.р.	2020–2021 н.р.	2021–2022 н.р.	2022–2023 н.р.
Ступінь забезпечення умов методичної роботи	0,18	0,19	0,19	0,19
Ступінь досягнення мети методичної роботи	0,19	0,19	0,20	0,20
Ступінь прояву результативності діяльності вчителя ПК	0,19	0,19	0,19	0,20
Загальна оцінка в частках одиниці	0,56	0,57	0,58	0,59

Гістограма наочно демонструє узагальнені результати зміни параметрів

визначення стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів ПК у системі методичної роботи у КГ (рис. 3.13).

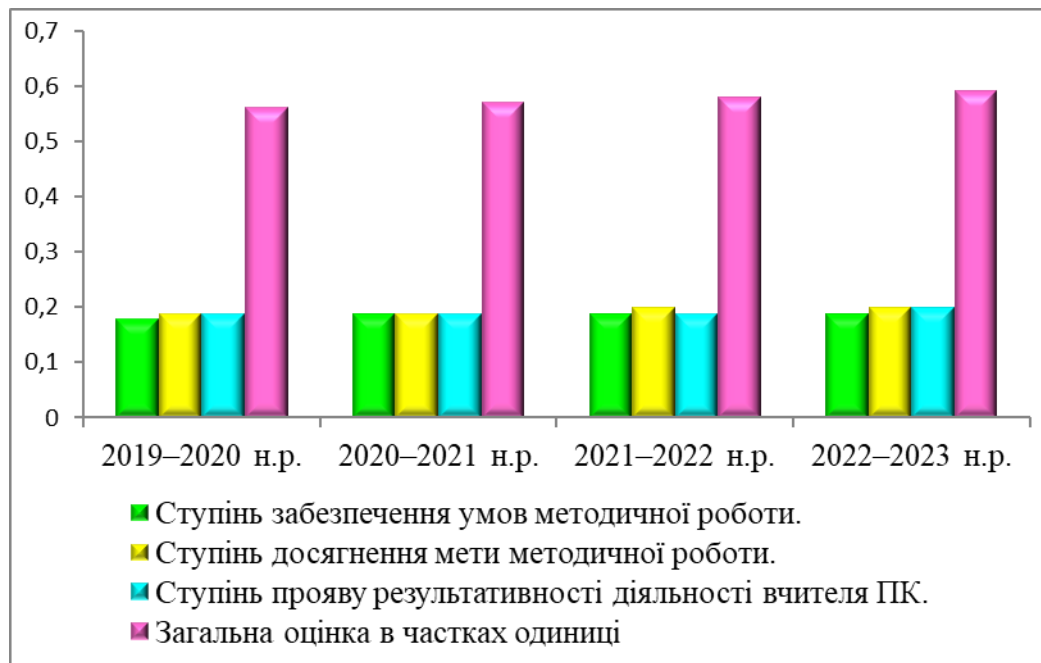

Рис. 3.13. Узагальнені результати зміни параметрів визначення стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів ПК у системі методичної роботи в КГ

Узагальнені результати параметрів визначення стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в ЕГ (табл. 3.11).

Таблиця 3.11.

Узагальнені результати параметрів визначення стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних групах

Фактор – Ф	Часткова оцінка факторів			
	2019–2020 н.р.	2020–2021 н.р.	2021–2022 н.р.	2022–2023 н.р.
Ступінь забезпечення умов методичної роботи	0,17	0,19	0,19	0,20
Ступінь досягнення мети методичної роботи	0,20	0,20	0,21	0,22
Ступінь прояву результативності діяльності вчителя ПК	0,18	0,19	0,19	0,21
Загальна оцінка в частках одиниці	0,55	0,58	0,59	0,63

Гістограма наочно демонструє узагальнені результати зміни параметрів визначення стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних групах (рис. 3.14).

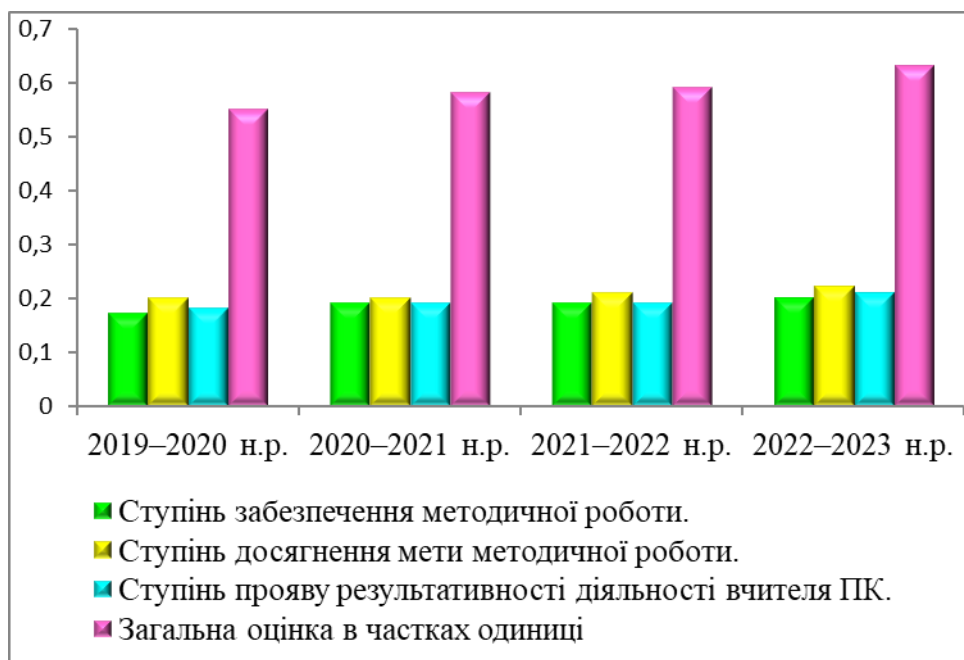

Рис. 3.14. Узагальнені результати параметрів визначення ефективності методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в ЕГ

Вищезазначена факторно-критеріальна модель стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів допомогла виявити доцільність проведених нами заходів під час експерименту. Оскільки методична система забезпечує умови для підвищення рівня знань, умінь і практичних навичок педагогів, її вдосконалення безпосередньо впливає на зростання професійної компетентності. Таким чином, збільшення показників однієї моделі (факторно-критеріальна модель оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи) тісно корелює зі зростанням показників іншої (факторно-критеріальна модель стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів), оскільки обидві моделі взаємопов'язані і

спрямовані на оцінювання результативності єдиного процесу. Отже, поліпшення результатів за однією з моделей є вагомим індикатором загальної ефективності методичної роботи в системі підвищення професійної майстерності вчителів початкової школи.

Виконання третього завдання – аналіз та обґрунтування результатів педагогічного експерименту, підтвердження їхньої вірогідності методами математичної статистики.

Аналіз результатів, отриманих під час експериментального дослідження, був проведений за допомогою методів математичної статистики. Порівнюючи розподіли контрольних та експериментальних груп учителів початкових класів за рівнями розвитку сформованості критеріїв професійної компетентності, було використано критерій Пірсона χ^2 [186]. Він використовується для порівняння двох або більшої кількості фактичних розподілів. За допомогою цього критерію ми з'ясували розходження між даними контрольних та експериментальних груп – випадкове чи ні.

Критерій Пірсона χ^2 обчислюється за формулою:

$$\chi^2 = \frac{N^2}{n_1 n_2} \left(\sum_{i=1}^k \frac{f_i^2}{f_1 + f_2} - \frac{n_1^2}{N} \right) \text{ при } n_1 \neq n_2, \text{ де} \quad (3)$$

f_1 та f_2 – частоти вибірок;

N – сума об'ємів двох вибірок;

n_1 та n_2 – об'єми двох вибірок;

k – число класів розподілу.

Для перевірки порівнюємо емпіричне значення χ^2 з критичним значенням χ^2 для числа ступенів свободи ν для рівня значущості похибки $p=0,05$.

Число ступенів свободи ν обчислюється за формулою:

$$\nu = (m-1)(c-1), \text{ де} \quad (4)$$

m – кількість рядків;

c – кількість стовпців.

Критичне значення критерію Пірсона χ^2 ($p \leq 0,05$) дорівнює 7,81.

Гіпотеза доводиться, якщо $\chi^2_{\text{емпір}} < \chi^2_{\text{крит}}$.

Проаналізуємо для порівнюваних вибірок критерії, отримані під час статистичного аналізу:

- експериментальних та контрольних груп на початку експерименту;
- експериментальних та контрольних груп після завершення експерименту.

Дані для розрахунків представлені в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12.

Порівняння розподілів контрольних та експериментальних груп учителів початкових класів за критерієм Пірсона χ^2

Критерії	$\chi^2_{\text{емпір}}$	
	Порівняння КГ і ЕГ на констатувальному етапі експерименту	Порівняння КГ і ЕГ на контрольному етапі експерименту
Інформаційно-технологічний критерій	1,739	5,726
Адаптивно-діяльнісний критерій	1,746	6,391
Комунікативно-педагогічний критерій	0,816	4,088
Аналітико-рефлексивний критерій	0,757	5,963

Аналіз результатів розрахунків (табл. 3.9) свідчить про статистично незначуще розходження на рівні 0,05 між контрольними та експериментальними групами за усіма критеріями, що не перевищує критичного значення 7,81.

Отже, в результаті проведеної роботи було доведено та підтверджено вірогідність отриманих даних за результатами педагогічного експерименту.

На основі порівняння результатів за статистичним критерієм Пірсона χ^2 можемо стверджувати, що розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи сприятиме впровадження теоретично обґрунтованої, розробленої та методично забезпеченої авторської

моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

Висновки до розділу 3

У розділі висвітлено проведення класичного педагогічного експерименту для підтвердження гіпотези дослідження, для якого було визначено та реалізовано мету, основні завдання. Експериментальна робота передбачала кілька етапів наукового пошуку, таких, як констатувальний, формувальний, контрольний. У ході експерименту використано комплекс загальнонаукових методів: *теоретичних, емпіричних, математичної статистики*. Було залучено 11 закладів освіти міста Харкова і Харківської області.

Висвітлено та інтерпретовано результати вхідного та вихідного вимірювань, проведених з використанням факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи та факторно-критеріальної моделі аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів, побудованих на засадах кваліметричного підходу. Обґрунтовано логіку проведення вимірювань.

Під час проведення педагогічного експерименту доведено позитивну динаміку розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи. Підтвердження вірогідності результатів експерименту передбачало застосування методів математичної статистики. Для порівняння розподілів контрольних та експериментальних груп учителів початкових класів за рівнями сформованості критеріїв професійного розвитку в системі методичної роботи ми застосували статистичний критерій Пірсона χ^2 . Отримані дані протягом експерименту показали, що загальні показники рівнів розвитку сформованості критеріїв професійної компетентності змінилися: за інформаційно-технологічним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 13,4 %, в ЕГ на 35,3 %, а відсоток респондентів, які

мають низький рівень, зменшився в КГ на 4 %, в ЕГ на 8 %; за адаптивно-діяльнісним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 10 %, в ЕГ на 18 %, а відсоток респондентів, які мають низький рівень, зменшився в КГ на 3 %, в ЕГ на 4,3 %; за комунікативно-педагогічним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 8 %, в ЕГ на 16,8 %, а відсоток респондентів, які мають низький рівень, зменшився в КГ на 2 %, в ЕГ на 0 %; за аналітико-рефлексивним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 7,7 %, в ЕГ на 22 %, а відсоток респондентів, які мають низький рівень, зменшився в КГ на 4 %, в ЕГ на 0 %. Отже, в експериментальних групах виявлена позитивна динаміка за рівнями сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Суттєвої динаміки в контрольних групах не виявлено.

Результати експериментального впровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи підтвердили доцільність застосування кваліметричного підходу для вимірювання рівня сформованості окремих компетентностей. Матеріали третього розділу знайшли відображення в таких публікаціях автора [9; 10; 219; 220; 221; 234].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення, експериментальної перевірки та практичного впровадження авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи.

Узагальнення результатів теоретичного пошуку та експериментальної роботи дало можливість сформулювати такі *висновки*.

1. У роботі проаналізовано теоретичні й методичні здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо формування професійної компетентності вчителів початкових класів, зокрема у системі методичної роботи. Доведено, що ці питання недостатньо висвітлені в сучасній науковій літературі, особливо в контексті підготовки вчителя початкових класів до впровадження основних положень Концепції НУШ. У дисертації розглянуто також сутність професійної компетентності вчителя початкових класів, вимоги до неї в реаліях сьогодення, зокрема розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи як умови надання якісних освітніх послуг здобувачам освіти. На основі аналізу поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників на структуру професійної компетентності, у тому числі в контексті предмета нашого дослідження та на основі власного практичного досвіду автора надано визначення поняття *«професійна компетентність вчителя початкових класів»*, яке трактується як певний набір знань, умінь, навичок та інших диспозицій, що дозволяють надавати якісні освітні послуги здобувачам освіти першого рівня освіти згідно з національною рамкою кваліфікацій України. В дослідженні сформульовано також визначення терміна *«професійна компетентність вчителя початкових класів у системі методичної роботи початкової школи»*, яка розглядається як необхідність

удосконалення вчителем професійних знань, умінь, навичок та інших диспозицій згідно з положеннями концепції освіти протягом життя виходячи з результатів самооцінювання ним власної професійної компетентності та зовнішнього оцінювання результатів його діяльності. Теоретично доведено, що процес розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи ґрунтується на методологічних підходах: системному, компетентнісному та адаптивному, які розглянуті нами як методологічне підґрунтя цього дослідження.

2. Визначено структуру та зміст професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи, виходячи з наведених вище методологічних підходів. У процесі роботи ми виходили з аналізу наукових робіт вітчизняних науковців, професійного стандарту «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Учитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». До уваги також було взято упровадження в освітній процес обумовлених специфікою поточного моменту розвитку освіти технологій дистанційного навчання (які вбачають головним завданням створення команди фахівців для організації ефективної роботи закладу освіти в умовах цифровізації), враховані також вектори сучасних змін через результати опитування вчителів тощо. Виходячи із викладеного вище, нами було виділено такі ключові складники професійної компетентності сучасного вчителя початкової школи: особистісні, академічні, методичні, дослідницькі, комунікативні, які знайшли своє обґрунтування в тексті дисертації. Запропоноване нами авторське бачення структури та змісту розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи включає широкий спектр особистісних якостей, спеціальних знань та умінь професійної взаємодії, діагностики й підходить для всіх типів закладів освіти, може бути ускладнене та доповнене новими компетентностями відповідно до зміни освітніх вимог та потреб.

3. Науково обґрунтовано, розроблено авторську модель розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи та визначено організаційно-педагогічні умови її забезпечення. Загальна мета представленої моделі – розвиток професійної компетентності вчителя початкових класів у системі методичної роботи за рахунок застосування певної методичної системи.

Виходячи з поставленої мети, реалізація моделі передбачає вирішення таких завдань: залучення спеціалістів суміжних професій до співпраці з методичним об'єднанням, організація освітнього процесу на діалогічній основі; апробація, адаптація нових інноваційних технологій, онлайн освітніх ресурсів для забезпечення індивідуального вектора рівня розвитку професійної компетентності вчителя початкових класів. Модель складається з таких компонентів: концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, адаптивно-результативний. Окрему увагу було приділено: створенню умов для розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи (ресурсного забезпечення; створення сприятливого освітнього середовища для методичної роботи; забезпечення методичного супроводу вчителів початкових класів) шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій та *віртуального інтерактивного методичного кабінету* (який розміщено на онлайн-платформі Genially, що дозволяє організувати інформаційно-методичний супровід педагогів за допомогою мережевих ресурсів); реалізації забезпечення індивідуальної траєкторії методичної роботи початкових класів (упровадження спецкурсу «Розвиток професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи»). Усе зазначене є похідною впровадження вищезазначеної моделі.

4. Розроблено інструментарій визначення рівня розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. Зокрема, це розроблені та теоретично обґрунтовані факторно-критеріальні моделі: аналізу стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів; оцінювання рівня розвитку

професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Зазначені моделі дозволяють кількісно виміряти результати роботи закладу освіти щодо формування відповідних компетентностей, що дозволяє суттєво поліпшити процес надання якісних освітніх послуг. Факторно-критеріальні моделі були використані для підтвердження ефективності розробленої авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи в процесі педагогічного експерименту.

5. Ефективність розробленої та теоретично обґрунтованої моделі розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи була доведена в процесі проведення класичного педагогічного експерименту. Педагогічний експеримент відбувався у природних умовах освітнього процесу та дозволив підтвердити припущення, що рівень розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи зміниться через впровадження відповідної моделі за рахунок застосування певної методичної системи. Проведений аналіз отриманих експериментальних даних довів, що загальні показники параметрів визначення ефективності в ЕГ підвищилися на 14,5 %, зокрема за першим параметром – ступінь забезпечення умов методичної роботи – приріст становить 0,03, за другим параметром – ступінь досягнення мети методичної роботи – 0,02, за третім параметром – ступінь прояву результативності діяльності вчителя початкових класів – 0,03. Саме тоді параметри визначення ефективності КГ підвищилися відповідно на 0,01; 0,01; 0,01. Загальна оцінка параметрів КГ підвищилася на 5,4 %. Було констатовано, що загальні показники рівнів розвитку сформованості критеріїв професійної компетентності змінилися: за інформаційно-технологічним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 13,4 %, в ЕГ на 35,3 %; за адаптивно-діяльнісним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 10 %, в ЕГ на 18 %; за комунікативно-педагогічним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 8 %, в ЕГ на 16,8 %; за

аналітико-рефлексивним критерієм збільшився відсоток респондентів у КГ на 7,7 %, в ЕГ на 22 % . Отже, в експериментальних групах виявлена позитивна динаміка за рівнями сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Суттєвої динаміки в контрольних групах не виявлено. Аналіз результативності експерименту передбачав застосування методів математичної статистики. Для математичного підтвердження вірогідності результатів педагогічного експерименту було застосовано статистичний критерій Пірсона χ^2 .

Результатом наукової розвідки є забезпечення вчителів початкових класів дієвою моделлю розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи, яка може бути використана для їхнього саморозвитку; окресленням шляхів оптимізації роботи методоб'єднань учителів початкових класів; спецкурсом, що може бути реалізований на курсах підвищення кваліфікації тощо. Слід зазначити, що в результаті проведених наукових пошуків констатовано необхідність подальшого посилення уваги до наукових досліджень у сфері розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 18.05.2023).
2. Андрущенко В. Організоване суспільство: проблеми суспільної самоорганізації та інституалізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу: у 2 кн. 3-тє вид., виправл., доповн. Київ : Знання України, 2018. 659 с.
3. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади : монографія. Житомир, 2011. С. 81–109
4. Ашиток Н. Комунікативна компетентність педагога: структура, етапи формування. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. Дрогобич : Вид-во Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. №6 (125). С. 10–13.
5. Байдюк Л. М. Теоретичне підґрунтя, структура та умови вдосконалення комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2024, № 2. С. 44-49. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-2-06>
6. Бацула Н. В. Адаптивність освітнього процесу в умовах гуманізації закладу загальної середньої освіти. *Адаптивні процеси в освіті : збірник матеріалів 6-го Всеукраїнського наукового форуму з міжнародною участю*; [за наук. ред. Г. В. Єльнікової, М. Л. Ростюки; ред. з заг. питань: Л. О. Лузан, О. О. Почуєва, З. В. Рябова]. Харків : Мачулін, 2021. № 3. С. 134–135. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/730333/1/Zbirnyk%20AAE\(6\),%202021.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/730333/1/Zbirnyk%20AAE(6),%202021.pdf).
7. Бацула Н. В. Дискурс: виклики, реалії та персональний бренд освітян в умовах воєнного стану в Україні [Discourse: Challenges, Realities and Personal Brand of Educators under the Conditions of Military Situation in Ukraine]. *Адаптивні процеси в освіті : матеріали Другого міжнародного наукового форуму*. Київ – Харків – Запоріжжя, 07-08.02.2023. С.96–98.

8. Бацула Н. В. Зміст професійного розвитку вчителів початкової школи в умовах закладу загальної середньої освіти. Content of primary school teachers' professional development in the conditions of general secondary education. *Освіта і суспільство* : збірник наукових праць. Прешовський університет (Словаччина), 2020. С.10–19. URL:<https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova14/subor/9788055524382.pdf>.

9. Бацула Н. В. Інноваційні технології у професійному розвитку вчителя початкової школи. *I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 6–7 лютого 2020 р. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 57–62. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/02/TOM-1-Zbirnik-1-mizhnarodna-nauk-prakt-int.-konf-Winter-Debates-1.pdf>.

10. Бацула Н. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості освіти в закладі загальної середньої освіти. *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research*, January 19–21, 2021, Berlin, Germany. С. 614–618. URL:<https://isg-konf.com/uk/i-international-science-conference-on-multidisciplinary-research-ua/>.

11. Бацула Н. В. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 110949. Навчальний твір «Дистанційний курс» (6 презентацій) «Узагальнюємо і систематизуємо вивчене у 2-му класі. Вивчаємо рівняння». Дата реєстрації 12.01.2022.

12. Бацула Н. В. Умови створення освітнього середовища закладу загальної середньої освіти на адаптивних засадах. *Адаптивні процеси в національній системі освіти* : збірник матеріалів V Всеукраїнського наукового форуму / упоряд. О. О. Почуєва; ред. кол.: Г. В. Єльнікова (голова), Г. Ю. Кравченко, Л. О. Лузан, М. Л. Ростока, З. В. Рябова. Харків : Мачулин, 2020. С. 55–56. URL: http://adaptive.org.ua/files/zbirka_forum.pdf.

13. Бацула Н. В. Управління професійним розвитком учителів початкової школи в умовах Нової української школи / Batsula N. V. Professional

development management of primary school teachers under the new ukrainian school reform. *Scientific, Journal Virtus*. November, № 38, 2019. С. 83–85. URL:<http://virtus.conference-ukraine.com.ua> › Journal 38.

14. Бацула Н. В., Кравченко Г. Ю. Створення освітнього середовища закладу загальної середньої освіти як засобу управління професійним розвитком учителів початкової школи. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Харків – м. Торунь, 3–4 березня 2020 року. Харків : ФО-П Панов А. М., 2020. С. 236–239. URL:https://b264252c-434d45eeba7161230c6cf60a.filesusr.com/ugd/540c3d_8857973b6136416e95674a5b83234a18.pdf?index=true.

15. Бачієва Л. О. Аналіз закордонної практики моделювання дослідницької діяльності фахівців педагогічної освіти. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024 (3), 21-27.

DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.3.4>

URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/510>

16. Бачієва Л. О. До питання актуальності підготовки викладачів професійної освіти до дослідницької діяльності. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад.* Харків, 2023. № 80. С. 5-13.

17. Бачієва Л. О. Модель формування віртуальної мобільності фахівців харчової галузі. *Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний журнал / Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка.* Дрогобич, 2024. №3/223. С. 122-127.

18. Бачієва Л. О. Розвиток комунікативної компетентності здобувачів освіти в сучасних умовах. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка» / Видавнича група «Наукові перспективи».* Київ, 2024. №5(33). С. 1022-1030. DOI:10.52058/2786-5274-2024-5(33)-1012-1021

URL:<http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/11366/11425>

19. Бачієва Л. О. Тематика формування soft skills у змісті підготовки фахівців професійної освіти. *Вісник Кременчуцького національного*

університету імені М. Остроградського / КрНУ ім. М. Остроградського. Кременчук, 2024. № 1. С. 13-19.

DOI: <https://doi.org/10.32782/1995-0519.2024.1.1>

URL: https://visnikkrnu.kdu.edu.ua/statti/2024_1_13.pdf

20. Бахмат Н. В. Використання хмарних технологій у діяльності вчителя початкової школи зі спрямуванням на неперервний розвиток. *Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи*. Умань : О. О Жовтий, 2016. С. 12–15.

21. Беляєв С. Б., Ільїна О. О. Формування Soft Skills у майбутніх учителів Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2021. № 79, С. 13–16. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/79/part_1/2.pdf (дата звернення: 05.01.2023).

22. Беляєв С. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів до розробки і використання педагогічних технологій : монографія / С. Б. Беляєв. – Харків : Видавець СПД-ФО Захаренко В.В., 2019. – 410 с.

23. Беседа Н. А. Підготовка вчителя до застосування здоров'язбережувальних технологій у системі методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.04. Київ, 2012. 20 с.

24. Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. К. : “К.І.С.”, 2004. 112 с.

25. Білик О., Король Н., Куцик О. Професійна компетентність вчителя початкових класів в умовах сучасних викликів. *Молодь і ринок*. 2022. № 7–8. С. 205–206.

26. Бондар В., Шапошнікова І. Адаптивне навчання студентів як передумова реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя. *Рідна школа* : щомісяч. наук.-пед. журн. 2013. № 11. С. 36–41.

27. Борова Т. А. Теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу : моногр. Харків : Компанія СМІТ, 2011. 384 с.
28. Борова Т. А., Рябова З. В., Кравченко Г. Ю., Почуєва О. О. Педагогічний консалтинг : навч. посіб. Луцьк : Терен, 2019. 354 с.
29. Бранашко Л. Концепція педагогічної компетентності майбутніх учителів у системі ступеневої підготовки спеціалістів початкової ланки освіти. Хмельницький, 2010.
30. Віаніс–Трофименко К. Б., Лісовенко Г. В. Підвищення професійної компетентності педагога. Харків : Основа, 2007. 176 с.
31. Віднічук М. А. Формування професійної компетентності педагогічних працівників в умовах післядипломної педагогічної освіти регіону : темат. зб. праць / за заг. ред. В. В. Олійника. Рівне, 2012. 632 с.
32. Вітюк В. Професійна підготовка учителів початкових класів до роботи в новій українській школі. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2024 № 3. С. 3–8. <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.1>
33. Вітюк В. В. Інноваційні технології професійного розвитку педагогів в умовах реформування освіти. *Педагогічний пошук*. 2018. № 2. С. 7–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2018_2_4 (дата звернення: 18.11.2019).
34. Власенко О. М. Специфіка викладання спецкурсу «Методика педагогічного експерименту». *Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання : монографія* / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. С. 380–396.
35. Галєєва А. П. Організаційно-педагогічні умови виховної діяльності у вищому аграрному навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Дрогобич, 2009. 22 с.
36. Ганашок А. І. Інтерактивна дошка як засіб підвищення пізнавальної активності й ефективності навчання на уроках інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 51. № 1. С. 21–35.
37. Германсон Г. Розвиток цифрової компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти за методиками НУШ. *Адаптивне управління: теорія*

і практика. Серія Педагогіка. 2022. № 14 (27). [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-07)

38. Гладкова В., Рябова З., Пікож Т. Адаптивна модель прогнозування професійного розвитку працівників закладів освіти в умовах ризику та невизначеності. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка. 2023. № 16 (31).*

URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/597> (дата звернення: 17.06.2022).

39. Гладун М. А., Сабліна М. А. Сучасні онлайн-інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету».* 2018. № 4. С. 33–43. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2018.4.3343>. (дата звернення: 28.11.2019).

40. Головатенко Т. Genially: створення та використання в освітньому процесі. YouTube: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VWzCMNspboY> (дата звернення 24.06.2023).

41. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям. Київ – Вінниця : Планер, 2010. 308 с.

42. Горбунова В. Психологія командотворення: Ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 380 с.

43. Гоцуляк К. І., Стамбульська Т. І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання у фаховому коледжі. *Педагогічні науки: теорія та практика. 2021. № 1(1). С. 143-148. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-1-22>*

44. Гуржій А. М., Лапінський В. В. Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології в освіті. 2013. № 15. С. 30–37.*

45. Дегтярьова Г. А. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів філологічних дисциплін у системі післядипломної освіти : монографія. Харків : Мачулин, 2016. 584 с.

46. Демченко Н., Іваницька Н. Дидактична роль SWOT-аналізу у професійній взаємодії вчителів початкової та базової школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. 2024. № 2. С. 90-100. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-PP-2-90-100>
47. Дем'яненко В. М. Психолого-педагогічні аспекти адаптивного навчання. *Адаптивні технології управління навчанням : матеріали третьої міжнар. конф. (м. Одеса, 25-27 жовтня 2017 р.)*. Одеса, 2017. С. 18–22. URL: <http://pdpu.edu.ua/doc/konf/2017/atl2017/atl2017.pdf> (дата звернення: 14.03.2019).
48. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>. (дата звернення: 08.10.2022).
49. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10#Text> (дата звернення: 28.01.2020).
50. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький : ТУП, 2002. 396 с.
51. Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників від 29 липня 2020 р. № 672. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.04.2022).
52. Димитрова Г. Формиране на бъдеща конкурентоспособна личност чрез образователно възпитателния процес. *Образование и възпитание за утре – между традицията и иновациите*: Фондация «Човещина» «Авангард Прима», 2015, 230–243.
53. Дмитренко Г. А. Управління людськими ресурсами : навч. посіб. Г. А. Дмитренко, Н. Г. Протасова. Київ – Херсон : Олді-плюс, 2006.
54. Довга Т. Я. Іміджева компетентність майбутнього вчителя початкової школи як освітньо-професійна новація. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2019. 47, 30–35. <https://doi.org/10.31812/educdim.v47i0.2424>
55. Довга Т. Я. Технологія формування іміджу майбутнього вчителя початкової школи: інтерактивний інструментарій. *Витоки педагогічної*

майстерності: Серія: Педагогічні науки / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2020. № 25, 87–91.

URL: <http://sources.pnpu.edu.ua/article/view/223197/223578> (дата звернення 20.01.2023).

56. Дрогайцев О. І. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови як педагогічна проблема. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг: КДПІ, 2002. № 4. С. 62–70.

57. Дроб'язко П., Гончарова В. Удосконалення роботи методиста. *Директор школи*. 2000. № 37. С. 54–59.

58. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

59. Євдокимов В. І., Покроєва Л. Д., Агапова Т. П., Луценко В. В. Самостійна робота студентів : навч. посіб. Харків : ХДПУ ім. Г. С. Сковороди, 2004. 140 с.

60. Євдокимова Н. О. Соціально-психологічний тренінг як технологія розвитку особистості студента. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 4. С. 211–217.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2014_4_38. (дата звернення: 12.11.2019).

61. Єльнікова Г. В. Адаптивні технології в освіті. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика»*. Серія «Педагогіка». 2017. № 3(5). URL: http://am.eor.in.ua/images/adapt/Vol.3ped5/17ped3_5yelnikova_r.pdf. (дата звернення: 20.05.2020).

62. Єльнікова Г. В. Методологічний аспект адаптаційних змін в освітньому процесі закладів освіти. *Адаптивні процеси в національній системі освіти: зб. матер. 5-го Всеукр. наук. форуму*; 30-31.01.2020. Харків: Мачулін, 2020. № 2. С. 21–23.

63. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальної середньої освіти в регіоні : монографія. Київ : ДАККО, 1999. 303 с.

64. Єльнікова Г. В., Анненкова І. П., Кравченко Г. Ю., Немчеко С. Г., Ульянова В. С. Адаптивне управління: трансформація в закладах освіти різного

рівня організації та результативність його практичного впровадження / за заг. і наук. ред. Г. В. Єльнікової. Харків, 2021. 298 с.

65. Єльнікова Г. В., Борова Т. А., Полякова Г. А. та ін. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : колективна монографія / за заг. ред. Г. В. Єльнікової. Чернівці : Технодрук, 2009. 570 с.

66. Єльнікова Г. В., Загіка О. О., Кравченко Г. Ю., Лапшина І. С., Лук'яненко Г. І., Луначек В. Е., Полякова Г. А., Ульянова В. С., Фесік Л. І. та ін. Адаптивне управління розвитком професійної освіти : кол. монографія. / за заг. та наук. ред. Г. В. Єльнікової. Павлоград : ІМА-прес, 2016. 248 с.

67. Єльнікова Г. В., Зайченко О. І. та ін. Теоретичні й методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти : монографія / за ред. Г.В. Єльнікової. Київ – Чернівці : Книги – ХХІ, 2010. 460 с.

68. Єрмаков І. Г. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : наук.-метод. посіб. Запоріжжя : Центріон, 2005. 640 с.

69. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі. 2-ге вид., доповнене. Харків : Основа, 2007. 128 с.

70. Завалевський Ю. І., Бережна Т. І. Професійна компетентність вчителя у реалізації концепції нової української школи. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія*. 2023. № 2. С. 16–22. <https://doi.org/10.54929/pmtp-2023-2-02-01>

71. Закон України «Про освіту» (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 25.11.2022).

72. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.10.2022).

73. Типова освітня програма для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затв. наказом МОН України від 15.01.2018 № 36. URL: https://oplatforma.com.ua/files/articles/1973/Kompetentnosti_vchytelia_NUSh_2018_Pedrada.pdf. (дата звернення: 02.03.2022).

74. Золочевська О. Критерії, показники та рівні науково-методичної компетентності вчителя початкових класів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»*. 2020. № 10 (19). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-11)
75. Зубко А. М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2002. 22 с.
76. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/853/> (дата звернення 20.05.2022).
77. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч.-метод. посібник / упоряд. С. О. Сисоєва; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ЕКМО, 2011. 324 с.
78. Казакова Н. В. Змістово-психологічний чинник педагогічної практики в процесі особистісного зростання майбутнього педагога. *Педагогічна практика як перша ланка практичного засвоєння педагогічної професії : матеріали міжвузів. (заочної) наук.-практ. конф. (до 95-річчя Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії)*. Хмельницький, 2016. С. 67–73.
79. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2005. 343 с.
80. Кияновський А. Розвиток професійної компетентності педагогів в умовах сучасного освітнього простору (з досвіду роботи навчально-виховного комплексу «Школа гуманітарної праці»). *Український педагогічний журнал*. 2023 № 4. С. 157–163. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-157-163>
81. Ковальська В. С. Концептуальні основи підготовки сучасних фахівців у контексті інноваційної парадигми освіти. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса : Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2019. Вип. 13. Т. 1. С. 79-85.
82. Ковальська В. С. Педагогічне лідерство як умова формування стимулюючого освітнього середовища сучасного закладу освіти. *Інноваційна*

педагогіка. 2023. Вип. 62. Т. 1. С. 157-161. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.1.32>

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/62/part_1/32.pdf

83. Ковальська В. С. Перспективи розвитку професійної освіти в умовах становлення інформаційного суспільства. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса : Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2020. Вип. 24. Т. 1. С. 194-197.

84. Ковальська В. С. Суть і структура здатності до командної роботи у майбутніх педагогічних працівників. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 59. С. 128-132. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.27>

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/59/59_2023.pdf

85. Ковальська В. С. Суть і структура лідерської компетентності у майбутніх фахівців економічної галузі. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса : Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2022. Вип. 44. Т. 1. – С. 130-133. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/1.26> URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/44/part_1/26.pdf

86. Коновальчук І. Головні завдання та можливості праксеології у розробці технологій реалізації інновацій у загальноосвітніх закладах. *Українська полоністика. Педагогічні дослідження*. 2013. С. 170–177. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/Up_2013_10_22.pdf.

87. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 15.01.2021).

88. Концепція освіти дорослих в Україні / уклад. Л. Б. Лук'янова. Ніжин : ПП М. М. Лисенко, 2011. 24 с.

89. Котик Т. Емоційний інтелект учителя початкової школи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. № (23), 14–19. <https://doi.org/10.15330/msuc>.

90. Кравченко Г. Ю. Методи адаптивного управління розвитком у забезпеченні умов інклюзивного середовища в закладі вищої освіти.

Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Педагогіка». 2022. № 13 (25).

91. Кравченко Г., Ключко Н. Адаптивне управління розвитком професійної компетентності педагогів на рівні закладу освіти в умовах Нової української школи. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 2019. 18–19 берез. С. 264–267.*

92. Кравченко Г. Ю., Чернігівська Я. В. Управління розвитком людського потенціалу педагогічного колективу освітнього закладу на основі адаптивного управління розвитком. *Імідж педагога: електронний фаховий журнал. Полтава : ОППО, 2017. № 7 (176). С. 16–18.*

93. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства: основні ідеї, принципи та сутність. *Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція : зб. статей (м. Харків). 2017. С. 85–88. URL: http://confhano.at.ua/load/zbirniki/elektronnij_zbirnik_materialiv/4-1-0-680. (дата звернення: 05.10.2022).*

94. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). Київ : Грамота, 2003. 216 с.

95. Кутик О. М. Інформаційно-медійна грамотність як складова професійної компетентності вчителя. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. № 36. С. 244–251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_37. (дата звернення: 22.06.2021).*

96. Кухар О. І. Інтерактивний плакат як засіб візуалізації навчального процесу. *Slideshare: веб-сайт. URL: <https://www.slideshare.net/OlenaSergiiivna/ss-71650323> (дата звернення 24.06.2023).*

97. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: кол. монографія. Харків. КП «Міська друкарня», 2020.

98. Кухаренко В. та ін. Теорія та практика змішаного навчання. Харків: Міськдрук, НТУ «ХП», 2016. 268 с.

99. Лисецький Ю. М. Інформаційні технології підтримки прийняття рішень при побудові корпоративних інтегрованих інформаційних систем: дис. ... д-ра техн. наук. Київ, 2017. 339 с.
100. Літкевич А. М. Управління розвитком конкурентоспроможності загальноосвітнього навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2021. 235 с.
101. Лозова В. І. Технологія педагогічного експерименту. *Актуальні питання навчання та виховання особистості* : зб. наук. ст. / за ред. В. М. Гриньової. Харків, 2010. Вип. 4. С. 94–112.
102. Лузан Л. О. Теоретичні аспекти «Навчання впродовж життя» через систему післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічний альманах* : зб. наук. пр. / редкол. В. В. Кузьменко та ін. Херсон : РПО, 2011. № 12, ч. 2. 293 с.
103. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково-педагогічних досліджень. Київ, 2010. С. 51–54.
104. Лунячек В. Е. Диверсифікація освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників в Україні: п'ять років реалізації. *Теорія та методика навчання та виховання* : збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків, 2023. Вип. 55. С. 97-113. (фахове, категорія Б, Index Copernicus) DOI: 10.34142/23128046.2023.55.09
105. Лунячек В. Компетентнісний підхід як методологія професійного розвитку працівника освіти. *Нова педагогічна думка* : науково-методичний журнал. Рівне : РОППО, 2020. №2 (102). С. 37-45. (фахове, категорія Б, Index Copernicus) DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-102-2-37-45>
106. Лунячек В. Е. Компетентнісна модель працівника закладу загальної середньої освіти в сфері інтелектуальної власності / В. Е. Лунячек, Н. П. Рубан. *Нова педагогічна думка* : науково-методичний журнал. – Рівне : РОППО, 2019. № 4 (100). С. 25–33.
107. Лунячек В. Е. Оцінювання сформованості компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у викладачів ЗВО засобами кваліметрії / В. Е. Лунячек, О. П. Нечуйвітер, Н. П. Рубан. *Проблеми*

інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. Вип. 68. Харків : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), Оберіг, 2020. С. 14-23. (фахове, категорія Б, Index Copernicus) DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-68-14-22>

108. Лунячек В. Е., Рубан Н. П. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників на базі ЗЗСО за 30-годинними модулями як один із результатів диверсифікації освітніх послуг. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр.* Харків : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2021. № 72. С. 48–60.

URL:https://www.researchgate.net/publication/357395826_Lunacek_VE_Pidvisenna_kvalifikaci_pedagogicnih_pracivnikov_na_bazi_ZZSO_za_30-godinnimi_modulami_ak_odin_iz_rezultatив_diversifikacii_osvitnih_poslug_VELunacek_VE_NPRuban_Problemi_inzenerno-pedagogic (дата звернення: 05.05.2023).

109. Лунячек В. Е., Рубан Н. П. Формування компетентності працівників закладів загальної середньої освіти в сфері інтелектуальної власності в процесі підвищення кваліфікації. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. пр.* Харків : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2019. № 63. С. 16–29.

URL:
https://www.researchgate.net/publication/333105569_Formuvanna_u_pracivnikov_za_kladiv_zagalnoi_serednoi_osviti_v_procesi_pidvisenna_kvalifikacii_kompetentnosti_sodo_zahistu_prav_z_intelektualnoi_vlasnosti (дата звернення: 09.04.2023).

110. Ляска О, Чаграк Н., Стриженко Т. Оцінювання ефективності технологій викладання в умовах дистанційної освіти. *Український педагогічний журнал.* 2021. № 3. С. 106–115. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-3-106-115>

111. Макаренко О. М., Голубєва М. О., Литус О. А. Система методичної роботи – крок до формування ключових компетентностей.../ НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА. Т. 123. *Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота.* 2011.

112. Мартинець Л. А. Методологічні підходи та принципи управління професійним розвитком учителів. *Педагогічна освіта : теорія і практика.*

Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. Київ : Ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. № 26. С. 77–82.

113. Мартинець Л. А. Теорія і практика управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06. Черкаси, 2018. 513 с.

114. Марушкевич А. А. Педагогіка вищої школи: теорія виховання : навч. посіб. Київ, 2005. 107 с.

115. Маслов В. І. Моделювання у теоретичній і практичній діяльності в педагогіці. *Післядипломна освіта в Україні*. 2008. № 1. С. 3–9.

116. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2020.

117. Маслов В. І. Функції процесу управління навчальним закладом як наукова основа розробки змісту й методів підвищення посадово-функціональної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів. *Післядипломна освіта в Україні*. 2012. № 1.

118. Махновець Ю. А. Динаміка професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. *Virtus: Scientific Journal*. 2020. September. № 46. Р. 103–110. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722514/> (дата звернення: 07.05.2021).

119. Махновець Ю. А. Інноваційні форми методичної роботи як основа професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. 2019. Т. 1. С. 20–23. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/> (дата звернення: 07.05.2022).

120. Махновець Ю. А. Критерії та показники рівня професійного розвитку учителів початкової школи в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Одеса : ПУ «Причорномор. наук.-дослід. Ін-т економіки та інновацій», 2019. Т. 1. № 14. С. 124–128. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721919/> (дата звернення: 10.10.2019).

121. Мілорадова Н. Е., Шевченко В. В. Компетентнісний підхід як методологічна основа дослідження професійної компетентності особистості. *Габітус. Соціальна психологія. Юридична психологія*. 2020. № 16. С. 233–237.

122. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник. 5-те вид, перероб. і доп. Київ, 2007. 656 с.

123. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. Київ : К. І. С., 2004.

124. Муковіз О. Експериментальна перевірка рівня розвитку професійно-педагогічної компетентності вчителів початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць*. Умань, 2021. Вип. 1 (23). С. 42-50. DOI: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.1\(23\).2021.232756](https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(23).2021.232756) URL: <http://psv.udpu.edu.ua/article/view/232756>

125. Муковіз О. П. Ефективність системи дистанційного навчання на рівень розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Наукові інновації та передові технології*. Київ, 2024. № 3 (31). С. 1138–1149.

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/9832/9885>.

126. Муковіз О., Красюк Л. Методична компетентність майбутнього вчителя початкової школи: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 67. Т. 1. С. 212–216.

URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2024/67/part_1/48.pdf

127. Муковіз О. П., Кузнєцова Н. В. Методична компетентність вчителя початкових класів у контексті Нової української школи. *Вісник науки та освіти*. Київ, 2024. № 2 (20). С. 1008–1020.

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/9629/9682>

128. Муковіз О. П., Красюк Л. В., Сараєва І. В. Розвиток інноваційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Перспективи та інновації науки*. Київ, 2025. № 1 (47). С. 786–797. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/18971/18989>.

129. Наказ Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225 Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної

середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

130. Національний освітній глосарій : вища освіта / авт.-уклад. : І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш та ін. / за ред. Д. В. Табачника, В. Г. Кременя. Київ : Плеяди, 2011.

131. Національний стандарт України. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT) ДСТУ ISO 9001:2015. Київ ДП «Укр НДНЦ» 2016. С. 22. URL: <http://puet.edu.ua/sites/default/files/dstu-iso-9001-2015.pdf>. (дата звернення: 10.06.2019).

132. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 04.05.2020).

133. Нові стандарти – нова початкова школа : зб. матер. / упор. С. Бойчук. Івано-Франківськ : ІМЦ управління освіти і науки, 2017. 53 с.

134. Овсяна Н. Г. ІКТ – технології в роботі педагога-організатора. *Імідж в школі*. 2008. № 19–21. С. 47–49.

135. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект) : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Київ, 2003. 36 с.

136. Оцінювання професійних компетентностей вчителя початкових класів під час сертифікації. *Державна служба якості освіти України*. 2022. 31 жовтня. URL: <https://sqe.gov.ua/ocinyuvannya-15-profkompetentnostey-vchyteliiv-sertyfikaciya/> (дата звернення: 02.12.2022).

137. Павлютенков Є. М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях). Харків : Основа, 2008. С. 80–81.

138. Пазюра Н. В. Розвиток людських ресурсів на підприємстві як чинник розвитку особистості. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. № 37. С. 342–347.

139. Паламар С. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1/2 (20/21). С. 267–278.
140. Панченко С. Модель корпоративного навчання як інноваційна технологія післядипломної освіти педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. №8 (72). С. 168–178.
141. Папротна Г. Професійний розвиток учителя. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2018. № 4(95).
142. Пехота О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посібник. Київ : А.С.К., 2003. 240 с.
143. Писаревський І. М., Александрова С. А. Професійно-комунікативна компетентність (в туризмі) : підруч. Харків : ХНАМГ, 2010. 230 с.
144. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи* : Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 8.
145. Попова О. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи : навч.-метод. комплекс. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2016. 260 с.
146. Постанова КМУ «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21.08.2019 № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.01.2022).
147. Потапчук Т., Пукас І. Цифрові технології у професійно-педагогічному розвитку педагога. *Наукові записки НДУ ім. М. ГОГОЛЯ. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2022. № 1. С. 103–110. URL: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2022-PP-1-103-110> (дата звернення: 04.03.2023).
148. Про актуальне в методичній діяльності: думки й поради експертів : мультимедійний науково-методичний / за наук. ред. проф. Т. М. Сорочан; за наук. ред. В. В. Сидоренко. Київ: Агроосвіта, 2017. 728 с.

149. Про внесення змін до Положення про атестацію педагогічних працівників (від 30.10.2024 № 1634/42979). URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-polozhennia-pro-atestatsiiu-pedahohichnykh-pratsivnykiv-zareiestrovanyi-v-ministerstvi-iustytisii-ukrainy-30-zhovtnia-2024-roku-za-163442979> (дата звернення: 19.11.2024).

150. Про внесення змін до методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (від 06.10.2020 № 01–11/54). URL: <https://sqe.gov.ua/law/nakaz-derzhavnoi-sluzhbi-yakosti-osviti-4/> (дата звернення: 24.06.2022).

151. Про встановлення доплати педагогічним працівникам за успішне проходження сертифікації (від 19.02.2020 р. № 113). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.09.2022).

152. Про деякі питання дистанційного навчання (від 08.09.2020 № 1115). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 22.03.2021).

153. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.09.2022).

154. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова від 23 листопада 2011 р. № 1341. {Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 509 від 12.06.2019 № 519 від 25.06.2020}. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#Text>. (дата звернення: 12.11.2020).

155. Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій й педагогічних звань педагогічних працівників (від 23.12.2015 № 1109). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.02.2022).

156. Про затвердження професійного стандарту «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства соціальної

політики України 10.08.2018 № 1143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18> (дата звернення: 15.03.2019).

157. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Учитель закладу загальної середньої освіти», «Учитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020 № 2736-20 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 17.03.2022).

158. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10#Text> (дата звернення: 15.11.2020).

159. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145–VIII (Чинний). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T172145?an=2204>. (дата звернення: 19.04.2023).

160. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.11.2020).

161. Програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Наказ МОН України від 23.04.2021 № 457. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-program-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv> (дата звернення: 22.04.2022).

162. Просіна О. В. Маркетингова компетентність керівників гуртків та її розвиток у межах демократично-перетворювальної технології управління системою освітньої діяльності. *Науковий часопис Національного*

педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 79. Т. 2. С. 68–72.

163. Професійна компетентність учителя початкових класів : навчально-методичний посібник для вчителів / автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків : «Ранок, 2018. 496 с.

164. Професійна компетентність учителя. *Бібліотека Уманського педагогічного університету.*

URL: <http://library.udpu.org.ua/chytachevi/bibliohrafichni-ohliady/21-profesiinakompetentnist-uchytelia> (дата звернення 04.02.2022).

165. Професійний стандарт «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18> (дата звернення: 05.10.2022).

166. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Харків : Прапор, 2009. 682 с.

167. Пушкар Т. М. Моделювання як теоретичний метод розробки педагогічної технології підготовки вчителів філологічного профілю. Підходи А. С. Макаренка до використання педагогічного моделювання. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. 2013. № 11. С. 273–278. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2013_11_62 (дата звернення: 01.03.2021).*

168. Равлюк Т. Теорія і практика педагогічної науки та освіти: досвід, інноватика, прогнозування. Формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах практичної підготовки. Львів, 2013. С. 371–377.

169. Рацул А. Б., Довга Т. Я., Рацул А. В. Педагогіка: інформативний виклад. Київ : КНТ, 2015. 320 с.

170. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Куценко Т. В. Акмеологічні засади професійної самореалізації вчителів у системі

методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів : колективна монографія. Харків : Основа, 2017. 128 с.

171. Розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.16 року «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934?=&print>. (дата звернення: 04.11.2020).

172. Романова С. М. Коучінг як нова технологія в професійній освіті. URL: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/2145/2136> (дата звернення: 19.03.2020).

173. Руденко Ю. А., Галятовська К. С. Методичний супровід формування мовленнєво-творчої компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2018. № 3. С. 43–48. URL: <http://dSPACE.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3956/1/9.pdf> (дата звернення: 23.12.2019).

174. Рудніцька К. В. Сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 1 (38). С. 241–244.

175. Рябова З. В. Моделювання процесу управління якістю освіти в навчальному закладі. *Теорія і методика професійної освіти: електронне наукове фахове видання*. 2016. № 9 (1). URL: http://tmpe.eor.by/images/Vol_9/3_16_tmpe_9_ryabova.pdf. (дата звернення: 28.11.2020).

176. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>. (дата звернення: 15.02.2021).

177. Сисоєва С. О. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія. Київ : ВІПОЛ, 2014. 502 с.

178. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства та навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogikapartnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli> (дата звернення: 08.10.2022).

179. Скляр С. П. Розвиток персоналу підприємства із застосуванням моделей компетенцій. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. № 6. С. 151–154.

180. Собченко Т., Радченя І. Деякі питання формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах воєнних викликів. *Молодь і ринок*. 2025. № 1 (233). DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.320683> URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/320683/313149>

181. Собченко Т. М. Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах змішаного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. Т. 5. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-42> URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_5/44.pdf

182. Собченко Т. М., Махновський С. С. Загальні теоретичні питання формування професійної компетентності майбутніх фахівців природничої галузі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. Вип. 2 (53). С. 135-138. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.135-138> URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/290355>

183. Совгіра С. Методика проведення педагогічного експерименту. 2010. URL: <https://dSPACE.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/1339/1/Sovgira>.

184. Сологуб О. Створення інтерактивного контенту засобами genially. *YouTube: веб-сайт*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_RK5G2bTwOA (дата звернення 24.06.2023).

185. Сорочан Т. М. Концепція науково-методичної роботи в добу освітніх змін: традиції, інновації, перспективи розвитку. *Методист*. 2013. № 2(14). С. 7–12.

186. Сорочан Т. М. Методична робота: підготовка вчителів до реалізації концепції «Нова українська школа». *Методист*. 2018. № 6. С.4–6.
187. Сорочан Т. М. Професіоналізм педагога в контексті післядипломної освіти. *Методист*. 2012. № 5.
188. Сорочан Т. М. Характеристика професіоналізму управлінської діяльності керівників шкіл на засадах компетентнісного підходу. *Шлях освіти*. 2005. № 3. С. 9–12.
189. Сорочан Т., Гуржій А., Зайчук В., Карташова Л. Експірієнс-технології професійного розвитку педагогів у відкритому університеті. *Наука та освіта: зб. пр. XVI Міжнар. наук. конф. м. Хайдусобосло, Угорщина – Хмельницький*, 2022. 4–11 січня. С. 26–30.
190. Сорочан Т. М., Шабала Ю. А. Post-упровадження інтерактивної технології й моделі професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 3 (204).
191. Співакова І. Б. Інноваційна модель методичної роботи діцею в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». URL: <http://klovsky77.com.ua/23-naukova-robota/220-%D1%96-%D0%B1> (дата звернення: 21.04.2020).
192. Ст. 59 ЗУ Про освіту зі змінами 2023 рік № 2145-VIII від 05.09.2017, редакція від 21.11.2021. URL: https://urist.com.ua/pro_osvitu/st-59 (дата звернення: 06.08.2020).
193. Студенікіна В. Методична компетентність учителів. *Методист*. 2012. № 8.
194. Сухович Г. Науковий підхід до оцінювання діяльності заступника директора: факторно-критеріальна модель. *Заступник директора школи*. 2018. № 1. С. 4–15.
195. Сучасні технології освіти дорослих: посібник / за ред. О. В. Аніщенко, Л. Б. Лук'янова, С. В. Зінченко та ін. Київ, 2013. 251 с.

196. Табарчук І. Майстер клас «Genially у роботі активного педагога». *YouTube*: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=T-DQnc0PPO0> (дата звернення: 24.06.2023).
197. Тадеуш О. Принципи інноваційної освіти крізь призму системного підходу. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2022. № 1. С. 61–67. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.6> (дата звернення: 11.09.2023).
198. Технології професійного розвитку педагогів: методичний порадник : навч.-метод. посіб. / упорядники Т. М. Сорочан, М. І. Скрипник; Держ. вищ. навч. закл. «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2016. 231 с.
199. Турбар Т. В. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності майбутнього вчителя початкової школи у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2022. № (2). С. 112-119. URL: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-2-17>
200. Управлінський консалтинг : підручник / М. Ф. Безкровний та ін. Київ : Ліра-К, 2015. 336 с.
201. Федій О. Розвиток критичного мислення і рефлексії як складових емоційної культури вчителя початкової школи. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. № 12(6). С. 85–92. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i6-013>
202. Федірчик Ф. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Плеяди, 2017. 206 с.
203. Хоржевська І. М. Професіоналізм та професійний розвиток особистості. *Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Державне управління. 2013. Т. 214. № 202.
204. Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків : ФОП Панов А. М. 2017. 237 с.
205. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посібник. Київ : Знання, 2006. 365 с.

206. Часнікова О. В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування. *Народна освіта: електронне наукове фахове видання*. 2014. № 3 (24). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607 (дата звернення: 05.04.2020).

207. Черв'якова Н. І. Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього середовища Нової української школи. URL: <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/article/view/78/78> (дата звернення: 05.10.2022).

208. Чернишова Є. Р., Гузій Н. В., Ляхоцький В. П. та ін. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / за наук. ред. Є. Р. Чернишової. Київ : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. 230 с.

209. Шабала Ю. А. Професійний розвиток учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. – ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України : дис. ... доктора філософії. Київ, 2022.

210. Шевель Б. О. Формування фахових компетенцій майбутніх інженерів-педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2011. 255 с.

211. Шматков Е. В. Використання моделювання при навчанні здобувачів освіти професійно-технічних навчальних закладів робітничим професіям. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2009. № 2. С. 50–54.

212. Штефан Л. В. Інноваційна компетентність сучасного педагога. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 24. С. 170–173. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/24/part_2/36.pdf (дата звернення: 21.06.2022).

213. Юзик М. А. Формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України : дис... доктора філософії: 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Національний університет біоресурсів і природокористування України, Міністерство освіти і науки України; Київ, 2022. Хмельницький національний університет, Міністерство освіти і науки України; Хмельницький, 2022. 322 с.

214. Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMApp_2015_175_4 (дата звернення: 17.02.2021).

215. Яструб О., Антонюк В. Інноваційні практики формування в майбутніх учителів початкової школи оцінювально-аналітичної компетентності. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2024. №4. С. 114–119. <https://doi.org/10.32782/apv/2024.4.19>

216. Яценко С. Формування професійної компетентності майбутніх учителів у процесі підготовки до проєктної діяльності. *Нові технології навчання*. 2022. № 96. С 186–191.

217. Ячменьова В. М. Сутність понять «адаптація» та «адаптивність». URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18798/1/72-346-353.pdf> (дата звернення: 08.07.2020).

218. Arifin, Muhammad Aiman. (2021). Competence, Competency, and Competencies: A Misunderstanding in Theory and Practice for Future Reference. *International Journal of Research in Business and Social Science* (2147-4478). 11. 2222-6990. 10.6007/IJARBSS/ v11-i9/11064.

219. Batsula N. V. Methodological work of primary school teachers to overcome educational losses. *International scientific-practical conference «Modern science: problems, prospects, innovations» : conference proceedings*.

Aarhus, Denmark : Scholarly Publisher ICSSH, 21.12. 2024. P. 14–17. URL: <https://www.economics.in.ua/2024/12/21-2024.html>

220. Batsula N. V. Methodological work as a component of the competence model of primary school teacher. *The 6th International scientific and practical conference «Scientific achievements of contemporary society»* (January 10-12, 2025) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. P. 335-339. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-achievements-of-contemporary-society-10-12-01-2025-london-velikobritaniya-arhiv/>

221. Batsula N. Theoretical bases of primary school teachers' professional development management / N. Batsula, H. Kravchenko. *Management and administration in the field of services: selected examples* / Editors: Tadeusz Pokusa, Tetyana Nestorenko. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. ISBN 978-83-66567-14-6. - P. 104–118. URL: https://www.wszia.opole.pl/ebook/11_2020.pdf.

222. Bondarenko T., Kovalenko O., Cardoso L., Nesterenko R. Pedagogical innovation in engineering education: Technology and flipped classroom. Педагогічні інновації в інженерній освіті: Технологія та перевернутий клас. *International conference on technics, technologies, and education: AIP Conference Proceedings* (3–5 November 2021, Yambol, Bulgaria). AIP Publishing, 2023. – Vol. 2889. – Iss. DOI:<https://doi.org/10.1063/5.0173830> URL:<https://pubs.aip.org/aip/acp/issue/2889/1>

223. Bondarenko T., Kovalenko D., Khotchenko I., Zelenin H., Bozhko V. (2024). Gamification of Educational Content by Using Virtual Teacher in Online Learning Environment. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) *Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education*. ICL 2023. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 901. Springer, Cham. DOI:https://doi.org/10.1007/978-3-031-530227_44 URL:https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-53022-7_44

224. Bowden John. Competency—Based Education—Neither a Panacea nor a Pariah. URL: <http://www.crm.hct.ac.ae/events/archive/tend.018.bowden.html> (дата звернення: 12.12.2022).

225. Chuenjitwongsa, Supachai & Oliver, R. & Bullock, Alison. (2016). Competence, competency-based education, and undergraduate dental education: A discussion paper. *European Journal of Dental Education*. 22. 10.1111/eje.12213.

226. Hager Paul. Is there a compelling philosophical argument against standards of competence? *Australian Journal of Education*, Vol. 38, No. 1, 1994, 3–18.

227. Harm Biemans, Loek Nieuwenhuis, Rob Poell, Martin Mulder & Renate Wesselink (2004) Competence-based VET in the Netherlands: background and pitfalls, *Journal of Vocational Education & Training*, 56:4, 523–538, DOI: 10.1080/13636820400200268.

228. Hevko I. (2019). Profesiini kompetentsii suchasnoho vchytelia tekhnolohii yak osnovy yoho samorealizatsii [Professional competencies of a modern technology teacher as the basis of his self-realization]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia - Problems of modern teacher training*, (15), 233–242. Doi: <https://doi.org/10.31499/2307-4914.15.2017.163346>. [in Ukrainian].

229. Ielnykova H. V. Adaptivni tekhnolohii v osviti. *Adaptivne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriia "Pedahohika"*. 2017. No 3 (5). URL: http://am.eor.by/images/adapt/Vol.3ped5/17ped3_5yelnykova_r.pdf. (дата звернення: 15.12.2022).

230. Inna Romanchenko, Olena Vasylevska, Svitlana Haltsova, Hanna Babicheva, Natalia Batsula, Hanna Kravchenko, Aelita Lytvyn. Theoretical Basis of Studying the Educational Environment with the Application of GR-Technologies. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. V. 21. No. 4. April 2021. C. 28–32 URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202104/20210404.pdf.

231. Ivanova, S. V. Funktsionalnyi pidkhid do vyznachennia profesiinoi kompetentnosti vchytelia biolohii ta orhanizatsiia yii vdoskonalennia v zakladi

pisliadyplomnoi osvity. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka - Bulletin of Zhytomyr State University named after I. Franko*, 2008, 42, 106–110.

232. Kravchenko H., Batsula N. Organizational and pedagogical conditions for the professional competence development of primary school teachers in the system of methodical work. *Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фак. журн.* 2023. № 3 (210). С. 46–53. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3\(210\)-46-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3(210)-46-53).

233. Kravchenko H., Batsula, N. Ensuring the quality of primary education by managing the development of primary school teachers' professional competence. *Adaptive management: theory and practice. Series Pedagogy*. 2022. V. 14. No 27. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-04).

234. Nataliia Batsula. Experimental testing of organizational and pedagogical conditions for the development of professional competence of primary school teachers. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*. 2023. V. 16. No 31. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-16\(31\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0255-16(31)-03).

235. Raven John. Competence in modern society: Its identification, development and release. January 1, 1984, 251 pages.

236. Shmygol I. Sutnist ta struktura profesiinoi kompetentnosti pedahoha. [The essence and structure of a teacher's professional competence]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia - Problems of modern teacher training*, 2011, 4 (T.1), 197-204.

237. Smagin I. Struktura profesiinoi kompetentnosti pedahoha [The structure of the teacher's professional competence]. *normatyvno-funktsionalnyi pidkhid. Narodna osvita - Public education*, 2017, 3(33). Retrieved from https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5001.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

1. I. Romanchenko, O. Vasylevska, S. Haltsova, H. Babicheva, N. Batsula, H. Kravchenko, A. Lytvyn. Theoretical Basis of Studying the Educational Environment with the Application of GR-Technologies. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. V. 21. No. 4. April 2021. С. 28–32 URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202104/20210404.pdf.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Kravchenko H., Batsula, N. Ensuring the quality of primary education by managing the development of primary school trachers' professional competence. *Adaptive management: theory and practice. Series Pedagogy*. 2022. V. 14. No 27. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-04).

3. Nataliia Batsula. Experimental testing of organizational and pedagogical conditions for the development of professional competence of primary school teachers. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*. 2023. V. 16. No 31. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-16\(31\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0255-16(31)-03).

4. Kravchenko H., Batsula N. Organizational and pedagogical conditions for the professional competence development of primary school teachers in the system of methodical work. *Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн.* 2023. № 3 (210). С. 46–53. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3\(210\)-46-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3(210)-46-53).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Бацула Н. В. Умови створення освітнього середовища закладу загальної середньої освіти на адаптивних засадах. *Адаптивні процеси в національній системі освіти : збірник матеріалів V Всеукраїнського наукового форуму* / упоряд. О. О. Почуєва; ред. кол.: Г. В. Єльнікова

(голова), Г. Ю. Кравченко, Л. О. Лузан, М. Л. Ростока, З. В. Рябова. Харків : Мачулин, 2020. С. 55–56. URL: http://adaptive.org.ua/files/zbirka_forum.pdf.

6. Бацула Н. В. Інноваційні технології у професійному розвитку вчителя початкової школи. *І Міжнародна науково-практична інтернет-конференція Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6–7 лютого 2020 р. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 57–62.*

URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/02/TOM-1-Zbirnik-1-mizhnarodna-nauk-prakt-int.-konf-Winter-Debates-1.pdf>.

7. Бацула Н. В., Кравченко Г. Ю. Створення освітнього середовища закладу загальної середньої освіти як засобу управління професійним розвитком учителів початкової школи. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Харків – м. Торунь, 3–4 березня 2020 року. Харків : ФО-П Панов А. М., 2020. С. 236–239. URL: https://b264252c-434d45eeba7161230c6cf60a.filesusr.com/ugd/540c3d_8857973b6136416e95674a5b83234a18.pdf?index=true.

8. Бацула Н. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості освіти в закладі загальної середньої освіти. *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research*, January 19–21, 2021, Berlin, Germany. С. 614–618. URL: <https://isg-konf.com/uk/i-international-science-conference-onmultidisciplinary-research-ua/>.

9. Бацула Н. В. Адаптивність освітнього процесу в умовах гуманізації закладу загальної середньої освіти. *Адаптивні процеси в освіті : збірник матеріалів 6-го Всеукраїнського наукового форуму з міжнародною участю; [за наук. ред. Г. В. Єльнікової, М. Л. Ростоки; ред. з заг. питань: Л. О. Лузан, О. О. Почуєва, З. В. Рябова].* Харків : Мачулин, 2021. № 3. С. 134–135. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/730333/1/Zbirnyk%20AAE\(6\),%202021.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/730333/1/Zbirnyk%20AAE(6),%202021.pdf).

10. Бацула Н. В. Дискурс: виклики, реалії та персональний бренд освітян в умовах воєнного стану в Україні [Discourse: Challenges, Realities and Personal

Brand of Educators under the Conditions of Military Situation in Ukraine]. *Адаптивні процеси в освіті : матеріали Другого міжнародного наукового форуму*. Київ – Харків – Запоріжжя, 07-08.02.2023. С.96–98.

11. Batsula N. V. Methodological work of primary school teachers to overcome educational losses. International scientific-practical conference «Modern science: problems, prospects, innovations»: conference proceedings. Aarhus, Denmark: Scholarly Publisher ICSSH, 21.12. 2024. P. 14–17. URL: <https://www.economics.in.ua/2024/12/21-2024.html>

12. Batsula N. V. Methodological work as a component of the competence model of primary school teacher. The 6th International scientific and practical conference «Scientific achievements of contemporary society» (January 10-12, 2025) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. P. 335-339. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-achievements-of-contemporary-society-10-12-01-2025-london-velikobritaniya-arhiv/>

Публікації, які додатково відображають результати дисертації

13. Бацула Н. В. Управління професійним розвитком учителів початкової школи в умовах Нової української школи / Batsula N. V. Professional development management of primary school teachers under the new ukrainian school reform. *Scientific, Journal Virtus*. November, № 38, 2019. С. 83–85. URL: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua> › Journal 38.

14. Бацула Н. В. Зміст професійного розвитку вчителів початкової школи в умовах закладу загальної середньої освіти. Content of primary school teachers' professional development in the conditions of general secondary education. *Освіта і суспільство : збірник наукових праць*. Прешовський університет (Словаччина), 2020. С.10–19. URL: <https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova14/subor/9788055524382.pdf>.

15. Batsula N. Theoretical bases of primary school teachers' professional development management / N. Batsula, H. Kravchenko. Management and

administration in the field of services: selected examples / Editors: Tadeusz Pokusa, Tetyana Nestorenko. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. ISBN 978-83-66567-14-6. - P. 104–118.

URL: https://www.wszia.opole.pl/ebook/11_2020.pdf.

Анкета щодо ставлення вчителів початкових класів до розвитку професійної компетентності у системі методичної роботи

B *I* U

Вітаємо, шановний/шановна колего!

Просимо Вас узяти участь в анонімному опитуванні щодо ставлення вчителів початкових класів до розвитку професійної компетентності у системі методичної роботи. Будь ласка, уважно прочитайте кожне запитання й позначте варіант відповіді. Отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді. Дякуємо за співпрацю та розуміння, оскільки Ваша думка є важливою в дослідженні, що проводиться.

Який найголовніший результат методичної роботи для закладу освіти?

- ☐ Динаміка успішності учнів.
- ☐ Вивчення, моніторинг ефективності впровадження кращого педагогічного досвіду.
- ☐ Діагностика утруднень і розвиток професійної компетентності вчителя.
- ☐ Розвиток потреби у виданні власних науко-вих надбань.

Який найголовніший результат методичної роботи для вчителя?

- ☐ Усна форма (лекції, доповіді, педради, семінари).
- ☐ Результативна участь у професійних конкурсах.
- ☐ Друковані видання (публікації, авторські підручники, брошури...).
- ☐ Не маю оприлюднених результатів.

Що перешкоджає розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів?

- ☐ Недостатня матеріально-технічна база.
- ☐ Відсутність матеріального заохочення.
- ☐ Жодних перешкод.
- ☐ Інше...

Анкета щодо розуміння відповідних понять з розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи

Вітаємо, шановний/шановна колего!

Просимо Вас узяти участь в анонімному опитуванні щодо розуміння відповідних понять з розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Будь ласка, уважно прочитайте кожне запитання й позначте варіант відповіді. Отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді. Дякуємо за співпрацю та розуміння, оскільки Ваша думка є важливою в дослідженні, що проводиться.

Що означає «професійна компетентність» вчителя?

- ☐ Безперервне професійне зростання.
- ☐ Уміння виявляти й ефективно розв'язувати педагогічні проблеми.
- ☐ Безперервне професійне зростання, уміння виявляти й ефективно розв'язувати педагогічні пробл...

Чи зможете самостійно оцінити рівень власної професійної компетентності?

- ☐ Так.
- ☐ Ні.
- ☐ Інше...

Чи достатньо повним є перелік компетентностей, зазначених у професійному стандарті?

- ☐ Перелік компетентностей є повним.
- ☐ Перелік компетентностей є неповним
- ☐ Інше...

На які компетентності щодо розвитку професійної компетентності, на вашу думку, слід звернути увагу?

Текст запитання з довгими відповідями

**Анкета щодо визначення рівнів сформованості критеріїв
професійної компетентності вчителів початкових класів у системі
методичної роботи**

Вітаємо, шановний/шановна колего!

Просимо Вас узяти участь в анонімному опитуванні щодо визначення рівнів сформованості критеріїв професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи. Будь ласка, уважно прочитайте кожне запитання й позначте варіант відповіді. Отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді. Дякуємо за співпрацю та розуміння, оскільки Ваша думка є важливою в дослідженні, що проводиться.

Інструкція до заповнення: оцініть кожне твердження за 4-бальною шкалою.

- 1 — Ніколи або зовсім не притаманне мені.
- 2 — Іноді, з труднощами.
- 3 — Часто, в основному успішно.
- 4 — Завжди або майже завжди, впевнено, системно.

I. Інформаційно-технологічний критерій.

- 1. Створюю цифрові навчальні продукти, орієнтовані на сучасні освітні підходи (STEM, гейміфікація тощо).
- 2. Проводжу інтерактивні онлайн-уроки, використовуючи платформи з мультимедійною підтримкою.
- 3. Використовую сервіси аналітики (Google Forms, Kahoot, Classtime тощо) для оцінювання навчальних результатів.
- 4. Систематично впроваджую технології доповненої/віртуальної реальності (AR/VR) у навчання (за наявності умов).
- 5. Беру участь в онлайн-проєктах для професійного обміну досвідом.

II. Адаптивно-діяльнісний критерій.

- 6. Конструюю власні моделі навчальної взаємодії з учнями.
- 7. Впроваджую адаптивні освітні траєкторії для дітей з ООП або учнів з різним темпом навчання.
- 8. Експериментую з інтегрованими видами діяльності у міжпредметному контексті.
- 9. У методичній роботі проявляю ініціативу щодо модернізації підходів (професійних коуч-сесій тощо).
- 10. Маю досвід фасилітації або кураторства методичних заходів.

III. Комунікативно-педагогічний критерій.

- 11. Встановлюю ефективну взаємодію між учасниками освітнього процесу.

12. Використовую прийомы ненасильницького спілкування у конфліктних ситуаціях.
13. Працюю у команді над реалізацією спільних освітніх або методичних проєктів.
14. Володію навичками публічних виступів, фасилітації або модерації професійних подій.
15. Залучаю батьків до партнерської взаємодії у реалізації виховних або навчальних ініціатив.

IV. Аналітико-рефлексивний критерій.

16. Регулярно проводжу самооцінювання своєї педагогічної діяльності з фокусом на досягнення учнів.
17. Умію формулювати педагогічні гіпотези та перевіряти їх у навчальному процесі.
18. Розробляю або адаптую інструменти моніторингу навчальних досягнень учнів.
19. Веду педагогічний щоденник або блог для фіксації рефлексивного досвіду.
20. Розробляю пропозиції щодо вдосконалення методичної роботи закладу на основі аналітичних даних.

Інструкція до визначення рівня сформованості критеріїв

Бали	Рівень сформованості критеріїв
17–20	Високий (творчий)
13–16	Достатній (адаптивно-інноваційний)
9–12	Середній (частково-пошуковий)
5–8	Низький (алгоритмічний)

Пояснення до результатів:

- Домінуючий критерій — той, що отримав найвищу суму балів.
- Зони професійного зростання — критерії з найнижчими показниками.
- Індивідуальна траєкторія розвитку формується з опорою на рефлексивний аналіз відповідей.

Дякуємо Вам за співпрацю!

Результати вхідного вимірювання стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів в контрольних групах

2. Ступінь досягнення мети		1. Ступінь забезпечення умов методичної роботи				Параметри (Р)
0,35		0,32				V параметра
4. Систематичність і безперервність підвищення кваліфікації		3. Розвиток професійної мережі	2. Науково-методичне забезпечення	1. Матеріально-технічне забезпечення		Фактор (Ф)
0,57		0,3	0,43	0,27		V фактора
		6. Інтенсивність професійної взаємодії між вчителями	3. Створення механізмів організаційної підтримки вчителів для проведення своїх наукових досліджень та експериментів	2. Рівень використання сучасних технологій у навчальному процесі	1. Наявність та доступність технічних засобів навчання	Критерії
		7. Рівень міжшкільного та міжнародного співробітництва	4. Залучення експертів та наукових співробітників для консультацій та спільних проєктів			
			5. Участь у науково-методичних заходах			
				</		

Продовження додатка Д

3. Ступінь прояву результативності діяльності вчителя ПК	0,33	5. Впровадження інноваційних педагогічних технологій	0,43	10. Самоосвітня діяльність педагога	0,43	K10	0,4	0,11	0,29	0,19
				11. Використання цифрових технологій та інтерактивних інструментів	0,21	K11	0,6	0,13		
				12. Інтеграція сучасних освітніх методик	0,32	K12	0,8	0,26		
				13. Диференційований та інклюзивний підхід у навчанні	0,17	K13	0,5	0,09		
				14. Результативність застосування інноваційних методик	0,3	K14	0,7	0,21		
		6. Результативність діяльності вчителя початкових класів	1	15. Результативність участі у професійних конкурсах і педагогічних виставках та ярмарках	0,28	K15	0,3	0,08		
				16. Різноманітні виступи на конференціях, педагогічних радах, нарадах, методичних об'єднаннях.	0,21	K16	0,8	0,17		
				17. Наявність науково-методичних публікацій, статей, тез	0,31	K17	0,8	0,25		
				18. Соціально-педагогічна активність вчителя через засоби масової інформації (блог, сайт, YouTube-канал, Telegram-канал)	0,2	K18	0,45	0,09		
		5. Впровадження інноваційних педагогічних технологій	0,43	11. Використання цифрових технологій та інтерактивних інструментів	0,21	K11	0,6	0,13		
				12. Інтеграція сучасних освітніх методик	0,32	K12	0,8	0,26		
				13. Диференційований та інклюзивний підхід у навчанні	0,17	K13	0,5	0,09		
				14. Результативність застосування інноваційних методик	0,3	K14	0,7	0,21		
		6. Результативність діяльності вчителя початкових класів	1	15. Результативність участі у професійних конкурсах і педагогічних виставках та ярмарках	0,28	K15	0,3	0,08		
				16. Різноманітні виступи на конференціях, педагогічних радах, нарадах, методичних об'єднаннях.	0,21	K16	0,8	0,17		
				17. Наявність науково-методичних публікацій, статей, тез	0,31	K17	0,8	0,25		
				18. Соціально-педагогічна активність вчителя через засоби масової інформації (блог, сайт, YouTube-канал, Telegram-канал)	0,2	K18	0,45	0,09		
		5. Впровадження інноваційних педагогічних технологій	0,43	11. Використання цифрових технологій та інтерактивних інструментів	0,21	K11	0,6	0,13		
				12. Інтеграція сучасних освітніх методик	0,32	K12	0,8	0,26		
				13. Диференційований та інклюзивний підхід у навчанні	0,17	K13	0,5	0,09		
				14. Результативність застосування інноваційних методик	0,3	K14	0,7	0,21		

Результати вхідного вимірювання стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів в експериментальних групах

2. Ступінь досягнення мети		1. Ступінь забезпечення умов методичної роботи				Параметри (Р)	
0,35		0,32				V параметра	
4. Систематичність і безперервність підвищення кваліфікації		3. Розвиток професійної мережі	2.Науково-методичне забезпечення	1. Матеріально-технічне забезпечення		Фактор (Ф)	
0,57		0,3	0,43	0,27		V фактора	
9. Застосування отриманих знань у педагогічній діяльності		7. Рівень міжшкільного та міжнародного співробітництва	5. Участь у науково-методичних заходах	2. Рівень використання сучасних технологій у навчальному процесі	1. Наявність та доступність технічних засобів навчання	Критерії	
8. Частота та регулярність участі у програмах підвищення кваліфікації		6. Інтенсивність професійної взаємодії між вчителями	4. Залучення експертів та наукових співробітників для консультацій та спільних проєктів	3.Створення механізмів організаційної підтримки вчителів для проведення своїх наукових досліджень та експериментів			
0,29	0,28	0,48	0,42	0,32	0,26		V критерію
K9	K8	K7	K5	K4	K3		коефіцієнт відповідності -K
0,55	0,6	0,6	0,5	0,7	0,6		Значення K
0,16	0,26	0,29	0,21	0,22	0,16		Часткова оцінка критеріїв
0,26		0,16	0,25		0,13		Часткова оцінка факторів
0,2		0,17					Часткова оцінка параметрів

3. Ступінь прояву результативності діяльності вчителя ПК	0,33	5. Впровадження інноваційних педагогічних технологій	0,43	10. Самоосвітня діяльність педагога	0,43	K10	0,7	0,2	0,3		
				11. Використання цифрових технологій та інтерактивних інструментів	0,21	K11	0,7	0,15			
				12. Інтеграція сучасних освітніх методик	0,32	K12	0,75	0,24			
				13. Диференційований та інклюзивний підхід у навчанні	0,17	K13	0,55	0,09			
				14. Результативність застосування інноваційних методик	0,3	K14	0,75	0,23			
	6. Результативність діяльності вчителя початкових класів	1	15. Результативність участі у професійних конкурсах і педагогічних виставках та ярмарках	0,28	K15	0,4	0,11				
			16. Різноманітні виступи на конференціях, педагогічних радах, нарадах, методичних об'єднаннях.	0,21	K16	0,6	0,13				
			17. Наявність науково-методичних публікацій, статей, тез	0,31	K17	0,7	0,22				
			18. Соціально-педагогічна активність вчителя через засоби масової інформації (блог, сайт, YouTube-канал, Telegram-канал)	0,2	K18	0,5	0,1				
	0,56					0,18					
	0,18										
	0,3										

Параметри – Р	Ступінь сформованості рівня професійної компетентності	Фактор – Ф	Критерії	В фактора	В критерію	Коефіцієнт відповідності -К	Значення К	Часткова оцінка критеріїв	Часткова оцінка факторів	Часткова оцінка параметрів
V параметра	1									
	1. Здатність до розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності	0,25	1. Здатність до критичного опрацювання інформації	0,5	0,5	K1	0,23	0,12	0,065	0,493
	2. Здатність до інтеграції технологій у навчання	0,25	2. Використання методів критичного мислення	0,5	0,5	K2	0,29	0,15	0,140	
			3. Володіння цифровими освітніми ресурсами	0,5	0,5	K3	0,6	0,30		
			4. Застосування технологій для персоналізації навчання	0,2	0,2	K4	0,45	0,09		
	3. Здатність до розвитку емоційного інтелекту	0,25	5. Здатність використовувати технології для організації інтерактивної взаємодії	0,3	0,3	K5	0,56	0,17	0,178	
			6. Розуміння та управління власними емоціями у педагогічній діяльності	0,33	0,33	K6	0,69	0,23		
			7. Здатність розпізнавати та враховувати емоції учнів	0,34	0,34	K7	0,73	0,25		
	4. Здатність до командної та індивідуальної рефлексії	0,25	8. Вміння формувати довірливі відносини у колективі	0,33	0,33	K8	0,72	0,24	0,110	
			9. Рівень самоаналізу професійної діяльності	0,5	0,5	K9	0,53	0,27		
			10. Здатність до взаємодії та спільної рефлексії в педагогічному середовищі	0,5	0,5	K10	0,35	0,18		

Ступінь сформованості рівня професійної компетентності	Параметри – Р
1	V параметра
Фактор – Ф	
V фактора	
Критерії	
V критерію	
Коефіцієнт відповідності -К	
Значення К	
Часткова оцінка критеріїв	
Часткова оцінка факторів	
Часткова оцінка параметрів	

Результати вихідного вимірювання стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів в контрольних групах

2. Ступінь досягнення мети		1. Ступінь забезпечення умов методичної роботи		Параметри (Р)
0,35		0,32		V параметра
4. Систематичність і безперервність підвищення кваліфікації		1. Матеріально-технічне забезпечення	Фактор (Ф)	
0,57		2. Науково-методичне забезпечення	V фактора	
		3. Розвиток професійної мережі	Критерії	
		6. Інтенсивність професійної взаємодії між вчителями		
		7. Рівень міжшкільного та міжнародного співробітництва		
		8. Частота та регулярність участі у програмах підвищення кваліфікації		
		9. Застосування отриманих знань у педагогічній діяльності		
		3. Створення механізмів організаційної підтримки вчителів для проведення своїх наукових досліджень та експериментів		
		4. Залучення експертів та наукових співробітників для консультацій та спільних проєктів		
		5. Участь у науково-методичних заходах		
		1. Наявність та доступність технічних засобів навчання		
		2. Рівень використання сучасних технологій у навчальному процесі		
		0,27	V критерію	
		0,43	коefficient відповідності -K	
		0,3	Значення К	
		0,28	Часткова оцінка критеріїв	
		0,16	Часткова оцінка факторів	
		0,26	Часткова оцінка параметрів	
		0,2		
		0,19		

Продовження додатка Е

3. Ступінь прояву результативності діяльності вчителя ПК	0,33	6. Результативність діяльності вчителя початкових класів	1	15. Результативність участі у професійних конкурсах і педагогічних виставках та ярмарках	0,28	0,28	K15	0,55	0,15	0,6	0,2			
				16. Різноманітні виступи на конференціях, педагогічних радах, нарадах, методичних об'єднаннях.	0,21	0,21	K16	0,65	0,14					
				17. Наявність науково-методичних публікацій, статей, тез	0,31	0,31	K17	0,6	0,19					
				18. Соціально-педагогічна активність вчителя через засоби масової інформації (блог, сайт, YouTube-канал, Telegram-канал)	0,2	0,2	K18	0,6	0,12					
			5. Впровадження інноваційних педагогічних технологій	0,43	10. Самоосвітня діяльність педагога	0,43	0,43	K10	0,7	0,2		0,3		
					11. Використання цифрових технологій та інтерактивних інструментів	0,21	0,21	K11	0,7	0,15				
					12. Інтеграція сучасних освітніх методик	0,32	0,32	K12	0,75	0,24				
					13. Диференційований та інклюзивний підхід у навчанні	0,17	0,17	K13	0,55	0,09				
					14. Результативність застосування інноваційних методик	0,3	0,3	K14	0,75	0,23				

Результати вихідного вимірювання стану методичної роботи щодо розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів в експериментальних групах

2. Ступінь досягнення мети	1. Ступінь забезпечення умов методичної роботи				Параметри (Р)			
0,35	0,32				V параметра			
4. Систематичність і безперервність підвищення кваліфікації	3. Розвиток професійної мережі	2.Науково-методичне забезпечення	1. Матеріально-технічне забезпечення	0,27	Фактор (Ф)			
	0,43					V фактора		
0,57	0,3				Критерії			
8. Частота та регулярність участі у програмах підвищення кваліфікації	6. Інтенсивність професійної взаємодії між вчителями		3.Створення механізмів організаційної підтримки вчителів для проведення своїх наукових досліджень та експериментів	1. Наявність та доступність технічних засобів навчання				
	7. Рівень міжшкільного та міжнародного співробітництва		4. Залучення експертів та наукових співробітників для консультацій та спільних проєктів	2. Рівень використання сучасних технологій у навчальному процесі				
0,29	0,28	0,42	0,32	0,26		0,5	0,5	V критерію
K9	K8	K5	K4	K3		K2	K1	коефіцієнт відповідності -К
0,65	0,7	0,6	0,7	0,65		0,6	0,5	Значення К
0,19	0,3	0,34	0,22	0,17		0,3	0,25	Часткова оцінка критеріїв
0,3	0,2		0,28			0,15		Часткова оцінка факторів
0,22	0,2					Часткова оцінка параметрів		

Продовження додатка Е

3. Ступінь прояву результативності діяльності вчителя ПК	0,33	5. Впровадження інноваційних педагогічних технологій	0,43	10. Самоосвітня діяльність педагога	0,43	K10	0,8	0,22	0,32			
				11. Використання цифрових технологій та інтерактивних інструментів	0,21	K11	0,75	0,16				
				12. Інтеграція сучасних освітніх методик	0,32	K12	0,75	0,24				
				13. Диференційований та інклюзивний підхід у навчанні	0,17	K13	0,6	0,1				
				14. Результативність застосування інноваційних методик	0,3	K14	0,8	0,24				
				6. Результативність діяльності вчителя початкових класів	1	15. Результативність участі у професійних конкурсах і педагогічних виставках та ярмарках	0,28	K15		0,55	0,15	0,65
						16. Різноманітні виступи на конференціях, педагогічних радах, нарадах, методичних об'єднаннях.	0,21	K16		0,7	0,15	
						17. Наявність науково-методичних публікацій, статей, тез	0,31	K17		0,75	0,23	
						18. Соціально-педагогічна активність вчителя через засоби масової інформації (блог, сайт, YouTube-канал, Telegram-канал)	0,2	K18		0,6	0,12	
				0,22								

Ступінь сформованості рівня професійної компетентності	Параметри – Р
1	V параметра
1. Здатність до розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності	Фактор – Ф
2. Здатність до інтеграції технологій у навчання	V фактора
3. Здатність до розвитку емоційного інтелекту	Критерії
4. Здатність до командної та індивідуальної рефлексії	V критерію
	Коефіцієнт відповідності -K
	Значення K
	Часткова оцінка критеріїв
	Часткова оцінка факторів
	Часткова оцінка параметрів

Результати вихідного вимірювання рівня сформованості професійної компетентності вчителів початкових класів у системі методичної роботи в експериментальних групах

Ступінь сформованості рівня професійної компетентності														
Параметри – Р	V параметра													
Фактор – Ф	V фактора													
Критерії	V критерію													
	Коефіцієнт відповідності -К													
	Значення К													
	Часткова оцінка критеріїв													
	Часткова оцінка факторів													
	Часткова оцінка параметрів													
	1													
	1. Здатність до розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності	0,25	1. Здатність до критичного опрацювання інформації	0,5	K1	0,32	0,16	0,084	0,577					
		2. Використання методів критичного мислення	0,5	K2	0,35	0,18								
	2. Здатність до інтеграції технологій у навчання	0,25	3. Володіння цифровими освітніми ресурсами	0,5	K3	0,65	0,33	0,165						
4. Застосування технологій для персоналізації навчання			0,2	K4	0,6	0,12								
5. Здатність використовувати технології для організації інтерактивної взаємодії			0,3	K5	0,72	0,22								
3. Здатність до розвитку емоційного інтелекту	0,25	6. Розуміння та управління власними емоціями у педагогічній діяльності	0,33	K6	0,78	0,26	0,193							
		7. Здатність розпізнавати та враховувати емоції учнів	0,34	K7	0,80	0,27								
		8. Вміння формувати довірливі відносини у колективі	0,33	K8	0,73	0,24								
4. Здатність до командної та індивідуальної рефлексії	0,25	9. Рівень самоаналізу професійної діяльності	0,5	K9	0,64	0,32	0,135							
		10. Здатність до взаємодії та спільної рефлексії в педагогічному середовищі	0,5	K10	0,44	0,22								

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ

**КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА «БОГОДУХІВСЬКИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ»
БОГОДУХІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
(КУ «БОГОДУХІВСЬКИЙ ЦПРП»)**

вул. Троїцька, 15, м. Богодухів, Харківська область 62103,
тел. (05758) 3-01-89, Web: <http://bogosulivskyi.cprp.org.ua/>, E-mail: bogod.cprp@ukr.net
Код ЄДРПОУ: 43757372

05.05.2023 № 04-05/32
на № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бацули Наталії Володимирівни
за темою «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної
роботи початкової школи»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Одним із ключових завдань сучасних освітніх реформ в усьому світі є створення умов для розвитку професійної компетентності вчителів. Аналіз наукових результатів дисертаційного дослідження Бацули Наталії Володимирівни «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи» доводить, що вони є актуальними і представляють практичний інтерес для центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

У Комунальній установі «Богодухівський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Богодухівської міської ради Харківської області в процесі планування та здійснення навчально-методичної роботи щодо підвищення кваліфікації вчителів використовуються окремі висновки та пропозиції дисертантки. Зокрема впроваджується інструментарій оцінювання

000052

ефективності розвитку професійної компетентності учителів початкової школи в системі методичної роботи та методичні рекомендації.

Основні положення та здобутки дисертаційної роботи були представлені та обговорені на методичних семінарах, що проводилися у центрі професійного розвитку педагогічних працівників.

Матеріали дисертаційного дослідження Бацули Н.В., присвяченого розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи, відзначаються науковою новизною та практичною значущістю, внаслідок чого вважаємо за доцільне їх використання в роботі КУ «Богодухівський центр професійного розвитку педагогічних працівників».

Директор центру
професійного розвитку

Оксана БЕСПАЛЬКО

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «БОГОДУХІВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ №1»
БОГОДУХІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
БОГОДУХІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
(КЗ «БОГОДУХІВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ №1»)

пл. Каразіна, 14, м. Богодухів, 62103 Тел./факс: (05758) 3-31-95
Web: <http://bgdl.licey.org.ua> E-mail: bgiml@ukr.net Код ЄДРПОУ 22719559

11.05.2023 № 01-22/29

на № _____ від _____

Довідка

**про впровадженні результатів дисертаційного дослідження
Бацули Наталії Володимирівни
за темою «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі
методичної роботи початкової школи»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки**

Наукові напрацювання Бацули Наталії Володимирівни, що представлені в дисертаційній роботі на тему «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи» впроваджувалися в освітній процес Комунального закладу «Богодухівський ліцей №1» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області упродовж 2021-2023 рр.

Аналіз наукових результатів дослідження доводить, що вони є актуальними і представляють практичний інтерес для закладів загальної середньої освіти.

Були апробовані наступні теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи: організаційно-педагогічні умови та інструментарій ефективності розвитку професійної компетентності учителів початкової школи в системі методичної роботи й технологію його впровадження.

У процесі апробації були зроблені висновки про результативність розроблених Бацулою Наталією Володимирівною методичних рекомендацій, внаслідок чого вважаємо за доцільне використання їх в освітньому процесі Комунального закладу «Богодухівський ліцей №1» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області.

Заступник директора
з навчально-виховної роботи

Микола МИРОШНИЧЕНКО

**ХАРКІВСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ № 142
ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

вул. Валентинівська, 20-В,
м. Харків, 61170

тел. +38 (057) 725-16-71,
E-mail: ach142@kharkivosskha.net.ua, сайт: <http://school142.edu.kh.ua/>, код ЄДРПОУ 24485114

Від 19.04.2023 № 01-31/113

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бацули Наталії Володимирівни
за темою «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної
роботи початкової школи»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Бацулою Наталією Володимирівною упродовж 2021-2023 рр. проводилася науково-експериментальна робота в Харківській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів №142 Харківської міської ради Харківської області за темою «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи».

Практичне значення дослідження визначається тим, що запропоновано організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності учителів початкової школи в системі методичної роботи; у підготовці методичних рекомендацій для вчителів початкової школи, керівників закладів загальної середньої освіти, науково-педагогічних працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти щодо впровадження інструментарію визначення ефективності розвитку професійної компетентності вчителів початкової школи в системі методичної роботи.

Наукова робота Бацули Наталії Володимирівни має теоретичну й практичну значущість, а її здобутки варто рекомендувати до впровадження в практику роботи закладів освіти.

Матеріали дослідження обговорено та позитивно схвалено на засіданні кафедри початкової школи.

Директор ХЗОШ №142

Наталія ОГОРОДНИЦЬКА

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бацули Наталії Володимирівни
за темою «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі
методичної роботи початкової школи»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

У комунальних закладах “Введенський ліцей”, “Новопокровський опорний ліцей”, “Есхарівський ліцей”, “Тернівський ліцей” Новопокровської селищної ради Чугуївського району Харківської області, проходило впровадження результатів наукового дослідження Бацули Наталії Володимирівни на тему «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи»

Новизна дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов та інструментарію ефективності розвитку професійної компетентності учителів початкової школи в системі методичної роботи й технології його впровадження.

Було запропоновано інструментарій оцінювання ефективності розвитку професійної компетентності учителів початкової школи в системі методичної роботи. Проведена апробація дала підстави для висновків про результативність розробленого Бацулою Наталією Володимирівною інструментарію визначення ефективності розвитку професійної компетентності вчителів початкової школи.

Довідку обговорено і затверджено на засіданні кафедри початкової школи.

Начальник відділу освіти,
культури, спорту та молоді

Евеліна ЦАРЕВСЬКА

Комунальний заклад освіти «Олексіївський ліцей
Олексіївської сільської ради»
вул. Шкільна, 15, с. Олексіївка, 64122,
E-mail: olexey_73@ukr.net, код ЄДРПОУ 25779993

від 21.04.2023 № 97

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бацули Наталії Володимирівни
за темою «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі
методичної роботи початкової школи»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Результати дослідження Наталії Володимирівни Бацули, що представлені в дисертаційній роботі «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи» впроваджувались в освітній процес Комунального закладу освіти «Олексіївський ліцей Олексіївської сільської ради» протягом 2021-2023 рр.

Було апробовано розроблені автором методичні рекомендації «Професійний розвиток учителів початкової школи в умовах Нової української школи», «Інноваційні технології у професійному розвитку вчителя початкової школи».

Апробація результатів дослідження засвідчила їх науково – теоретичну і практичну цінність, доцільність використання в процесі підвищення кваліфікації вчителів початкової школи в системі методичної роботи.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження Наталії Володимирівни Бацули можна рекомендувати до подальшого впровадження в закладах загальної середньої освіти з метою розвитку професійної компетентності вчителів.

Матеріали дослідження обговорено та позитивно схвалено на засіданні творчої групи вчителів початкової школи.

Директор ліцею

Лариса СЕМЕРУНІНА

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КОЧЕТОЦЬКИЙ ЛІЦЕЙ»
ЧУГУЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**
вул.Осіпни, 18, смт. Кочеток, 63513, тел/факс (05746) 93-311
E-mail: info@kchlo.edu.ua Код ЄДРПОУ 25614306

25.04.2023 № 01-11/48

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бацули Наталії Володимирівни
за темою «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної
роботи початкової школи»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

У Комунальному закладі «Кочетоцький ліцей» Чугуївської міської ради Харківської області упродовж 2021-2023 років здійснювалось впровадження результатів наукового дослідження Бацули Наталії Володимирівни, що присвячене розвитку професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи. Це теоретично обґрунтовані автором й експериментально перевірені організаційно-педагогічні умови та інструментарій ефективності розвитку професійної компетентності учителів початкової школи в системі методичної роботи й технології його впровадження.

Про позитивний вплив впровадження результатів дослідження свідчить високий рівень професійного розвитку вчителів початкової школи в процесі навчально-методичної роботи. Окремі висновки та пропозиції дисертантки використовуються під час підвищення кваліфікації педагогів.

Матеріали дисертаційного дослідження Бацули Наталії Володимирівни відзначаються науковою новизною та практичною значущістю, унаслідок чого вважаємо і надалі використовувати їх в освітньому процесі Комунального закладу «Кочетоцький ліцей» Чугуївської міської ради Харківської області.

Директор ліцею

Наталія СОЛОШКО

Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 72

Харківської міської ради Харківської області

Код 24482340

проспект Героїв Харкова, 246,

тел./факс 725-17-22

м.Харків.61099E-mail:schooll_72@ukr.net

12.04.2023 02-23/79

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бацули Наталії Володимирівни
за темою «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної
роботи початкової школи»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Трансформація національної системи освіти показала, що учитель є найбільш визначним носієм змін та реалізації реформ. Основні положення дисертаційного дослідження Бацули Наталії Володимирівни «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи» доводять актуальність і представляють практичний інтерес для закладів загальної середньої та післядипломної освіти.

У Харківській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів № 72 Харківської міської ради Харківської області впродовж 2021-2023 рр. у процесі планування та здійснення навчально – методичної роботи щодо підвищення кваліфікації вчителів упроваджуються окремі висновки та пропозиції дисертантки, зокрема інструментарій оцінювання ефективності розвитку професійної компетентності учителів початкової школи в системі методичної роботи та методичні рекомендації.

Матеріали дисертаційного дослідження Бацули Н.В. отримали позитивні відгуки освітян Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 72 Харківської міської ради Харківської області, підтверджено актуальність наукової роботи та доцільність упровадження результатів у методичну роботу закладів загальної середньої та післядипломної освіти.

Директор ХЗОШ № 72

Руслан БУЛАЄВ

ХАРКІВСЬКА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ № 109
 ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
 вул. Коцюбинського, 12, м. Харків, 61145
 тел. 725-85-31, e-mail sc109dzt@ukr.net
 Код ЄДРПОУ 23907659

21.04.2023

№ 74

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Бацули Наталії Володимирівни за темою «Розвиток професійної
 компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи»
 поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
 за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Протягом останніх років значно активізувалися дослідження проблеми підвищення професійної компетентності фахівців різних галузей, зокрема початкової школи, у зв'язку з гострою потребою у висококваліфікованих кадрах, здатних до творчої праці та професійного розвитку.

Саме цьому і присвячене дисертаційне дослідження Бацули Наталії Володимирівни на тему «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі методичної роботи початкової школи», яке є актуальним і представляє практичний інтерес для закладів загальної середньої та післядипломної освіти.

В освітньому процесі Харківської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 109 Харківської міської ради Харківської області було апробовано результати дисертаційної роботи щодо підвищення кваліфікації вчителів. Так, в освітньому процесі було впроваджено інструментарій оцінювання ефективності розвитку професійної компетентності учителів початкової школи в системі методичної роботи та методичні рекомендації.

Апробація результатів дисертаційного дослідження Бацули Н.В. отримала позитивні відгуки освітян Харківської спеціалізованої школи №109, підтверджено актуальність роботи дисертантки та доцільність упровадження її результатів у методичну роботу закладів загальної середньої та післядипломної освіти.

Директор ХСШ № 109

Т.В. РОМАНЕНКО

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 19:52:37 24.04.2025

Назва файлу з підписом: Дисертація Бацула.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 3.6 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Дисертація Бацула.pdf
Розмір файлу без підпису: 5.1 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: БАЦУЛА НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
П.І.Б.: БАЦУЛА НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2678519562
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 19:52:35 24.04.2025
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000B71BC501884E3C06
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00